

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BATI'DA YÜKSELEN İSLAMOFOBİNİN DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZME
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Javid BABAYEV

**Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı**

ARALIK 2020

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**BATI'DA YÜKSELEN İSLAMOFOBİNİN DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZME
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Javid BABAYEV
(Y1812.300006)**

**Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Filiz KATMAN

ARALIK 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum Batıda Yükselen İslamofobinin Dinsel Amaçlı Teröre Etkisi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../20..)

Javid Babayev

ÖNSÖZ

Batı medeniyeti merkezli dünya genelinde artan anti-İslâm düşüncesi ve bu düşüncenin Müslümanlara karşı şiddete, dışlamaya, dalga geçmeye hatta hakaret etmeye varan yansıma şekilleri, içinde bulunduğumuz dönemin en kritik meselelerinden birisi olmuştur. Tarihsel süreçte İslâmiyet'in doğmasına, benimsenmesine ve yayılmasına paralel olarak İslâm medeniyeti ve bu medeniyete mensup ülkelere yönelik kin, nefret ve şiddet içeren tutum ve davranışların Batı medeniyeti ile İslâm medeniyetinin iç içe yaşadığı dönemler ile hızlı bir şekilde arttığı görülmüştür. Günümüz Avrupa genelinde Müslümanların, 1960'lı yıllardan itibaren işçi göçmen sıfatıyla geldikleri Avrupa'da, önemli bir nüfusa sahip oldukları bilinmektedir. Bu çerçevede Batı medeniyeti, gelen Müslümanları "alt sınıf" olarak nitelendirmiş ve bireylere yönelik şiddet, hakaret ve dışlamaya yönelik tutum ve davranışlar sergilemiştir. Irkçılıkta yeni bir dönem olarak da betimlenebilecek bu süreçte yapılan bu tutum ve davranışlar, "Gelişmiş Batı toplumu" için kötü bir imaj oluşturmuştur. Bu nedenle Batı medeniyeti, yaptığı bu olumsuz eylemleri yasal bir düzene oturtmak, kendisini bir bakıma "haklı" çıkarmak için İslâmiyet'i düşman olarak benimsemiş, medyanın da desteği ile bunu tüm Batı medeniyetine mensup bireylere dayatmaya çalışmıştır.

İslâm coğrafyasında meydana gelen oluşumların Batı üzerindeki terör faaliyetleri de bu planı desteklemektedir. Çalışmamızda özellikle bu nokta üzerinde dikkat çekilmiş olup, Batı'nın kendi şiddetini İslâm'a yansıtmasının bir göstergesi olarak İslamofobi konusu ele alınmıştır.

Öncelikle İslâm medeniyetine bağlı ülkelerde devamında ise Batı medeniyetlerinde gerçekleştirilen terör eylemleri sonrası Batı'nın savunduğu İslamofobi düşüncesi meşrulaşmaya başlamıştır. Çalışmada, özellikle bu noktadan hareketle, Batı'da oluşan İslamofobi'nin dini amaçlı teröre etkisi konusu ele alınmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde kavramsal boyutta; Din, korku, terör, dini motifli terörizm, medya kavramları açıklandıktan sonra İslamofobi kavramı, kendisine temel oluşturan kavramlar (Yabancı düşmanlığı-Zenofobi, ırkçılık, İslâm karşıtlığı-anti İslamizm, vb.) çerçevesinde tanıtılmıştır. Teorik çerçevede ise; Din-terör ilişkisi ile ilgili derinlemesine bilgi verilerek özellikle araştırmaya ışık tutması bağlamında İslâmiyet'te şiddet ve terör olguları cihat yönünden ve Kur'an'a göre incelenmiştir. Bunun yanında çalışmada İslamofobi, "Sosyal kimlik" teorisine dayandırıldığı için "Sosyal Kimlik Kuramı" detaylı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde araştırmanın tarihsel çerçevesine yer verilmiştir. İslamofobi'nin tarihsel gelişimi, "Medeniyetler çatışması" teorisine dayandırılarak, geçmişten günümüze bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanında, İslamofobi'nin bugüne geliş sürecine (Batıya yönelik Müslüman göçü, İran İslâm Devrimi, 11 Eylül olayları, vb.) yer verilmiş, "Dinsel Amaçlı Terör" örgütlerinin doğuşu ve gerçekleştirdikleri eylemlerin tüm Müslümanlara mal edilmesi sorunsalı, son dönemin en önemli "Dinsel Amaçlı Terör" örgütlerinden IŞİD ve El Kaide üzerinden örneklerle yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise dinsel amaçlı terör örgütlerinin eylemlerinin İslâmiyet ile ilişkilendirilmesi, İslamofobi'nin İslâmiyet'e ve dinsel amaçlı teröre etkisi incelenmiştir.

Çalışmalarım boyunca bana katkısı olan, düşünceleri ve yönlendirmeleriyle tezimin ortaya çıkmasında desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üy. Filiz KATMAN'a teşekkür eder, bu eserin konuya ilgi duyanlara katkı sağlamasını dilerim.

Aralık, 2020

Javid Babayev

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE: İSLAMOFOBİ, MEDYA, TERÖRİZM, DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZM, SOSYAL KİMLİK KURAMI. 7	7
2.1 İslamofobi'nin Tanımı.....	7
2.2 İslamofobi'ye Temel Oluşturan Kavramlar	10
2.2.1 Zenofobi (<i>Xenophobia</i>)	10
2.2.2 Irkçılık ve Etnosentrizm.....	11
2.2.3 Anti-İslamizm	11
2.2.4 Köktencilik.....	12
2.2.5 Oryantalizm (Şarkiyatçılık).....	13
2.3 İslamofobi ve Medya.....	13
2.3.1 Kavramsal açıdan medya	14
2.3.2 Medyada bir nefret ifadesi olarak İslamofobi	16
2.3.3 İslamofobi'nin korku ve nefret ögesi olarak medyada ortaya çıkması	19
2.4 Sosyal Kimlik Kuramı.....	20
2.4.1 Kuramın doğuşu	22
2.4.2 Kuramın temel varsayımları.....	23
2.4.3 Kuramla ilgili kavramlar	24
2.5 Terörizm ve “Dini Motifli Terörizm” Kavramları	26
2.6 Din-Terörizm İlişkisi.....	29
2.7 İslâmiyet'te Şiddet ve Terörizm.....	31
3. TARİHSEL ÇERÇEVE: MEDENİYETLER ÇATIŞMASI, İSLAMOFOBİ'NİN DOĞUŞU, DİNSEL AMAÇLI TERÖR	33
3.1 Ana Hatlarıyla Medeniyetler Çatışması	33
3.2 Medeniyetler Çatışması Ve İslâmiyet	37
3.3 İslamofobi'nin Doğuşu Ve Tarihsel Süreci.....	39
3.3.1 Endülüs'ün fethi	39
3.3.2 1960'lı yıllarda batıya yönelik Müslüman göçü	41
3.3.3 İran İslâm Devrimi	43
3.3.4 Soğuk Savaş sonrası dönem.....	43
3.3.5 11 Eylül saldırıları ve sonrası dönem.....	44
3.4 Batıda İslamofobi'yi Oluşturan Temel Etkenler	45
3.4.1 Batıda milliyetçilik ve aşırı sağ düşüncenin yükselişi ile İslamofobi'nin siyasallaştırılması	49
3.4.2 Çok kültürlü bir ortamda birlikte yaşama durumu.....	51

3.4.3 Uyum problemi	55
3.5 İslâmiyet’te Dinsel Amaçlı Teröre Bakış	58
3.5.1 Ekonomik etkenler	59
3.6 “Dini Amaçlı Terör” Örgütlerine Örnek: El Kaide ve IŞİD	60
3.7 Müslümanlarca Gerçekleştirilen Terör Eylemlerinin “Dinsel Amaçlı Terör” Olarak Adlandırılmasının Geçerliliği	64
4. DİNSEL AMAÇLI TERÖR VE İSLAMOFOBİ’NİN DİNSEL AMAÇLI TERÖRE ETKİLERİ	66
4.1 Terör Olaylarının İslâmiyet İle İlişkilendirilmesi Sorunu ve İslamofobi.....	66
4.2 İslamofobi’nin Dinsel Amaçlı Teröre Etkisi	67
4.3 Batı Medeniyeti Tarafından Kabul Edilen İslamofobi İle Dinsel Amaçlı Terör Örgütleri Arasındaki Bağın Suriyeli Göçmen Krizi Örneğinde İrdelenmesi ...	69
4.4 Gençlerin Terör Örgütlerine Katılımı İçin Örgüt Tarafından Uygulanan Metotlar	72
4.4.1 Sosyal metotlar	73
4.4.2 Psikolojik metotlar	74
4.5 Gençlerin Terör Örgütlerine Dâhil Olma Sebepleri	76
4.5.1 Sosyal sebepler	76
4.5.2 Psikolojik sebepler	76
4.6 Terör Örgütlerinin Ortaya Çıkma Sebepleri	77
4.6.1 Sosyal ve ekonomik sebepler	77
4.6.2 Politik-yönetimsel sebepler	78
4.6.3 Kültürel sebepler	79
4.6.4 Psikolojik sebepler	79
4.6.5 Diğer sebepler	80
5. SONUÇ	82
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ	93

KISALTMALAR

DEAŞ	: Devlet'ül İslamiyye fil Irak ve's Şam (Irak ve Şam İslam Devleti)
EUMC	: European Monitoring Center on Racism and Xenophobia (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi)
ISIS	: Iraq Sham Islamic State (Irak ve Şam İslam Devleti)
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
OIC	: Organization of Islamic Cooperation (İslam İşbirliği Teşkilatı)
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNHRC	: United Nations Human Rights Council (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi)
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

BATIDA YÜKSELEN İSLAMOFOBİNİN DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZME ETKİLERİ

ÖZET

21. yüzyılda sanayi ve teknolojinin gelişmesi neticesinde artan globalleşmeye paralel olarak global çapta tehditlerin de artmasına vesile olmuştur. Bu tehditlerin en önde gelenlerinden birisi İslamofobi olarak kabul edilmektedir. Samuel Huntington dünya genelinde büyük yankı uyandıran “Medeniyetler Çatışması” isimli eserinde uluslararası iktisadi güce hâkim olabilmenin yolunun medeniyetlerin çatışması ile gerçekleşeceğini savunmuştur. Batı medeniyetine yakın bir görüşe sahip olan Huntington’ın İslâm medeniyetini bir tehdit olarak görmesi ve bu şekilde lanse etmesi kitleleri etkilemiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde Komünizm tehdidi ortadan kalkan Batı için yeni düşman İslâm medeniyeti olmuştur. Bununla beraber 1960’lı yıllardan itibaren Batı’ya işçi göçlerinin artması ve bu göçlerin genellikle Müslüman ülkelerden olması da, Batı’da tedirginliği arttıran unsurlar arasında olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen terör eylemleri sonucu İslâmiyet’e karşı hissedilen korku ve tedirginlik zirveye ulaşmıştır. İslamofobi olarak tanımlanan bu durum, 2015’te Avrupa genelinde gerçekleşen yeni terör eylemleri ile gündemdeki yerini korumuştur. Dini amaçlı terör, yapılan tüm faaliyet ve eylemleri dine bağlayarak, din adına yasallaştırarak kendini kabul ettirmeye çalışan bir grup bireyin gerçekleştirdiği, şiddet ve vahşet içeren eylemlerdir. Son dönemde gerçekleşen tüm terör eylemlerinde İslâmi grupların olması, yaptıkları eylemleri Kur’an-ı Kerim’e dayandırmaya çalışması neticesinde Batı’da İslamofobik düşünce daha da benimsenmiştir. Çalışmanın amacı Batı’da yükselen bu İslamofobik düşüncelerin dini amaçlı teröre etkisini incelemektir. Buna göre, araştırmanın problem ve alt problemlerine cevap oluşturmak, aynı zamanda temel argümanın geçerliliğini tespit etmek için nitel bir araştırma yöntemi ile yapılması planlanmış, bu kapsamda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Bunun yanında İslamofobi, “Sosyal kimlik” teorisine dayandırılarak incelenmiş ve Batıda yükselmekte olan İslamofobinin dinsel amaçlı teröre etkisi “sosyal kimlik” teorisine dayandırılarak araştırılıp paylaşılmıştır. Araştırmanın tarihsel çerçevesinde İslamofobi’nin tarihsel gelişimi “Medeniyetler çatışması” teorisine dayandırılarak geçmişten günümüze bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında sonuç ve tartışmalara yer verilmiş, konuyla ilgili araştırma yapmak isteyenlere önemli bir kaynak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *İslamofobi, Medeniyetler Çatışması, Sosyal Kimlik Kuramı, Terörizm*

THE IMPACT OF ISLAMOPHOBIA RISING IN THE WEST ON RELIGIOUS PURPOSES TERROR

ABSTRACT

In the 21st century, in parallel with the increasing globalization as a result of the development of industry and technology, it has also led to an increase in global threats. One of the most prominent of these threats is considered to be Islamophobia. Samuel Huntington has argued that the way to dominate the international economic power is through the clash of civilizations in his work titled "The Clash of Civilizations", which has a great impact around the world. The fact that Huntington, who had a close view to the Western civilization, saw the Islamic civilization as a threat and presented it in this way affected the masses. In the post-Cold War period, the new enemy for the West, whose communism threat was removed, became the Islamic civilization. However, the increase in worker migration to the West since the 1960s and the fact that these migrations are generally from Muslim countries have been among the factors that increase the anxiety in the West. The fear and anxiety felt against Islam as a result of the terrorist acts carried out in the United States on September 11, 2001 reached its peak. This situation, defined as Islamophobia, has kept its place on the agenda with the new terrorist acts that took place across Europe in 2015. Terrorism for religious purposes is acts involving violence and brutality, carried out by a group of individuals who try to establish themselves by binding all activities and actions to religion and legalizing them in the name of religion. As a result of the presence of Islamic groups in all terrorist acts recently and their efforts to base their actions on the Quran, Islamophobic thought has been further adopted in the West. The aim of the study is to examine the effects of these Islamophobic thoughts rising in the West on religious terror. Accordingly, a qualitative research method was planned to answer the problems and sub-problems of the research and at the same time to determine the validity of the main argument, and document analysis, one of the qualitative research methods, was used in this context. In addition, Islamophobia has been investigated on the basis of the "social identity" theory and the effect of Islamophobia rising in the West on religious terror has been researched and shared based on the theory of "social identity". In the historical context of the research, the historical development of Islamophobia is based on the "clash of civilizations" theory and information has been given from past to present. In the light of the findings obtained in the study, results and discussions were included, and an important resource was created for those who wanted to do research on the subject.

Keywords: *Islamophobia, Clash of Civilizations, Social Identity Theory, Terrorism*

1. GİRİŞ

Avrupa'nın belli başlı gelişmiş kabul edilen ülkelerinde son zamanlarda gerçekleştirilen ırkçı eylemler ile dikkat çeken İslamofobi kavramı, İslâm ve fobi kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuştur. İslamofobi, birebir tanım olarak “İslâm korkusu” olarak ifade edilebilirken, içerik açısından incelendiğinde, İslâmiyet'e ve bu dine inanarak gerçekleştirilen eylemlere karşı oluşan korku ifade edilebilir. 1900'lü yılların ilk çeyreğinden bu yana kullanılmakta olan İslamofobi kavramının köklerine inildiğinde, Endülüs bölgesinin Müslümanlarca fethedilmesine hatta Haçlı Seferlerine kadar sürecin gittiği görülür. Sürecin son adımı olarak ise Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve “komünizm” tehlikesinin coğrafyadan “nispeten” kalkması ile Batı dünyası, İslâmiyet'i “ötekileştirmeye” başlamıştır. Bu durum, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen terör olayları ile doruk noktasına ulaşmıştır (Gafuroğulları, 2019: s. 1).

İslâmiyet'in tarih sahnesinde doğuşu, gelişmesi ve milyonlarca insan tarafından kabul edilmesi sürecine paralel olarak, başta Avrupa olmak üzere, tüm dünya genelinde İslâmiyet ve ona inanan Müslümanlara karşı nefret, kin ve düşmanlık hissiyatının arttığı görülmektedir. Tarihsel süreçte, özellikle Müslümanların Avrupa'ya göç olayının hızlanması ve iki toplumun bir arada yaşama zorunluluğu ile bu hissiyat, bir üst aşamaya geçmiştir. Günümüz Avrupa'sında önemli bir nüfus popülasyonuna sahip Müslümanlara yönelik ayrımcılık, kin ve şiddet uygulamalarının devam ettiği bilinen bir gerçektir. Temelinde ırkçılık olan, ancak ırkçılığın bir bakıma “evrimleşmiş” bu hali kabul edilen faaliyetler, Avrupa'nın “gelişmiş” kabul edilen ülkelerinin temelini oluşturan “hoşgörü”, “barış” gibi kavramlarına ters düşmekte ve dünya genelinde bu durum olumsuz yönde tepkilerle karşılanmaktadır. Bu sebeple, içinde bulunduğu durumu lehine çevirmek isteyen Batılı ülkeler, yukarıda da belirtildiği üzere, “komünizm”den sonra kendileri için “rakip” olabilecek Müslümanları ve İslâmiyet'i dünyaya bir bakıma “düşman” gösterme ihtiyacı içerisine girmişlerdir. Buradan hareketle,

belirlenen “düşman”ın kamuoyuna tanıtılması noktasında medya ve siyasetin aracı olduğu görülmektedir. İslâm inancına sahip olduklarını belirten bazı “dinsel amaçlı terör” örgütlerinin bahse konu batı ülkelerinde gerçekleştirdikleri terör eylemleri de kamuoyunda bu “düşman”ın pekişmesine destek olmuştur (Yılmaz, 2019: s. viii).

20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana terör faaliyetleri incelendiğinde, özellikle 1980’li yılların ilk yarısında bu faaliyetlerin çoğunlukla Batı Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinde gerçekleştirildiği, 1980’li yılların ikinci yarısında ise bu bölgelerde neredeyse hiç terör faaliyetinin olmadığı, buna karşın Ortadoğu’nun faaliyetlerin merkezi olduğu görülmektedir (US Department of Defence, 1988: s. 2). Özellikle Soğuk Savaşın bitmesi neticesinde ideolojik (faşist-komünist) terör faaliyetleri yerine “dinsel amaçlı terör” faaliyetlerine bırakmıştır (Dilipak, 1989: s. 43). Bu durumun temeli, Soğuk Savaşın dünya üzerindeki bıraktığı ekonomik, siyasal, toplumsal etkilerdir. Nitekim bu dönemde Ortadoğu ülkelerinin birçoğunda iktisadi anlamda dengesiz gelişmeler yaşanmış, İsrail’in bölgede kurulması neticesinde siyasal anlamda birçok kriz ile karşılaşmış ve bu durumlar değişik ideolojilerden terör örgütlerine temel oluşturmuştur. Bu terör örgütlerinin de Soğuk Savaş sonrası Ortadoğu’da faaliyetleri her geçen gün artmıştır. Ancak, faaliyetleri artan terör örgütlerinin Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar gerek maddi gerek lojistik anlamda faydalandığı ideolojiler değişiklik göstermiştir. Bu ideolojiler bir dönem milliyetçilik, bir dönem Arap sosyalizmi ve son olarak da “dinsel fanatizm”dir (Bal, 2004: s. 212).

Gelinen bu süreçte İslâmiyet’in ve Müslümanların referans alınarak, gerçekleştirilen terör faaliyetlerinin, batı kamuoyunda oluşması hedeflenen “İslâmi terör/Dinsel amaçlı terör” algısı şeklinde sunulması gerek İslâm dünyasına gerekse Müslümanlara yönelik yapılan çok önemli bir haksızlıktır (Çetinkaya, 2012: s. 43). Bu sebeple, dinsel amaçlı terör faaliyetlerinin gerçek anlamda İslamofobi üzerindeki etkilerini araştırmak ve elde edilen verileri sunmak, konuyla ilgili çalışmalar yapacak tüm ilgililere ve kamuoyuna karşı bir sorumluluktur. Buradan hareketle çalışmada, batıda gün geçtikçe artan İslamofobi üzerinde dinsel amaçlı terörün etkileri incelenecektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, 21. Yüzyılda hız kazanan dinsel amaçlı terör faaliyetlerinin batıdaki İslamofobi üzerine etkilerini incelemektir. Soğuk Savaş sonrası komünizm tehdidinin ortadan kalkması ile batıda oluşan tehdit eksikliği olgusu, medeniyetin ve insan sevgisinin temelini oluşturan Müslümanlığın yükselmesi korkusuna dönüşmeye başlamış ve zamanla, özellikle Batı Avrupa başkentlerinde, gerçekleştirilen dinsel terör faaliyetleri neticesinde de İslamofobi'ye dönüşmüştür. Bu noktada, insanlar üzerinde oluşmaya başlayan “İslâmiyet'ten korkma” duygusuna medyanın da önemli katkıları olduğu açıktır.

11 Eylül terör faaliyetleri sonrası dünya genelinde İslâmiyet karşıtlığı ve büyüyen İslamofobi, bilhassa batıda son derece tehlikeli boyutlara ulaşmış ve toplumsal açıdan ciddi problemlere yol açabilecek düzeye gelmiştir. Bu noktada, özellikle batı toplumunun “gelişmiş” ülkelerinde söz sahibi asillerin ve siyasi iktidarların desteği ile ortaya çıkartılan bu toplumsal problem ile İslâmiyet'in her yönüyle “ötekileştirildiği” ve “güvensiz” olduğu, hatta “korcu saldırgan” düşüncesi kamuoyunda oluşturulmuştur. Bahse konu ötekileştirme ve güvensizleştirme düşünceleri sonucunda toplumlarda Müslümanlara karşı bakış açısının, fikir, görüş ve davranışların olumsuz yönde ilerleyeceği ve İslamofobi'nin batıda son derece tehlikeli boyutlara ulaşacağı açıktır. Çünkü insanlık tarihinin geçmişte yaşamış olduğu en önemli katliamlardan birine sebep olan “Antisemitizm” ile batıda, günümüzde yaşanan İslamofobi arasındaki metot, kapsam ve uygulamalar ürkütücü düzeyde benzerlikler göstermektedir (Çakaş, 2018: s. 434-435).

Ülkelerin, hatta dünyanın geleceğini son derece yakından ilgilendiren bu tarihsel süreç dikkate alındığında, konunun önemi daha da ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle dinsel amaçlı terörün, “Batı” olarak ifade edilen ve “gelişmiş ülkeler” olarak lanse edilen ülkelerdeki İslamofobik yaklaşıma etkileri çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, özellikle batıda yükselen İslamofobi üzerinde durulduğu tespit edilmiş, ancak dinsel amaçlı terör örgütlerinin ve bunların faaliyetlerinin İslamofobi üzerindeki etkilerine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın, alanda çalışma yapmayı düşünen ilgililere ve akademisyenlere kaynak oluşturması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Problem ve Alt Problemleri

Literatürde bahsedilen ifadelerden hareketle bu araştırmanın problem cümlesi;

- Dinsel amaçlı terör faaliyetlerinin batıda yükselen İslamofobi üzerinde etkisi var mıdır?

Araştırmanın alt problemleri ise şu şekilde oluşturulmuştur:

- Terör olaylarının İslâmiyet ile ilişkilendirilmesinde siyasetin rolü nedir?
- Terör olaylarının İslâmiyet ile ilişkilendirilmesinde medyanın rolü nedir?
- İslamofobi'nin dinsel amaçlı terör üzerinde bir etkisi var mıdır?

Araştırmanın Temel Argümanı

Araştırmanın temel argümanı “dinsel amaçlı terör faaliyetlerinin batıda yükselen İslamofobi üzerinde etkisi vardır” şeklindedir.

Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada;

- “Batı” olarak ifade edilenin “Gelişmiş Avrupa ülkeleri” olduğu,
- “Dinsel amaçlı terör faaliyetleri” ifadesinin “Müslüman terör örgütlerince düzenlenen terör faaliyetleri” olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- Dinsel amaçlı terör faaliyetlerinin, “Batı” olarak ifade edilen ülkelerdeki İslamofobi üzerine etkileri ile,
- 2019-2020 Bahar dönemine kadar alanda yapılmış çalışmaların derlenmesi ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, temelinde “İslamofobi”, “Terör” ve “Dinsel Amaçlı Terör” üzerinde durulacak, Batı olarak kabul edilen gelişmiş Avrupa ülkelerinde oluşan “İslamofobi”ye dinsel amaçlı terörün etkisi analiz edilmiştir. Bu sebeple, konuyla ilgili yapılmış akademik çalışmalar detaylı olarak analiz edilecek ve veriler harmanlanarak raporlaştırılmıştır. Buna göre, araştırmanın problem ve alt

problemlerine cevap oluşturmak, aynı zamanda temel argümanın geçerliliğini tespit etmek için nitel bir araştırma yöntemi ile yapılması planlanmış, bu kapsamda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır.

Araştırma problemine ilişkin olarak yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması açısından oldukça önemlidir. Zira olguya veya olaya ilişkin çok çeşitli kaynaklardan bilgi toplanması farklı bakış açıları ve farklı yaklaşımların da incelenmesi ve sentezlenmesine imkân sağlayacak bu da araştırmanın geçerliliğini arttıracaktır (Baş ve Akturan, 2008: s. 117).

Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda araştırma konusunun geçmişi ya da tarihsel süreci de araştırmanın bulgularının yorumlanmasında kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda araştırmada iki tür veri toplanabilir. Bunlar;

- a) Arşiv verisi ve b) Tarihsel veridir.

Bu kapsamda bakıldığında çalışmada, araştırma konusunun altyapısına bir başka deyişle geçmişe ilişkin önemli çıkarımlar elde edilmesine imkân verdiği için, veriler tarihsel veriler üzerinden toplanmıştır. Araştırmada, tarihsel veri kapsamında, gazete, dergi, kitap ve benzeri dokümanlar taranmıştır. Dokümanların incelenmesi belli bir sistematik doğrultusunda yürütülmesi gereken bir süreçtir. Bu bağlamda, doküman inceleme sürecinde ilk olarak araştırmanın temel problem cümlesine ve alt problemlere cevap oluşturabilmek için gereken verilerden hareketle “İslamofobi”, “terör” ve “dini amaçlı terör” anahtar sözcükleri üzerinde durulmuştur. YÖK Tez Merkezi’nde 2010-2020 yılları arasındaki çalışmalar üzerinde tez taraması yapılarak araştırmayla ilgili amaçlı olarak seçilmiş toplam 30 adet yüksek lisans ve doktora tezinden faydalanılmıştır. Aynı zamanda, ULAKBİM ve DergiPark’ta da konuyla ilgili yayınlanmış makaleler okunarak ilgili kaynaklardaki verilerden derlemeler yapılmıştır. Konu, uluslararası kapsama sahip olduğu için, yurtdışında konuyla ilgili yazılan makalelerin yanı sıra, “Siyasi, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı-SETAV”ın 2016 yılında yayınlamış olduğu “Avrupa’da İslamofobi: 2016 Raporu”ndan da faydalanılmıştır. Araştırmada İslamofobi, terör, dini amaçlı

terör kavramları ile gelişimsel süreçleri betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, derlenen veriler ışığında, bütüncül yorumlara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Dokümanların anlaşılması ve elde edilecek verilerin çözümlenmesi, araştırma için kritik bir aşamadır. Çünkü araştırmacının dokümanın içeriğini yorumlaması ve sözel olarak ifade etmesi gereklidir. Bu bağlamda çalışmada materyaldeki temaların, konuların ve olguların belirlenmesi ve tanımlanması için dokümanların analizine yönelik yorumlayıcı bir içerik analizi yapılmıştır (Baş ve Akturan, 2008: s. 121).

Buna göre, araştırmanın temel problem ve alt problemleri belirlenerek sorular derlenmiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun tez veri tabanında alana yönelik yapılan tez çalışmaları irdelenerek araştırmada yararlanılacak olanlar tespit edilmiştir. Araştırmanın temel problemi ile alt problemlerine cevap oluşturacak şekilde “İslamofobi” , “terör” ve “dinsel amaçlı terör” konularında literatürde yapılan çalışmalar incelenmiş, elde edilen verilerden araştırmanın literatür bölümü derlenmiştir. Bununla birlikte, “Dinsel amaçlı terör faaliyetlerinin İslamofobi üzerindeki etkisinde medyanın rolü” araştırılırken “İslamofobi” ile ilgili demeçler incelenerek söylem analizi çerçevesinde ifadelere yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE: İSLAMOFOBİ, MEDYA, TERÖRİZM, DİNİ MOTİFLİ TERÖRİZM, SOSYAL KİMLİK KURAMI

Çalışmanın bu bölümünde kavramsal boyutta; Din, korku, terör, dini motifli terörizm, medya kavramları açıklandıktan sonra İslamofobi kavramı, kendisine temel oluşturan kavramlar (Yabancı düşmanlığı-Zenofobi, ırkçılık, İslâm karşıtlığı-anti İslamizm, vb.) çerçevesinde tanıtılmıştır. Teorik çerçevede ise; Din-terör ilişkisi ile ilgili derinlemesine bilgi verilerek özellikle araştırmaya ışık tutması bağlamında İslâmiyet’te şiddet ve terör olguları cihat yönünden ve Kur’an’a göre incelenmiştir. Bunun yanında çalışmada İslamofobi, “Sosyal kimlik” teorisine dayandırıldığı için “Sosyal Kimlik Kuramı” detaylı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.

2.1 İslamofobi’nin Tanımı

Literatür incelendiğinde, 1920’li ve 1970’li yıllarda yazılan bazı eserlerde ilk defa “İslamophobir” ifadesi ile karşılaşılmaktadır. Buna karşın, İslamofobi teriminin ilk kez kim tarafından, ne zaman, nerede, ne için kullanıldığı bilinmemektedir. Kökeni incelendiğinde ise “İslamofobi” kelimesinin “İslâm korkusu” şeklinde tanımlandığı söylenebilir (Kirman, 2010: s. 11). Tüm bu bilgilerin yanında, “İslamofobi” ifadesi 1997 senesinde İngiltere’de faaliyet gösteren “Runnymede Trust” isimli bir kurumun “*Islamofobia: A Challenge for Us All*” isimli raporunda ilk kez resmi olarak açıklanmıştır. Bahse konu kurum İslamofobi’nin tanımı olarak “İslâm inancına sahip Müslüman kesime yönelik negatif ve yerici ifadeler belirten bir dizi düşünce sonucu İslâmiyet’e ve Müslümanlara karşı oluşan nefret ve korku” ifadesine yer vermiştir (Çakaş, 2018: s. 68).

Bu tanımlamanın yanında uluslararası birçok kurum ve kuruluşun yayınladıkları raporlarda İslamofobi için çeşitli tanımlara yer verdikleri görülür. Bu kuruluşlardan birisi merkezi Avusturya’nın başkenti Viyana olan Avrupa İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi’dir (*EUMC-European*

Monitoring Center on Racism and Xenophobia). Kuruluş, hazırladığı İslamofobi raporunu 2015 yılında yayınlamış ve raporunda İslamofobi için “Müslüman karşıtı ırkçılık” ifadelerini kullanmıştır. Rapor, bir bakıma Müslümanları savunurken, İslamofobi'nin çıkma noktasını; toplum içerisinde söz sahibi olarak bilinen bir grup insanın, tamamen kendi çıkarları doğrultusunda, politik, ekonomik ve sosyal açılardan var olan potansiyellerini korumak, bu potansiyellerini arttırmak ve daha geniş çevrelere yaymak amacıyla toplum içerisindeki bir grubun “günah keçisi” olarak seçilmesi ve bu kesimin toplumun diğer kesimlerinden dışlanması sonucuna bağlamaktadır (EUMC, 2015: s. 7). Raporda ayrıca, İslamofobi sonucu oluşan belli olumsuz algıların bütün Müslüman kesime genellenmesi ve bu algıların Müslümanlarda “her daim varmış gibi” düşünülmesi şeklinde belirtildiği görülmektedir. Raporun sonuç bölümünde İslamofobi için “Müslümanlar ile ilgili gerçeklerden çok, toplumca nasıl algılandığının kurgulanması ve bu kurgular sonucu ortaya çıkan hareketlerin ürünü” ifadelerine yer verilmiştir (EUMC, 2015: s. 7-8).

İslamofobi ile ilgili rapor yayınlayan bir diğer kuruluş, İslâm Konferansı Örgütü'dür (*Organization of Islamic Cooperation*). Kuruluşun 2014 yılındaki raporunda İslamofobi şu şekilde tanımlanmıştır: "İslâmiyet'e ve Müslümanlara karşı oluşan nefret, güvensizlik, tedirginlik ve korku hissiyatı temelli bir tür çağdaş yüzyıl ırkçılığı ve yabancılara karşı duyulan düşmanlık (zenofobi)" (OIC, 2014). Raporda tanımlamadan sonra çağdaş yüzyıl ırkçılığı olarak ifade edilen İslamofobi'nin diğer tüm ırkçılık çeşitleri gibi haksız davranış, olumsuz algı ve düşmanlık düşüncelerini kapsayacak şekilde devlette önde gelen söz sahibi kişilerin ifadeleri ile yorumlandığı aktarılmış, ayrıca İslamofobi'nin bilinen ırkçılığa göre “bir dinin ve o dine inanan insanların tamamına yönelmesi” yönünden farklı olduğu belirtilmiştir (OIC, 2014: s. 10). İslamofobi ile ilgili rapor yayınlayan bir diğer önemli kurum Avrupa Konseyi'dir. Konseyin 2004 senesinde Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de yayınladığı “İslamofobi ve Gençlik Üzerine Etkileri” isimli raporunda İslamofobi için; “İslâmiyet'e ve İslam'a inanan Müslüman insanlara yönelik oluşan algı ve önyargılı görüşlerdir. Gerek ırkçılığın bir çeşidi olsun gerekse daha şiddetli daha tehditkâr bir yapı olsun İslamofobi insan haklarına ve toplumun birlik,

dirlik ve huzuruna karşı bir gözdağı olarak ortaya çıkmakta olan bir algıdır” ifadelerine yer verilmiştir (ECR, 2004).

Tüm bu ifadelerin yanında, İslamofobi'nin ilk kez Antisemitizm gibi bir ırkçılık türü olarak tanımlanması 2001 senesinde gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban kentinde düzenlenen Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Konferansı'nda bahsedilen şekilde tanımlanan İslamofobi'nin nefret suçu şeklinde değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir (Webman, 2012: s. 225). Birleşmiş Milletler almış olduğu bu kararı bir bakıma “tasdik eder” şekilde 21 Ağustos 2017 tarihinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban kentinde yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıkan “Durban Bildirgesi”nin A/HRC/6 numaralı kararında yinelemiştir. Bahse konu karara göre İslamofobi, Antisemitizm gibi bir nefret suçu olarak tanımlanmıştır (UNHRC, 2017: s. 5). Bildirgede ayrıca İslamofobi ile ilgili “İslâmiyet'e ve İslâm dinine inanan Müslümanlara karşı temeli olmayan korku, nefret ve düşmanlık” ifadeleri kullanılırken bahsedilen düşmanlığın sonucunda Müslümanların bireysel ya da kitlesel olarak ayrımcılığa uğradıkları, iktisadi, siyasi ve sosyal yönlerden yalnızlaştırıldıkları, olumsuz yönde algıların çoğalmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Bildirgenin son bölümünde, bu yalnızlaştırma politikasının son yıllarda giderek arttığı, bu artışın da çok önemli boyutlara ulaştığı vurgulanmıştır. Bu nedenlerle bildirgenin son bölümündeki önerilerde İslamofobi ile siyasi, mali ve sosyal boyutlarda mücadele verilmesi gerektiği dile getirilmiştir (UNHRC, 2017: s. 7).

Literatürde kurum ve kuruluşların yayınladıkları bildirme ve raporların dışında da önemli yazar ve araştırmacıların konu ile ilgili ifadelerine ulaşılmıştır. Bunlardan birisi de İbrahim Kalın'dır. Kalın (2016) çalışmasında İslamofobi için şöyle bir tanımlama yapmıştır: “İslâm dinine ve ona inanan Müslümanlara yönelik duyulan korku, olumsuz algı, nefret hissiyatıdır.” Kalın çalışmasında İslamofobi'nin bu tanımlamasından sonra onun herkesçe bilinen ırkçılık ile arasında hiçbir ayırım olmadığını hatta daha da tehlikeli boyutlara çıkabileceğini vurgulamıştır. Kalın'a göre ırkçılık etnisite temelli bir ayrımcılığı açıklarken İslamofobi hem dinsel hem etnik hem de kültürel manalarda ayrımcılığı kapsamaktadır. Bu sebeplerle Kalın İslamofobi'yi, kapsadıkları yönünden, Antisemitizm ile benzer gördüğünü ifade etmiştir (Kalın, 2016: s. 47-48).

Yukarıda, İslamofobi kavramı açıklanmaya çalışılırken bu kavram için temel oluşturacak bazı kavramlara yer verilmiştir (Zenofobi, Irkçılık, Anti-İslamizm gibi). Çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda bu kavramlara da yer verilmiştir.

2.2 İslamofobi'ye Temel Oluşturan Kavramlar

İslamofobi'nin 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde ve sonrasında özellikle Avrupa temelli gerçekleştirilen terör olayları sonrasında tüm dünyada hızla tanınmasına karşın herkesçe kabul görmüş ortak bir tanımının bulunmaması manidardır. Bu noktada, kavramın daha iyi anlaşılabilmesi adına İslamofobi'ye temel oluşturduğu düşünülen aşağıdaki kavramlar bu bölümde açıklanmıştır.

2.2.1 Zenofobi (*Xenophobia*)

Etimolojik açıdan değerlendirildiğinde “yabancı” (*Xenos*) ve “korku” (*Phobos*) sözcüklerinden oluşan Zenofobi, genellikle bir toplumda yaşayan yabancılara yönelik duyulan güvensizlik, nefret ve korku ifadelerini açıklamak için kullanılmaktadır. Literatür incelendiğinde Zenofobi terimi, Anatole France tarafından 1901 senesinde yazılan “Monsieur Bergeret à Paris” romanında ilk kez Fransızca kullanılmış ve 1906 senesinde ilk defa Nouveau Larousse Illustre'e kaydedilmiştir (Ar, 2019: s. 13). Zenofobi'nin dünya tarafından tanınması ise 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren gerçekleşmiştir. Bahsedilen tarihlerde Avrupa'da oluşan “Nazizm” ve “Faşizm” ideolojileri ve bu ideolojinin bir yansıması olarak Hitler'in Yahudilere karşı yürüttüğü politika Zenofobi'nin dünyada tanınmasına sebep olmuştur (UHİM, 2005: s. 13).

Kavram açıklanırken toplumda bulunan yabancılar ifadesine yer verilmektedir. Buna göre ferdi veya grup olarak yabancılara yönelik güvensizlik, nefret ve korkudan bahsedilmektedir. Buradan hareketle Zenofobi'nin milliyetçilik ve etnosentrizm ile önemli bir bağlantısı olduğu da söylenebilir (Gafuroğulları, 2019: s. 13).

2.2.2 Irkçılık ve Etnosentrizm

Irk (*race*) kelime anlamı olarak; “anatomik yapı, renk, ses gibi genetik olarak gelecek nesillere aktarılan özellikler açısından benzeyen ve insan toplumlarının dikey manada kategorize edilmesine olanak tanıyan sınıflar” şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte ırkçılık (*racism*) tanım olarak; “tutumların, hareketlerin, dünyadaki her çeşit gelişim ve değişimlerin ırk etmenine göre ifade edilmesi; bir ırkın diğer ırklardan ayrılarak o ırklara karşı üstünlük yükleyecek zihniyete ve yapılacak eylemlere meşruluk kazandırması” şeklinde ifade edilmektedir (Araz, 2019: s. 8-9). Irkçılık ideolojisine göre kendi ırkını öteki ırklardan üstün görme ve öteki ırklara üstünlük sağlamayı meşru görerek buna bağlı çaba gösterilmesi savunulmaktadır. Buradan hareketle ırkçılık, “bireylerin toplumsal özelliklerini ırka bağlı özelliklere indirgeyip bir ırkın diğer ırklardan üstün olduğunu savunan öğretimdir (TDK, 2020). Yukarıdaki tanımlamalardan yola çıkıldığında ırkçılık, hiyerarşik bir kategorizasyon içerisinde kendisinden daha altta bulunan ırka yönelik duyulan ve nefret, şiddet içeren hareket ve düşünceler bütünü olarak ifade edilebilir (Gafuroğulları, 2019: s. 14).

Etnosentrizm ise içinde yaşanılan toplumun merkez olarak kabul edildiği, diğer toplumlar ve o toplumlara ait ürünlerin merkez alınan bu topluma olan yakınlık-uzaklık, uyuma-uyuşmama durumlarının kategorize edilmesi, gözlemlenip değerlendirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 2002: s. 144). Bir diğer ifadeye göre ise etnosentrizm, bir toplumun diğer toplumlar ile kuracağı ilişkilerde kendisini merkeze alması ve buna göre hareket etmesi şeklinde açıklanmaktadır (Emiroğlu ve Aydın, 2009: s. 289).

2.2.3 Anti-İslamizm

Terimsel açıdan incelendiğinde, içerik yönünden farklılıklar olmasına karşın, İslamofobi ile anti-İslamizm kelimelerinin günümüz toplumlarında birbirinin yerine kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu noktada terimlerin içeriklerine bakıldığında, Müslümanlara karşı oluşan nefret, Müslüman karşıtı görüş ve algıların yanı sıra bu görüş ve algılar neticesinde gerçekleştirilen fiili hareketlerin yer aldığı görülmektedir. İslamofobi sözlük anlamı olarak “İslâm korkusu” olarak açıklanıyor olsa da günümüz toplumlarında mealen “İslâm

düşmanlığı” anlamında kullanıldığı açıktır. Bir başka ifadeye göre İslamofobi, “İslâm düşmanlığı” olarak aksettirilen anti-İslamizm sonucu ortaya çıkmıştır. Zira toplumlarda İslâmiyet’e yönelik oluşan korku, nefret ve düşmanlık zamanla anti-İslamizm tanımında ifade edilen “İslâmiyet’e ve Müslümanlara karşı olma” düşüncesini tetiklemiş ve gerek psikolojik gerekse patolojik açılardan farklı bir şekle bürünmüştür. Buradan da anlaşılacağı üzere, günümüz İslamofobi’sinin ve bunun sonucu gerçekleştirilen fiili hareketlerin gerisinde Avrupa’da oluşan İslamiyet karşıtı düşünceler, hatta Hz. Muhammed’e karşı hissedilen nefret, düşmanlık dolu söylev, yazı ve görsellerin bulunduğu söylenmesi yanlış olmayacaktır. Bu durum, bir bakıma, “anti-İslamizm, İslamofobi’nin temellerini oluşturmuştur” düşüncesini yaratmaktadır (Ar, 2019: s. 27).

Anti-İslamizm, yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı üzere, İslâmiyet’e ve Müslümanlara karşı oluşan olumsuz algılar ve ön yargılar neticesinde toplumda oluşan küçümseme, dışlama, korku ve nefret biçiminde açıklanmaktadır. Batı dünyasına göre Batılılar her zaman pozitif, olumlu, Doğulular ise daima negatif ve olumsuzdur. Bu sebeple anti-İslamizm bir bakıma, klasik şarkiyatçılıktan hareketle, medeniyetler arasındaki çatışmalardan bahsetmektedir. Bu düşünce yapısına sahip olan Batı dünyası kendisini barışçıl görürken karşısında yer alan Doğu dünyasını daima agresif ve terörist olarak nitelemektedir (Gafuroğulları, 2019: s. 16).

2.2.4 Köktencilik

Fundamentalizm olarak da ifade edilen köktencilik, sözcük anlamı olarak “temel”, “ana”, “esas” manalarını içermektedir. İdeolojik açıdan bakıldığında dinin esas aldığı kaide, düşünce ve fiili hareketlere iyice bağlanmanın gerekliliğini belirtir. Köktencilik, insanlık tarihi boyunca her zaman insanlar arasında düşünce ve ideoloji olarak yer bulmuştur. İlmi açıdan çağdaş anlamıyla “fundamentalizm” ifadesi, 20. yüzyılın başında Amerika Birleşik Devletleri’nde çağdaşlaşmaya tepki gösterenlerce ortaya çıkartılan Evanjelik Kilise’nin bu düşünce paralelliğinde gerçekleştirdiği eylemlere dayandırılabilir. Bu kilisenin ortaya çıkmasını sağlayan “Evanjelikler”, inandıkları Hıristiyanlık inancına dayanarak İncil’i okuma ve İncil’i yorumlama açılarından çağdaş düşüncelere karşı çıkmışlardır. Yine de, etkinlik düzeyi ne

olursa olsun, köktencilik bu dönemde çok fazla tartışılan bir konu, bir olgu olarak yer almamıştır (Yanmış, 2013, s. 117-153).

Buna karşın günümüzde, köktencilik İslâmiyet ve Müslümanlar ile bir görüldüğü hatta İslâmiyet'in ideolojik açıdan tipik bir özelliğiymiş gibi algılandığı söylenebilir. Bunun sonucunda "İslamcı köktencilik" ifadesi doğmuştur. İslamcı köktencilik; çağdaşlaşmaya, laik olmaya ve batılı düşüncelerin gelişim açısından önemli olduğunu belirten düşüncelere karşı duran, güvenli, herkesçe kabul gören ve toplumları bağlayan bilgilerin Kur'an'ı Kerim'de yer aldığını, tüm gerçeklerin de çağdaş edebiyat yerine Kur'an'da aranıp bulunması gerektiğini savunan yaklaşım olarak nitelendirilmektedir (Emiroğlu, 2009: s. 332).

2.2.5 Oryantalizm (Şarkiyatçılık)

Şarkiyatçılık olarak da ifade edilen *Oryantalizm*, Hint, Arap, Çin ve benzeri Doğu toplumlarını düşünce, dil, inanç, tarih, sanat ve farklı birçok alanda araştıran, elde ettiği verilere göre belirli yargılara varan Batı dünyası merkezli bir faaliyettir. Oryantalist ise bahse konu araştırmaları gerçekleştiren uzman kişilere verilen isimdir. Oryantalizmin, Batı dünyasının özünde yer alan misyonerlik ve sömürgecilik hareketleri ile paralel yürüdüğü, işbirliği içerisinde birçok çalışmalar gerçekleştirdiği görüşüne sahip bireylerin sayısı da az değildir (Bulut, 2007: s. 428). Özetle *Oryantalizm*, Doğu toplumlarının tüm karakteristik özelliklerini derinlemesine inceleyen Avrupa temelli araştırma alanlarıdır (Sözer, 2018: s. 52).

Bu görüşe göre Doğulu; mantık dışı, günah işleyen, ahlak dışı faaliyetleri olan değişik bireyleri ifade ederken, Batılı yani Avrupalı bireyler onurlu, ahlaklı, mantıklı bireylerden oluşur. Yani Batı ile Doğu birbirine zıt kutuplarda yer almaktadır. Kutuplar incelendiğinde de Batı kutbu üstün, egemen kutbu, Doğu kutbu ise alt, sömürülen, esir kutbu simgelemektedir (Gafuroğulları, 2019: s. 18).

2.3 İslamofobi ve Medya

Bu başlık altında medyanın kavramsal tanımı yapılarak İslamofobi ile olan ilişkisi üzerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

2.3.1 Kavramsal açıdan medya

Medya terimi, 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bir ifade olmasına karşın, bu ifade ile kastedilenin “kitle iletişim ortamı” olduğu küresel çapta kabul görmüştür. Bu noktada medya sözcüğünün daha iyi anlaşılabilmesi için “iletişim”, “kitle” ve “kitle iletişim” ifadeleri açıklanmaya çalışılmıştır. Latince “*communicatio*” kelimesinin kökünde yer alan “*communis*” yani “ortak olarak” sözcüğünden türetilmiş, Fransızca ve İngilizcede “*communication*” olarak belirtilmiş iletişim kavramı, Türkçeye yukarıda belirtilen kelimenin Türkçe okunuşu şeklinde, yani “komünikasyon” olarak geçmiştir. Kelime, “haberleşme” manasında kullanılmaktadır (Çalağan, 2020: s. 62). Güncel Türkçe Sözlük incelendiğinde ise iletişim kelimesi için; “Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon” açıklamasına yer verildiği görülmektedir (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2020).

Kitle, bütün insanlar anlamında da kullanılan ve yukarıda belirtilen iletişimi gerçekleştirecek topluluğun tamamını ifade ederken (Gökçe, 2002: s. 163-164), kitle iletişim ise toplumun tamamının ya da büyük bir kısmının alıcı pozisyonunda olduğu, kitlelere hitaben yapılan iletişimin bir çeşidi olarak ifade edilebilir. Bu iki unsur arasında geçişi ve iletişimi gerçekleştiren araçlar ise “kitle iletişim araçları” olarak açıklanmaktadır. Buradan hareketle, kitle iletişim araçları; içinde yaşadığımız dönemde ses, görüntü veya yazı yoluyla bireyler arası iletişimin kurulması ve kitlelere bilgilerin aktarılmasını gerçekleştiren gazete, radyo, televizyon, dergi, kitap, film, internet, afiş, bilgisayar, telefon, faks, video, slayt ve benzeri tüm teknolojik araçlardır. Bu araçlar, gerçekleştirdikleri işlev açısından üç türdür. Bunlar; görsel, yazılı ve işitsel araçlar olarak kategorize edilebilir (Çalağan, 2020: s. 63).

Bir zamanlar medya ifadesi için gazete, televizyon, radyo, sinema gibi ifadelere yer verilmiş iken, günümüzün gelişen teknolojik ortamında medya için çok daha gelişmiş, etki gücü yükselmiş araçların hepsine yer verilmektedir. Geçmişe göre günümüzde özellikle renkli televizyon, bilgisayar, cep telefonu ve bunlara bağlı internet teknolojisi, gerçekleşen olay ve haberlerin kitlelere ulaştırılmasında ciddi öneme sahip olmuştur (Güler, 1998: s. 28). Çünkü medya içerisinde insanlarca daha çok ilgi gören, yorum yapılan, kısaca “reyting” alan haber ve

bilgiler gerçek gibi kabul edilip lanse edilebilmektedir. Son birkaç yüzyıldan bu yana bilginin aktarımı için kullanılan araçlarda, teknolojinin de son hızla gelişmesi sonucu, dünya genelinde çok ciddi gelişmeler yaşandığı herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Özellikle ilk zamanlarda yavaş ilerleyen medyanın etkisi, günümüzde kendine has dinamikler ve araçlar vasıtasıyla müthiş bir ivme kazanmıştır. Avrupa'nın 16. yüzyılda tanıştığı "basım/yayın" teknolojisi, televizyon, radyo, internet gibi yeni teknolojik ve elektronik araçlar aracılığıyla günümüzde bambaşka bir düzeye gelmiş, bu hızlı gelişim sonucu toplumların hayatı gündün günden sil baştan değiştirilme ve bilinçlenme etkisine ulaşmıştır (Akgül, 2008: s. 40).

Özellikle 19. yüzyılın başından itibaren teknolojik gelişmelerin, toplumsal, kültürel ve sosyal yönlerden insan hayatına önemli değişiklikler kattığı bilinmektedir. Bu noktada gerçekleşen değişimde kitle iletişim araçlarının da katkısı küçümsenmemelidir. Bu dönemdeki gelişmelere paralel olarak kitle iletişim araçlarında da meydana gelen değişim ve gelişimler ile toplumların gerçekleşen değişimlerden haberdar olması, bilinçlenmesi daha çabuk gerçekleşmiştir. Özellikle ülkemizde 19. yüzyılın ikinci yarısında yazılı medya (gazete ve dergiler), 20. yüzyılın ilk yarısında işitsel medya (radyo) ve 20. yüzyılın ikinci yarısında görsel medya (televizyon) Türk toplumunun evrilmesine önemli katkılar sağlamıştır. Türk toplumunda sosyal ve kültürel alanlarda medyanın etkisi her geçen yıl artmış, medya temelli değişiklikler, ortadan yok olmalar ve yeni oluşumlar gerçekleşmiştir (Özdemir, 2008: s. 468-469).

Çağdaşlığın ve kitle iletişim araçlarının dini açılarından yozlaşmanın önünü açtığı düşüncesi geçmişte olduğu gibi günümüzde de halen bazı çevrelerce kabul gören bir tezdır (Akgül, 2008: s. 40). Örneğin, arkasında medya desteği olmayan veya medyayı karşısına alan projelerin başarılı olma şansı yok denecek kadar azdır. Bu noktada bilinmesi gereken en önemli husus, medyanın gerçekleştirilen ve gerçekleştirilecek olan tüm düşünce, iş ve projede var olduğudur. Medya dini veya milliyeti olan bir olgu değildir. Her tür hadisenin içinde veya yanında yer almayı kendisine tabi hak olarak görmektedir. İçinde veya yanında yer aldığı her hadiseden kazançlı çıkmayı da başarmaktadır. Medya tarafından tanıtılan, başlatılan hadiselerin ahlaki, insani, milli veya

siyasi olmasına bakılmaksızın zamanla gelişmesi ve sonuçlanması da medya tarafından kitleler ile paylaşılmakta ve bu durumdan medya kazançlı çıkmaktadır. (Güler, 1998: s. 34).

Bu noktada İslamofobi üzerinden İslâm dinine ve Müslümanlara karşı kitlelerde korku ve nefret oluşturma amacıyla çalışan bir endüstrinin, bir kültürün, kısaca bir kültür endüstrisinin gerçekliği ortadadır. Bu kapsamda İslamofobi endüstrisi, hedefindeki kitlelere iletmek istediği mesajını, İslam'a yönelik korkuları içeren söylem ve ifadeleri kitlelere aktarmak amacıyla üzerine düşeni yaparken, bu süreçte medyayı en önemli araç olarak kullanmaktadır. Burada, medyanın etkisinin dışında, İslamofobi'ye yönelik söylem, ifade ve ürünlerin kitlelere aktarımında bu endüstri içerisinde bulunan bireylerin bizzat yüz yüze çalışmalar yaptıkları da bilinmektedir. Popülist hareket eden Batılı ülkelerin İslâmiyet'i kitlelere anlatma biçimi İslamofobi'nin ortaya çıkmasındaki en önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Özen, 2019: s. 21). İslamofobi'nin kitlelerde uyandırdığı nefret ve korku hissi için medyanın ne derece önemli bir öge olduğu aşağıda detayları ile anlatılmıştır.

2.3.2 Medyada bir nefret ifadesi olarak İslamofobi

Yukarıda da bahsedildiği üzere kitle iletişim araçlarının insanların güzel zaman geçirmelerini sağlamanın dışında da önemli ve değişik görevleri olduğu görülmektedir. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren teknolojide başlayan hızlı değişim ve gelişmelere paralel olarak medya da kendisini geliştirmiş ve toplum üzerinde önemli etki bırakan unsurların başında yer almıştır. Bahsedilen etkinin bireysel değil kitlesel etkileme gücü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü medya, toplumu yapısal olarak şekillendirip, istediği yöne evirebilme potansiyeline sahiptir (Gökmen, 2010: s. 37).

Günümüzde insanlar, içinde buldukları toplumun bir ferdi olsun ya da olmasın, diğer bireyleri tanıma, onlar hakkında fikir sahibi olma ve sonucunda bir yargıya varma noktasında medyayı kullanmaktadır. Yani bir bakıma birey için hayatın gerçeğini kurgulamak medya sayesinde gerçekleşir. Bu bağlamda, özellikle bireyin direkt olarak bilgi sahibi olma şansının az olduğu farklı, bilinmeyen kültürler ve bu kültürlerle sahip toplumlara yönelik fikir sahibi olması, bunun sonucunda da bir yargıya varması medya sayesinde mümkündür.

Buradan hareketle bir toplumun, bir ülkenin ve o ülkeyi oluşturan bireylerin kültürünü, fikirlerini ve inancını anlamak ve yorumlayabilmek için o toplumun sahip olduğu medyanın faaliyetlerinin incelenmesi önemli katkılar sağlayacaktır (Sayar, 2014: s. 55-56).

Batı medyası, İslâmiyet ve Müslümanlara yönelik uzun sayılabilecek bir süre faaliyet göstermemiş, haber yapmamıştır. Bu durum, İran’da gerçekleştirilen İslâm Devrimi ile değişmeye başlarken, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen terör olayları sonrası kökten değişmiş ve başta Avrupa olmak üzere özellikle Hıristiyan toplumlarında belirli bir algıyı yaratmaya yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu noktada, özellikle Avrupa’da yaşayan Müslümanların gerek yaşam şekillerinde gerekse diğer din mensubu kişilere karşı tepkilerinde herhangi bir farklılık olmamasından hareketle, medyada bahsedilen olaylardan sonra başlayan “algı operasyonları” küresel çapta İslâmiyet ve Müslümanlara yönelik olumsuz planların olduğunun sinyallerini vermektedir (Sayar, 2014: s. 56).

Batı dünyasının İslâmiyet’e bakış açısını sadece güvensizlik, korku ve nefret ile açıklamak doğru olmaz. Batı dünyası, yukarıda da bahsedildiği üzere, kendisinden olmayan herkesin Doğulu olduğunu, yani alt, kötü, adi, başarısız olduğunu kabul etmektedir. Bu noktada birçok örnek verilebilir. Bunlardan bir tanesi Hindistan’dır. Hindistan’da yüzyıllar boyunca başta metafizik, matematik, astronomi alanlarında çok değerli çalışmalar gerçekleştirilmiş, çok değerli bilim insanları yetişmiştir. Buna karşın Batı, Hindistan’ın bu akademik ve felsefî çalışmalarını kendi toplumuna lanse etmek yerine “Hint mitolojisi” üzerine vurgu yapmış, bir bakıma “hedef saptırmıştır”. Hint mitolojisinin bu denli ön plana çıkarılma sebebi ise sözde mantık dışı, geri ve adi olarak görülmesidir. Bu noktada, Yunan mitolojisi ile yapılacak basit bir karşılaştırma sonucu, Yunan mitolojisinin de Hint mitolojisinde olduğu gibi kompleks bir yapıda olduğu görülmektedir. Lakin hiçbir bireyin Yunan mitolojisinde bir basitlik, bir gerilik, bir mantık dışılık olduğunu dile getirdiği görülmemektedir. Zira bu bahsedilen olumsuz ifadeler sadece Doğu dünyası ve onun ürünleri için geçerli kabul edilmektedir. Bu noktada esas hedef, 19. ve 20. yüzyıllarda Hindistan’a yapıldığı gibi, sömürgeciliği meşrulaştırma çabasıdır (Kalın, 2018: s. 112). Bu örnekten de görüleceği gibi, Batı, “ben” ve “ötekiler” yaklaşımını

İslâmiyet ile ilk defa karşılaştığı günden bu yana sürdürmektedir. Bu durumdan dolayı, Avrupa ülkelerine yerleşen ve o bölgede çalışmaya başlayan Müslümanların eylemleri sonucu Batı dünyasında Müslümanlara ve İslâmiyet'e karşı korku ve nefretin tohumu atılmıştır. 1980'lerden bu yana ise İslâmiyet'e ve Müslümanlara karşı duyulan korku ve nefret çok önemli bir ivme kazanmıştır (Özen, 2019: s. 22-23). Bu noktada İslamofobi'nin tarihsel gelişimi bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

İslamofobi olarak adlandırılan Batı temelli bu olgu, Hıristiyanlar tarafından Varoluşçuluk temelinde ortaya çıkartılan bir fikir ve eylemler bütünüdür. Oluşumunda Batı ve Hıristiyanların merkezde yer aldığı İslamofobi, tarihsel açıdan Hazreti İsa'nın ölümü neticesinde kurumsallaşma sürecine giren, devamında "Batılı ideoloji" olarak kabul gören, "Ben" ve "Öteki"nin yaratılmasını sağlamıştır. Bu noktada, tarihte "öteki" olarak belirlenen birçok düşman olmuştur. Günümüzde ise bu listenin zirvesinde "İslâmiyet" ve "Müslümanlar" yer almaktadır (Kızılkaya, 2012: s. 621). Bahsedilen bu süreç incelendiğinde, medyanın "Batı" toplumları üzerinde ne derece önemli çalışmalar yaptığını görmek zor olmayacaktır. Bu kapsamda medyanın "Batı" toplumları üzerinde stratejik olarak gerçekleştirdiği çalışmalar şu şekilde özetlenebilir (Sayar, 2014: s. 56):

- ✓ Hadiseler tek bir bakış açısı ile topluma aktarılmıştır. Yani Müslümanların kültürü, inanışları, ibadetleri tüm açıklığı ile aktarılmamış, aksine bu durumun yaratacağı olumsuzluklar ve tehlikelerden bahsedilmiştir.
- ✓ Topluma var olan bilginin aktarımı yapılmamış bunun yerine olumsuz, tehditkâr, korku içeren görüntüler verilmiştir.
- ✓ Toplumda var olan bütün olumsuz olgular (şiddet, korku, soygun, savaş, terör, cinayet, tecavüz, vb.) Müslümanlar ile bağdaştırılarak aktarılmıştır.
- ✓ Geçmişten, efsanelerden, gerçekleştiği bile meçhul olaylardan sürekli faydalanılmaktadır.

Bu noktada, medyayı oluşturan kitle iletişim araçlarından birisi de sinema ve film endüstrisidir. İnsanlar üzerinde istenilen şekilde olumlu veya olumsuz imaj bırakılması hususunda çok önemli bir rolü olan sinemanın kalbi de Amerika

Birleşik Devletleri'nin Los Angeles kentinde bulunan Hollywood'da atmaktadır. Hollywood, içinde bulunulan siyasi ortamlara uygun olacak biçimde istediği kurum, kuruluş, kişi ya da ülkeyi olumsuz şekilde göstererek insanlara kabul ettirme hususunda geçmişte birçok filme ev sahipliği yapmıştır. Soğuk Savaş döneminde zamanın Rusya'sı için her türlü olumsuz film yapılmış, Amerika'yı ise daima "Dünyayı kurtaran güç" olarak lanse etmiştir. Benzer bir durum Müslümanlar için de geçerlidir. 20. yüzyılın başından itibaren Hollywood'da hazırlanan ve Müslümanları konu edinen birçok filmde Müslümanlar aşağılanan, küçük görülen, "hizmet eden" bireyler olarak sunulmuştur. 1920'li yıllardaki filmlerde Müslümanlar genellikle Araplar ile simgelenmiştir. Bu yıllardaki filmler incelendiğinde, Araplar develere binen, esir alıp veren, kadınları mal olarak kullanan, sürekli birbirlerini öldüren karakterler olarak gösterilmişken bu durum 1940'lardaki filmlerde insanları eğlendiren, dans eden karakterler olarak canlandırılmıştır (Keskin, 1996: s. 34). 1950'lerden bugüne kadarsa özellikle Ortadoğu'da petrol yataklarının varlığının ortaya çıkması ve terörist saldırıların artması sonucu Müslümanlara yönelik olumsuz karakter tiplmelerine yenileri eklenmiştir. Bunlardan birisi "ölüm saçan, önüne gelen herkesi öldüren, acımasız, gaddar terörist" karakteri, diğeri ise özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra ortaya çıkan "toplu yaşama alanlarına saldıran terörist" karakteri olmuştur. Medyanın tüm faaliyetleri ve hedefine yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde Batı dünyasında İslâmiyet'e ve Müslümanlara karşı olumsuz görüş hızla artmıştır. Bu nedenle İslamofobi'nin Batı toplumlarında yükselen bir ivme ile yaygınlaşması normaldir (Gökmen, 2010: s. 39).

2.3.3 İslamofobi'nin korku ve nefret ögesi olarak medyada ortaya çıkması

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin New York ve Washington şehirlerinde bulunan, Amerika'nın ekonomik ve askeri gücünün simgesi sayılabilecek yapılara yönelik gerçekleştirilen terör saldırıları sonucunda yapılan inceleme, araştırma, takip, yakalama ve soruşturmalar neticesinde, bu saldırıların faillerinin uyruklarının, nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olan ülkelere olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu kişilerin gerçekleştirdikleri saldırıları din için yaptıklarını beyan etmeleri sonucunda din ile terör arasındaki bağ küresel çapta en önemli tartışma konusu

olmuştur. Böyle bir dönemde gerçekleşen terör saldırıları, terörizmi genelde din ile özelde ise İslâmiyet ile ilişkilendiren sayısız akademik çalışmanın yapılmasına katkı sağlamış ve geçmişten beri Müslümanlara yönelik var olan algıların pekişmesi kolaylaşmıştır. Bununla birlikte, özellikle tüm dinler ile ilgili tarafsız, objektif bilgilerin aktarıldığı Batı dünyasındaki ders kitap ve materyallerinde İslâmiyet konusunda, Hıristiyanlarda korku, şiddet ve nefret uyandıracak biçimde bazı ifadeler, resimlere ve konulara yer verilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda İslam; gaddar, acımasız, kindar, terörist, agresif olarak resimlerde yer alırken, kadının toplumdaki yeri, cihat, mücahit, şehit olma, *Darûl-harp*, *Darûl-İslam*, insan hakları temalarına yönelik biraz yönlendirici biraz yanlış değerlendirmeler ile herkesçe kabul gören Şarkiyatçılık ifadeleri tekrar ortaya çıkmıştır (Bodur, 2005: s. 67-69).

Bu noktada, yazılı basında okunan, işitsel basında işitilen ve görsel basında görülen şeylerin büyük bir çoğunluğu ile Müslümanlarda cereyan eden hadiseler topluma lanse edilirken kullanılan yöntemin İslamofobi'yi destekler şekilde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu duruma, Filistin ve Filistin halkı örnek verilebilir. Batı medyasında Filistin ile İsrail arasında yaşananlar aktarılırken Filistinliler için “terörist”, Filistinlilerin yaptıkları “terör faaliyetleri” olarak belirtilirken Filistin halkının dininin İslâmiyet olması neticesinde İslâmiyet için “korku veren” ve Müslümanlar için “terörist” ifadelerine vurgu yapılmıştır. Hâlbuki İsrail'in Filistin topraklarına sonradan geldiği herkesçe kabul gören bir gerçektir. Batıda oluşan bu İslâm karşıtlığı algısı neticesinde toplumda İslamofobi'nin yükselmesi kaçınılmazdır. Bu durumla ilgili medyanın benzer faaliyetlere devam ettiği görülmektedir. Kanada ve İrlanda ortak yapımı olan, senaryosunu ve yönetmenliğini Michael Hirst'in üstlendiği dünyada çok önemli bir seyirci kitlesine ulaşan “*Vikings*” dizisinin bir bölümünde Müslümanların “insan eti yiyen”, “vahşi çöl insanları” şeklinde gösterildiği dikkat çekmektedir (Özen, 2019: s. 27).

2.4 Sosyal Kimlik Kuramı

İnsan toplulukları, hatta özünde insan, egosu olan bir varlıktır. Kendisini yüksek görme, başkasının başarısını aşağı görme, kendisini üstün bir varlık olarak tanıtmaya çabası içerisindedir. Bu noktada özünde insanlarda olduğu gibi

insanlardan oluşan toplumlarda da benzer bir durum söz konusudur. Bunun sebebi olarak insanların pozitif yönde kendi kendisini değerlendirebilmesi yönündeki güdüler gösterilebilir. İnsanlar bu kendi kendini değerlendirme noktasına, az önce de belirtildiği üzere, içinde bulunduğu toplumu diğer toplumlardan üstün görerek ve bu “üstün toplumun bir üyesi” sıfatını sonuna kadar sahiplenerek ulaşırlar. Bu noktada “sosyal kimlik” kavramının açıklanması gerekir. Kavramın tanımlanabilmesi ve tüm süreçlerin derinlemesine açıklanabilmesi için “Sosyal Kimlik Kuramı” detaylı bir şekilde incelenmelidir (Demirtaş, 2003: s. 124). Henri Tajfel ile John Turner’ın birlikte geliştirdiği Sosyal Kimlik Kuramı, özünde bireyin grup içi genelinde ise grup faaliyetlerini kapsayan bir kuramdır. Sosyal psikoloji alanında kabul gören kuram temelde; *grup üyeliği, gruptaki süreçler ve gruplar arası ilişkiler* konularını ele alır (Hogg, 1996: s. 88).

Bahsedilenlerden hareketle kuram, gruplar arası davranışların açıklanmasına dair farklı bir bakış açısı vermektedir. Gruplar arası tutum ve davranışları ifade ederken temel güdüsel ve bilişsel süreçlerin önemine vurgu yapan kuramı oluşturan ve birbiri ile ilişkisi olan beş temel kavram mevcuttur. Bunlar; *sosyal kimlik, sosyal sınıflandırma, sosyal karşılaştırma, en küçük grup paradigması ve sosyal yapı*’dır. Bahsedilen bu beş kavram birbiri ile çok iç içe geçtiği için tanımlanması oldukça güçtür. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, kuramın açıklanması için iki yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki kuramı oluşturan beş kavramın açıklanması ve bu kavramlar arasındaki bağın öneminin anlatılmasına yer verilmesidir (Örneğin Franzoi, 1996: s. 107). Bir diğerinde ise kuramı açıklamak için bu beş kavramdan birisi açıklanmış ve o kavram merkezinde kuram hakkında bilgilere yer verilmiştir (Örneğin Turner ve Brown, 1978: s. 202). Bu noktada “tek kavram merkezli” çalışmalara bakıldığında, çoğunlukla kuramı ortaya çıkaran yazarlar ve bu yazarları destekleyen diğer yazarların çalışmalarına rastlanmaktadır. Bunun sebebi de kuramın oluşturulması sürecinde ortaya atılan beş kavramın tek tek açıklanması ve bu sayede kuramın küresel çapta kabul gören bir kuram olmasının sağlanmasıdır (Demirtaş, 2003: s. 127-128). Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın temellendirildiği Sosyal Kimlik Kuramı detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

2.4.1 Kuramın doğuşu

Kuramın temelinde grup vardır. Grup içi ve gruplar arası davranışlar, çatışmalar kuramın oluşmasında son derece önemli bir yere sahiptir. Buradan hareketle kuramın ortaya çıkmasında önemli bir yere sahip olan Henri Tajfel, 2. Dünya Savaşı sürecinde gerek Fransa’da gerekse Almanya’da Nazilerin esir kamplarında bulunmak zorunda kalmış ve grup çatışmalarını bizzat gözlemlemiştir. Bu kapsamda Tajfel, gözlemlerinde büyük örnekleme sahip grupları incelemiş, bu maksatla ırk ve din merkezli grupları araştırmıştır. Henri Tajfel çalışmalarını yaparken farklı birçok akademisyenden de destek almıştır. Özellikle kuramın doğmasında büyük katkısı olan John Turner ile İngiltere’deki Bristol Üniversitesi’nde görev yapan akademisyenlerin katkıları büyüktür. Bu destekler sayesinde Tajfel ve Turner 1970’li yıllarda kuramın doğması için önemli adımlar atmış ve kuramı ortaya çıkarmışlardır (Demirtaş, 2003: s. 128).

Tajfel ve Turner kuram üzerinde çalışırken özellikle kişilerin içinde buldukları toplumda, grupta davranışlarındaki, hareketlerindeki ve algılarındaki değişiklikleri inceledikleri görülür. Yaptıkları çalışmalarda, bireylerin içinde yaşadıkları topluma ya da gruba göre algılarının değiştiğini tespit etmişlerdir. Buradan hareketle kurama yönelik şöyle bir çıkarımda bulunmuşlardır: “İçinde bulunulan toplumun ya da grubun düşünce ve algısına göre bireyde kişilik, davranış, algı değişebilir. Bu da kişisel kimliğin sosyal kimliğe dönüşmesine sebep olur” (Meşe, 1999: s. 19). Elde edilen çıkarımlar sonucu kuram “bireylerin, kendi kimliklerinin içinde yaşadıkları toplumun ya da grubun tutum, düşünce veya algısına göre değiştiği, buna içinde yaşadıkları topluma ya da gruba yükledikleri anlamın veya duygunun sebep olduğu” düşüncesini temel almaktadır. Özetle Sosyal Kimlik Kuramı’na göre bireyler ferdi olarak değil, içinde yaşadıkları toplumun veya grubun düşünce ve algısına göre hareket etmektedir. Bu sayede bireyler kendilerini toplumsal yapı içerisinde tanımlamaktadır. Kendilerini tanıtırken tutum, davranış, hareket, başarı ya da başarısızlıklarını ifade etmek yerine içinde yaşadığı toplum ya da bulunduğu grubun tutum, davranış, hareketlerini belirtirler (Mlicki ve Ellemers, 1996: s. 98).

2.4.2 Kuramın temel varsayımları

Kuram, her ne kadar “kendine özgü” bir kuram gibi gözükse de karmaşık ve anlamlandırması güç bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kuram, farklı birçok kuramla ilişkilendirilebilmektedir. Bu durum, kurama “kendine has bir yapı” oluşturma imkânı vermektedir. Buradan hareketle, kuramın daha iyi anlaşılabilmesi için, bu başlık altında kuramın temel varsayımlarına yer verilecek ve kuramın içerisinde önemle bahsedilen beş kavram (sosyal kimlik, sosyal sınıflandırma, en küçük grup paradigması, sosyal karşılaştırma ve sosyal yapı) detayları ile açıklanacaktır. İlk olarak Sosyal Kimlik Kuramı’nın temel varsayımları üzerinde durulmuştur. Varsayımlar, aşağıda maddeler şeklinde sıralanmaktadır (Demirtaş, 2003: s. 130):

1. Bireyler, kendilerini tanımlamak, ifade etmek, kategorize etmek için içinde buldukları toplumu ya da üyesi olduğu grubu referans alırlar. Kendisini tanımlayan birey, bu sayede içinde bulunduğu toplum ya da grup ile hareket etmeye başlar, kendisini o toplum ya da grup ile “bir” düşünür. Bunun sonucunda da bireylerin *sosyal kimlikleri* ortaya çıkar.

2. Birey içinde bulunduğu toplum ya da grubu değerlendirirken, diğer toplum ya da gruplar ile karşılaştırır. Buna göre grubun konumu, bir bakıma gruplar arası yapılan *sosyal karşılaştırma* ile gerçekleştirilir. Bu noktada karşılaştırmanın ölçütü olarak “güçlü/zayıf olma”, “ırk/renk” ve benzeri kıstaslar kullanılmaktadır.

3. Bireyler, içinde buldukları toplumun ya da grubun konumunu netleştirirken yaptıkları gruplar arası karşılaştırmalar sırasında, kendi toplum ya da gruplarını üstün görme, kayırma yoluna giderler. Buna *iç grup kayırmacılığı* denir. Bu, *en küçük grup paradigması* ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde edinilen bulgular ile belirlenmiştir.

4. Bireylerin sahip oldukları sosyal kimliklerin pozitif yönde mi negatif yönde mi olduğunu tespit etmek, ancak içinde bulunduğu toplum ya da grubun konumuna göre belirlenir.

Yukarıda bahsedilen varsayımlar bir grubun, toplum içerisinde iyi bir konuma sahip olmasa bile, sosyal açıdan kimliğinin olumlu olmasına yardımcı olur. Lakin bazı durumlarda içinde bulunulan toplumun ya da grubun konumu,

diğerleri ile karşılaştırıldığında, düşünülenden de düşük olabilir. Bu durumda sosyal kimlik olumsuz etkilenir. Bu durumdan bir an önce kurtulmak adına farklı stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir (Demirtaş, 2003: s. 130).

2.4.3 Kuramla ilgili kavramlar

Bu başlık altında, Sosyal Kimlik Kuramı ile ilgili yukarıda da bahsedilen belli başlı kavramlara yer verilmiştir.

Sosyal Kimlik

Kuramı ortaya çıkaranlardan birisi olan Tajfel kuramı açıklamak için “bireylerin kendi algı düzeyleri, içinde bulunduğu topluma ya da gruba yüklediği değer ve önem ile ölçülür” ifadelerini kullanır. Bu açıdan incelendiğinde kuram, bireyin kendi kimliği kadar sosyal kimliğine de vurgu yapar. Yani bir bakıma bireyler, herhangi bir toplum ya da gruba dâhil oldukları anda o toplumun veya grubun kimliğini kabullenir, kendi kimliğinin ötesinde toplumun veya grubun kimliğine bürünür. Kuramcılardan Turner’da bu konuda: “bireyin kendini ifade etme biçimi bağlı olduğu gruba, yani bir bakıma sosyal kimliğine bağlıdır. Bireyler her zaman pozitif benlik algısına ihtiyaç duyarlar. Bu, bireyin doğasında mevcuttur. Buradan hareketle bireyler, sosyal kimliğin netleşmesi neticesinde, bu gereksinimlerini sosyal kimlikleri ile gidermektedirler” ifadelerini kullanmıştır. Zira bireylerin kendilerini sınıflandırmaları sonucunda önyargılarının bu sınıflandırmaya göre oluştuğu söylenebilir (Dadak, 2018: s. 28-29).

Sosyal Sınıflandırma

Kuram incelendiğinde, “sosyal sınıflandırma” kavramının da detaylandırılması gerektiği görülmektedir. Bireyler sosyal açıdan sınıflandırma yaptıklarında, diğer bireyleri de değerlendirmektedirler. Bu süreçte birey, “insan” olmanın ötesinde içinde bulunduğu gruba olan üyeliğine göre algılamaya meyillidir. Bununla birlikte bireylerin sosyal açıdan sınıflama yaparlarken, en çok sınıflamayı ırk, yaş ve cinsiyet üzerinden gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu bakış açısına göre yapılan sınıflandırmalarda bireyler sadece birey olarak değil, erkekler, kadınlar, Müslümanlar, Yahudiler, yaşlılar, gençler vb. şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu noktada gerçekleştirilen sınıflandırma sürecine göre iki veya daha fazla bireyden oluşan gruplar ele alınmaktadır. Yapılan grup

sınıflandırması neticesinde içinde bulunulan grup, diğerlerinden ayrı tutulmaya, ayrılmaya başlar. Özetle, kuram içerisinde ifade edilen önemli kavramlardan olan sosyal sınıflandırma, süreç neticesinde ortaya çıkan değerlere göre oluşmuştur (Özkan, 2019: s. 43).

Sosyal Karşılaştırma

Kuram ile ilgili bir diğer kavram “sosyal karşılaştırma”dır. Bireyler, içinde buldukları toplum ya da grubun konumundan, durumundan faydalanmakta, bu sayede kendi öz benliklerini yükseltmektedirler. Bunu yapmak için de gruplar arası karşılaştırma yaparlar. Bireyler, bu olumlu sosyal kimlik edinme çabaları içerisinde yaptıkları gruplar arası karşılaştırmalarda, genellikle içinde buldukları grup ile eşit ya da daha üst düzeyde grupları kıyaslarlar. Bu noktada da içinde bulunduğu grubu kıyaslayarak üstün görme eğiliminde olurlar (Özkan, 2019: s. 44).

Sosyal Yapı

Kuramın ilişkili olduğu bir diğer kavram “sosyal yapı”dır. Sosyal Kimlik Kuramı, bireylerin sahip olduğu sosyal yapı ile ilgili detaylı bilgi verir. Bu bağlamda, sosyal kimlik için “bireyin ve toplumun birbirine karşı ilişkisinde bir bakıma arabulucudur” demek yanlış olmaz. Zira toplum, sahip olduğu güç, konum ve itibar düzeylerinin birbiri ile ilişkisi sonucu en önemli sosyal sınıf olarak örneklendirilebilir. Toplum içerisinde yer alan bütün bu sosyal sınıflar bizatihi kendini geliştirerek kendine has bir konuma geçebilir ve diğerlerinden ayrılabilir. Bu noktada şunu söylemekte fayda vardır. Bazı sosyal yapılar bireyler için pozitif bir sosyal kimlik oluşumuna katkı yaparken bazılarının negatif yönde etkisinin olduğu görülmüştür. Bu noktada, kendisini negatif yönde etkileyen grup içerisindeki birey, yapacağı sosyal karşılaştırmalar neticesinde daha üst bir gruba geçmek için içinde bulunduğu gruptan ayrılabilir. Sonuçta sosyal kimlik unsuru, bireyin içinde bulunduğu grup ile doğrudan ilintilidir ve birey sosyal kimliğini yükseltmek maksadıyla kendisi için daha üst olduğunu düşündüğü bir gruba geçebilir. Bu, tamamen bireyin seçimidir (Demirtaş, 2003: s. 10-11).

Sosyal kimlik incelendiğinde bir bakıma bireylerin tutum ve hareketlerini sınırladığı görülür. Buna bir örnek vermek gerekirse, bir grup içerisinde yanlış,

ayıp, şiddet içeren bir hareket başka bir grup içerisinde bu şekilde olumsuz addedilmeyebilir. Bir bakıma grup bireylerince oluşturulan normlar, tutum ve davranışları belirleyen unsurlardır. Bunun yanında Sosyal Kimlik Kuramı, her bireyin içinde bulunduğu grup aracılığı ile yaptığı sosyal karşılaştırmalar sonucunda diğer gruplardaki bireylerin algılarını, tutum ve davranışlarını değerlendirirken o gruplarda oluşan normlara dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Bu noktada, bireyin içinde bulunduğu grup, toplumda ne kadar saygın, ne kadar üst bir grup ise o grubun normlarının tartışılma ihtimali de o denli az olur. Bu sebeple, bu gruplara dâhil olma çabası her birey için zamanla artmaktadır. Çünkü bireyler kendi sosyal kimliklerini yüceltebilmek, saygınlık elde edebilmek, statülerini yükseltebilmek amacıyla grupları değerlendirip o gruplara dâhil olma eğilimindedirler (Dadak, 2018: s. 31).

2.5 Terörizm ve “Dini Motifli Terörizm” Kavramları

Terörizm ifadesinin açıklamasının yapılabilmesi için önce terör kavramından bahsetmekte yarar vardır. Çünkü terör ve terörizm kavramları, bazı zaman dilimlerinde birbirinin yerine kullanılıyor olsa da, anlam açısından farklılık gösteren kavramlardır. Terör hadisesi için belli başlı başlıklar yeterli olurken (kültür terörü, futbol terörü, trafik terörü gibi), terörizm için her daim politik desteğe sahip olan planlı, programlı, şiddeti her amaç için kullanma şekli tanımını yapmak daha doğru olacaktır (Aydınalp, 2008: s. 24). Yani terörizm bir bakıma sistemi, ağı kurulmuş, programı yapılmış bir yapıya sahipken, terörün bir ağ kurmasına, sisteme sahip olmasına ihtiyacı yoktur. Terör anlık, bir anda olup biten şiddet içeren hadiseleri betimlemek için kullanılabilir. Bu noktada, terör hadiselerinin terörizmin temelini oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz (Erdem, 2001: s. 26-28).

Buradan hareketle terörizm, birbirine benzer yapı ve kapsamdaki terör faaliyetlerinin belirli bir süre dâhilinde yapılaşarak kendine has bir noktaya gelmesi, bir diğer ifadeyle terörün kurumsallaşması durumudur. Terör faaliyetlerinde bir konu ve bu konunun kamuoyunda duyulması hedeflenirken, terörizmde bu terör olaylarının sistemli, planlı, belirli yöntem ve teknikler ile gerçekleştirilmesi hedeflenir. Sosyal teori açısından bakılacak olursa da terör,

olayı veya özeli ifade ederken terörizm, olguyu veya geneli ifade etmektedir (Aydınalp, 2008: s. 24).

Günümüzde terörizm ile terörist kavramları toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Fransa’da 1798 tarihinde basılan *Dictionnaire d’Academie Française*’in ek bölümünde terörizm terimi açıklanmış ve “terör rejimi” olarak ifade edilmiştir. Fransız Devrimi’nin gerçekleştirildiği dönem olması sebebiyle o dönemlerde terörist kavramı suç ve şiddet içerisinde yer bulmuş, bir bakıma kötü anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Bu kullanımın İngiltere’de de yer bulması kısa sürmüştür. 1795 yılında Burke tarafından yazılan bir pasajda terörist için “cehennemin av köpekleri” tabiri kullanılmıştır. Fransız Devrimi’nden bu yana literatürde daha çok karşılaşılan terörizm için zamanla “terör sistemi” ya da “terör rejimi” anlamlarına yer verildiği görülmektedir (Şen, 2011: s. 7-8).

Büyük Larousse’da ise (1992: s. 11445) terörizm terim olarak; “bireylerin ya da grupların kişi, mal veya kuruluşlara dönük gerçekleştirdikleri şiddete dayanan faaliyetler” şeklinde açıklanmaktadır. Bu noktada, bireysel ya da grup halinde gerçekleştirilen terörizmin birçok çeşidi olabilir. Bunlar; bir yeri patlatma, bir kişi ya da kişileri rehin alma, birilerini öldürme şeklinde yapılan terör faaliyetleridir. Bunun yanında, bir terör eyleminin farklı amaçları da olabilir. Bunlara da grup olarak bağımsızlık isteme, bir politik rejimin ortadan kalkması veya mevcut düzenin değişmesi örnek gösterilebilir.

Salur ise terörizm için şu tanımı yapmıştır (2006: s. 40): “Terörizm, politik emellerine ulaşabilmek adına bir kişi, grup ya da azınlığın şiddeti araç olarak kullanarak sistemli gerçekleştirdiği olgudur. Bir başka ifadeyle terörizm, var olan siyasal yapının değişmesi, devlet erklerinin yaptıkları hataların bilinmesi ve benzeri durumları amaç edinen ve bu amaca yönelik kökten değişiklik yapabilmek hedefiyle birey, grup ya da azınlıkların şiddet içeren faaliyetler göstermesidir” (Salur, 2006: s. 40). Bazı kesimler ise terörizmi uygarlaşmamış toplumların sayısının artması için uluslararası alanda bir güç olarak ifade ettiği görülmektedir. Fransız Devrimi’nden bu yana tarihte gerçekleşen savaşlar incelendiğinde, gerek bireyler gerekse toplumlar hatta devletler tarafından terörizm olgusundan, taktiksel açıdan, istifade edildiği görülmektedir. Sanayi devrimi ve beraberinde oluşan sanayi toplumunda bahse konu şiddetin ve

terörizmin daha çok kullanıldığı görece kabul gören bir durumdur. Son yüzyılda ise bazı devletlerin terör gruplarına gerek lojistik gerekse maddi desteklerde bulunduğu, bunu en yakın düşmanlarını korkutmak, uzaklaştırmak, istikrarlarını bozmak amacıyla yaptığını söylemek ise yanlış olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında ise terörizmden, dış siyaset aracı olarak faydalandığı söylenebilir (Şen, 2011: s. 8).

Dini motifli terör ifadesi ise genel anlam olarak “dinen yapılmasının doğru olduğu kabul edilen hatta emredilen bir durumu amaç edinmiş ve bu amacı gerçekleştirmek için yapılan şiddet içeren faaliyetler”dir. Dini motifli terör, farklı din ve mezheplerdeki radikal fanatik düşüncelerin bir ürünü olarak kabul edilmektedir. Dini motifli teröre göre, bağlı bulunulan dinin kutsal kitabı ve metinlerinden veya bahse konu dinin lideri olarak kabul edilen şahıs tarafından onaylanan ifadelerden yola çıkılarak, ölme ya da öldürme hareketinin “kendini hedeflenen amaca ulaşmada kurban etme, feda etme” şeklinde algılandığı söylenebilir. Modern zamanlarda gerçekleştirilen terör odaklı tartışmaların kutsal terör merkezli yapıldığı dikkat çekmektedir. Günümüz teröristlerinin ise gerçekleştirdikleri veya gerçekleştirmeye hazırlandıkları eylemleri, inandığı din ve o dinin emrettikleri temeline göre yaptığını söylenebilir (Aydınalp, 2008: s. 46).

Dinden bağımsız kabul edilen (Seküler) teröre göre din motifli terör anlayışında terörist olarak kabul edilen bireylerin inandıklarının dışına çıkmadıkları, bu bağlamda kendisi gibi inananlar ve inanmayanlar şeklinde insanları ayırdıkları, yine de düşmanını birey olarak görmeyen “şeytani” bir terminolojiye göre hareket ettikleri görülmektedir. Kendisi gibi inanmayanlar için “kâfirler”, şeytanın boyunduruğundakiler”, “ahlak yoksunları” ifadeleri kullanılmaktadır. Bu noktada dini motifli terör, seküler terör ile karşılaştırıldığında, sistemi düzeltmekten çok sistemi tamamen yok sayan, bu nedenle de kendi inançlarına uygun bir sistemin inşa edilmesi gerektiğine inanan bir yapıdadır. Bu inanca bağlı teröristlerin kendilerini “diğerlerinden” farklı gördükleri, fiziksel olarak içinde buldukları dünyanın bir parçası olarak kendilerini kabul etmediklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu duygu dünyasına sahip bireylerin de şiddet içeren hangi eylemi gerçekleştireceğini tahmin etmek mümkün değildir (Aydınalp, 2008: s. 47). Bu noktada dini motifli terör olaylarının sadece

Ortadoğu’da yaşayan Müslümanların içinden çıkmadığını düşünen araştırmacılar da mevcuttur. Bu araştırmacılar arasında yer alan Juergensmeyer (2000: s. 158), Ortadoğu’daki Müslümanların dışında, İsrail’de bulunan radikal Yahudilerin, Japonya’da bulunan radikal Budistlerin, Hindistan’da bulunan radikal Sih ve Hindular ile Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunan radikal Hristiyanların da dini motifli terörün bir versiyonu olduğunu ileri sürmektedir.

Terör tarihi incelendiğinde, terörist olarak kabul edilen bireylerin çeşitli dinlere inanan yahut aksine hiçbir dine inanmayan bireyler olduğu görülmektedir. Bu noktada terörist olan birey, gerçekleştirdiği şiddet eylemini inandığı dine bağlı gerçekleştirdiğini söylediğinde, bir bakıma, politik amaçları için dinini “hor” kullanmış kabul edilir. Bu sebeple, örneğin “İslâmi terörizm” ifadesinden bahsedildiğinde, politik emelleri neticesinde inandıkları İslâmiyet’i hem kötü kullanıp hem de kötü lanse ederek, gerçekleştirilen şiddet eylemleri açıklamasını yapmak daha doğru olacaktır. Bu noktada din ve buna bağlı inanç, bireylerin menfaatine olduğu müddetçe her daim kötüye kullanmak için müsaittir (Salur, 2006: s. 57).

2.6 Din-Terörizm İlişkisi

Din olgusu kendisine inananlarına, bir bakıma “dünyayı, hayatı anlatma, anlamlandırma” misyonuyla birlikte, etnik ve milli siyaset ile uluslararası ilişkilerde önemli bir topluluğun tanımlanması açısından anahtar role sahiptir. Buradan hareketle tüm dinler, kötüyü uzaklaştırma, insana iyiyi doğruyu öğretme, isyandan, asilikten, inançsızlıktan uzak durmayı aktarabilme çabası içerisindedir. Bu nedenle dinler, kendisine inanan insanların iyiye, doğruya, mutluluğa ulaşması için yol göstermektedir. Bu bakımdan, İslâmiyet başta olmak üzere tüm dinler insan hayatını merkeze almış, onu kutsal kabul etmiştir. Bununla birlikte, neredeyse tüm kutsal kabul edilen kitap ve metinlerde barışı, iyiliği öven ifadeler, doktrinlere rastlanırken, şiddeti de iyilik ve barışa ulaşma amacı olarak meşrulaştıran ifadeler rastlanmaktadır. Bu noktada, şiddeti meşrulaştıran ifadelerin bulunduğu din için şiddeti özendirmediği ya da tamamen şiddeti reddettiğini söylemek doğru değildir. Lakin dinin kutsal kitabında yer alan şiddet ifadelerini ne için, ne amaçla kullandığı, ne zaman, kimlere yönelik

yapılması gerektiğinin doğru algılanması ve buna göre uygulanması gerektiği son derece önemli bir husustur (Salur, 2006: s. 145).

Dünyada en çok kabul gören üç din olan Hıristiyanlık, İslâmiyet ve Yahudilik belli başlı şartların oluşması sonucu savaşı ve şiddeti meşru görmektedir. Dinin temelinde adalet olduğu için tüm dinlerde, özellikle de İslâmiyet'te adaletsizliğe yönelik isyana çok rastlanmaktadır. Bu noktada, bahse konu üç din de kutsal kitaplarında karşılaşılan adaletsizliklere yönelik nasıl davranılması gerektiğini açıklamıştır. Tabi bu noktada dini ifadelerden çıkarılan yorumlar arasında farklılıklar görülebilir. Diğer dinlerde olduğu gibi Kur'an'da da belirtilen ifade ve doktrinler görece farklı yorumlanabilmektedir. Zaten hemen hemen tüm inançlarda var olan "haksız yere kan dökmek, şiddet uygulamak, kargaşa, fesat çıkarmak" İslâmiyet'te de kati suretle yasaklanmıştır (Bakara Suresi 191. Ayet; Nisa Suresi 93. Ayet). Zaten tüm dinlerin temel amacı da bireylere yaşadıkları hayatı güzelleştirmeleri için önerilerde bulunmak, iyiyi, doğruyu yapmalarını salık vermektir (Salur, 2006: s. 146).

Tüm bu aktarılanlardan hareketle, dini motifli terörizmin bireylere yönelik etkili gücünün din olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Dini motifli terör eylemi gerçekleştiren teröristler, eylemlerini inandıkları din için, din uğruna yaptıklarını belirttiklerinde bu eylemleri meşru gösterebilecekleri kitlenin çok olabileceğinin farkındadırlar. Çünkü bireyler yapılan eylemin din için, din amacıyla, dinin buyrukları neticesinde yapıldığını düşündüğünde, gerçekleşen eylemlerin bir terör eylemi olmadığını, bu eylemlerin meşru faaliyetler olduğunu, eylemlerden ötürü hayatını kaybeden bireylerin ise bir problem teşkil etmeyeceğini düşünebilirler. Bu perspektiften bakıldığında iyi, doğru, barış ve huzuru buyuran din, bir anda çarpıtılarak bambaşka bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olgu, yeni bir ideoloji şeklinde ifade edilebilir (Şen, 2011: s. 28). Özetle dini motifli terörizmi; "herhangi bir dinin ve o dinin kutsal kitabının, metinlerinin, doktrinlerinin terör faaliyetlerini meşrulaştıracak şekilde stratejik olarak planlı, programlı bir şekilde yorumlanması ve ideoloji şeklinde lanse edilerek bu ideolojiye göre terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi" şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu noktada literatür incelendiğinde, birçok akademisyen ve araştırmacının çalışmasında karşılaşılan ortak unsurların; "kendi inanışlarına ters bakan, inanmayanları "şeytan" olarak ifade etme" ve

“gerçekleştirilecek terör faaliyetlerinde canını feda edenlere cennetin sözünü verme” oldukları görülmektedir (Şen, 2011: s. 28). Tüm bu bahsedilenlerin dışında, Batı dünyası olarak kabul edilen toplum, İslâmiyet’teki cihat olgusunun manasını iyi bilmesine karşın, özellikle 11 Eylül terör saldırılarından sonra İslâmiyet’i “dini motifli terör” ile eşdeğer göstermektedir (Delibaş, 2004, s. 9-12).

2.7 İslâmiyet’te Şiddet ve Terörizm

Yukarıda da bahsedildiği üzere, tüm dinlerde olduğu gibi, İslâm dini ve bu dine bağlı kutsal kitap ve metinler, radikal dini motifli terör örgütlerince kendi düşünce, inanç ve ideolojilerine göre çarpıtılarak şiddet eylemleri meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu noktada, Kur’an’ı Kerim’de şiddeti referans gösteren ya da şiddeti içeren ayetlerin bulunduğu bilinen bir gerçektir (Tutuş, 2006: s. 39). Bu ayetler, bahse konu radikal dini motifli terör örgütlerince kullanılarak şiddet faaliyetlerinde kullanılabilir. Nitekim Hz. Muhammed’in ölümünün ardından Müslümanların İslâm dininin temel prensiplerine aykırı olan ideolojik bir hayat tarzına göre yaşadıkları söylenebilir. Bu noktada İslâmiyet’te cihat öğretisinin, ilk üç asır boyunca “Onlarla hiçbir zulüm ve fitne kalmayıp din yalnız Allah için olana kadar savaşın” (Bakara Suresi 193. Ayet) gibi seçilen bazı ayetler temel alınarak İslâm inancında yer bulduğu görülmektedir. Tarihte yaşanan bu inanişe göre gerçekleştirilen eylemler neticesinde insanlarda; “iyilik”, “doğruluk” gibi olgular temelinde, İslâm dinine bakış açılarında önemli bir çelişki oluşmuştur (Atik, 2005: s. 72). Burada, Kur’an’ı Kerim’de geçen ve şiddet içeren ayetlerin daha iyi anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi için kutsal kitabın indirildiği tarih, dönem ve yere göre incelenmesi gerektiği açıktır. Buna karşın, bahse konu ayetleri doğrudan okuyup yorumlamak, anlamaya çalışmak, hatta eyleme dökmek, İslâm dinini kötü kullanarak kendi yaptıklarını meşrulaştırma çabasına girmekten başka bir şey değildir. Nitekim radikal dini motifli terör örgütlerinin yapmaya çalıştığı da tam olarak budur (Çakıcıoğlu, 2007: s. 28-29).

Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen terör olayları sonrası Batı dünyasının medya aracılığı ile yaymaya çalıştığı İslamofobi olgusunun son örneği 2006 yılının Şubat ayında

Danimarka ve Fransa medyasında Hz. Muhammed'i "terörist" bir karakter gibi gösteren karikatürlerin yayınlanmasıdır. Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanlığı'nca yayınlanan terör örgütleri listesinde 1980'li yıllarda herhangi bir dini motifli terör örgütünün bulunmaması dikkat çekicidir. Bu tarihten günümüze doğru yapılan bir araştırmaya göre 1994 yılında açıklanan 49 terör örgütünden 16 tanesinin dini motifli olması şaşırtıcıdır. 1995 yılında ise 56 terör örgütünden 26'sı dini motifli terör örgütü olarak lanse edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanı Madeleine Albright'ın 1998 yılında terör örgütlerine yönelik yaptığı açıklamada ise dünya genelinde en tehlikeli olarak belirlenen 30 terör örgütünün 15'i dini motifli terör örgütüdür (Karlsson, 2005: s. 180). Buradan da anlaşılacağı üzere Batı dünyası, elinde bulundurduğu güçlü medyası aracılığı ile İslâm dinini ve bu dine bağlı Müslümanları hedef alan açıklamalar ile İslamofobi'yi tetiklemektedir (Salur, 2006: s. 147). Bu durum, yukarıda da açıklandığı üzere, Kur'an'ı Kerim'i yanlış yorumlama, indirildiği tarih ve konuma göre değerlendirmeme, ayetlerdeki ifadeleri istediği gibi anlayarak farklı bakış açıları ve ideolojiler oluşturma yoluna giden radikal dini motifli terör örgütlerinin eylemleri neticesinde, dünya genelinde küresel çapta bir İslamofobi'nin oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Özetle, elinde çok güçlü bir medyayı barındıran Batı medeniyetinin yükselen İslam medeniyetine yönelik bir bakıma "karalama kampanyası" olan İslamofobi'nin ortaya çıkma sürecinden bazı kesitler bu şekilde iken tarihsel süreç incelendiğinde, medeniyetler çatışması bağlamında İslamofobi'nin doğuşu ve dinsel motifli terör ile olan bağlantısının daha iyi irdelenmesi gerekir. Bir sonraki bölümde, tüm detayları

3. TARİHSEL ÇERÇEVE: MEDENİYETLER ÇATIŞMASI, İSLAMOFOBİ’NİN DOĞUŞU, DİNSEL AMAÇLI TERÖR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın tarihsel çerçevesine yer verilmiştir. İslamofobi’nin tarihsel gelişimi, “Medeniyetler çatışması” teorisine dayandırılarak, geçmişten günümüze bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanında, İslamofobi’nin bugüne geliş sürecine (Batıya yönelik Müslüman göçü, İran İslâm Devrimi, 11 Eylül olayları, vb.) yer verilmiş, “Dinsel Amaçlı Terör” örgütlerinin doğuşu ve gerçekleştirdikleri eylemlerin tüm Müslümanlara mal edilmesi sorunsalı, son dönemin en önemli “Dinsel Amaçlı Terör” örgütlerinden İŞİD ve El Kaide üzerinden örneklerle yer verilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1 Ana Hatlarıyla Medeniyetler Çatışması

Samuel Huntington tarafından 1993 senesinde yayımlanan “Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması” isimli çalışma, ilerleyen zamanda yazarın fikirlerini revize ederek eserini kitap haline getirmesi neticesinde küresel çapta ilgi görmüştür. Her ne kadar “Medeniyetler Çatışması” ifadesi Samuel Huntington ismi ile birlikte telaffuz ediliyor olsa da işin aslı araştırıldığında, ifadenin Bernard Lewis tarafından ilk olarak kullanıldığı görülmüştür. Bernard Lewis 1990 senesinde yayımladığı “Müslüman Öfkenin Kökenleri” isimli çalışmasında, medeniyetler arası çatışmanın kimler arasında olacağı sorusuna cevaben “Müslümanlar ile Batı” ifadelerine yer vermiş ve Müslüman toplumlarının Batı olarak ifade edilen toplumlara karşı hissettiği nefret duygusunun sebeplerine yönelik dikkat çekici saptamalarda bulunmuştur (Lewis, 1990: s. 47-60). Buna karşın, “Medeniyetler Çatışması” ifadesinin bir tez olarak yayımlanması Huntington ile gerçekleşmiştir (Green, 2014: s. 700).

Dünya tarihinin en kanlı savaşı olarak kabul edilen II. Dünya Savaşı neticesinde ortaya çıkan yenedünya düzeninde Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği baskın güç olarak kabul edilmiştir. Bu iki baskın güç arasında uzun kabul edilebilecek bir müddet hâkimiyet mücadelesi verilmiş, bunun sonucunda

da iki kutuplu bir dünya düzeni ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte soğuk savaş olarak da adlandırılan iki kutuplu dünya düzeni dönemi bitmiş ve sonrasında dönem ile ilgili farklı birçok tezden bahsedilmiştir. Huntington'ın çalışması da bu döneme rastlamaktadır. Huntington, bir süre editör olarak çalıştığı “Journal of Democracy” isimli dergide aynı görevi paylaştığı yazar Francis Fukuyama'nın dünyaca tanınan eseri “Tarihin Sonu” çalışmasına cevaben bahse konu kitabı ortaya çıkartmıştır. Bu noktada Huntington, Fukuyama'ya göre çok değişik ve karşıt bir teorik varsayıma göre ilerlemektedir. Fukuyama'nın tarihin sonu olarak ifade ettiği uluslararası düzenin tersine Huntington çok farklı bir sistematiğe bahsetmektedir. Daha doğrusu, soğuk savaş neticesinde meydana gelen düzensiz yapının analizini yaparak, bahsedilen düzensizliğe neden olan çatışma alanlarına yönelik araştırmalar yürütmüştür. Fukuyama'nın iddialı söylemlerinin aksine Huntington'ın daha rasyonel ve daha siyasi üsluba sahip olduğu söylenebilir. Fukuyama'nın eserinin teorik çerçevesini felsefeye dayandırdığı düşünüldüğünde, Huntington'ın eserinin teorik çerçevesini medeniyetler tarihi oluşturmuştur. Bu noktada Huntington, dünya tarihinde boy göstermiş olan medeniyetler arası çatışmaların analizini yaparken medeniyetlerin çatışma alanlarına vurgu yapmış, bunu yaparken de medeniyetler arası etkileşim, iletişim, hoşgörü gibi konuları yok saymıştır (Davutoğlu, 2001: s. 371).

Huntington tezinde ülkeler konusunda beş farklı tanımdan söz etmektedir. Bunlar; *Üye ülke*, *yalnız ülke*, *merkez ülke*, *bölünmüş ülke* ve *kararsız ülkedir*. Bu noktada Huntington *Üye ülke* tanımını “herhangi bir medeniyet ile tam anlamı ile ilişkilendirilebilen ülke” olarak yapmıştır. Bu durumun daha somut bir şekilde anlaşılabilmesi için de “İran, İslâm medeniyetinin üyesi bir ülkedir. Buna karşın Yunanistan ise Batı medeniyetinin üyesi bir ülkedir” ifadelerine yer vermiştir. Diğer bir tanım olan *Yalnız ülke* için “dünyadan kendini yalıtın, herhangi bir iletişim veya etkileşimi olmayan ülke” ifadelerine yer verilirken örnek olarak Haiti hatta Etiyopya'dan bahsedilmiştir. Bir diğer tanım olan *Merkez ülke* ile “içinde bulunulan medeniyette “merkez” olarak ortaya çıkan ve kabul edilen ülkeler” kast edilmektedir. *Bölünmüş ülke* tanımıyla “kendi bünyesinde farklı, birden çok medeniyeti barındıran ülke” anlatılmak istenmiş, örnek olarak Çin ve Hindistan gösterilmiştir. Tüm bunların dışında, Huntington

tarafından üzerinde en çok vurgu yapılan tanım *kararsız ülke* olmuştur. Huntington kararsız ülke için “kendilerine has bir medeniyet geçmişi olmasına karşın farklı sebepler ile bu medeniyetlerden uzaklaşıp başka medeniyetlere dâhil olmayı gaye edinen ülke” ifadelerini kullanmış ve örnek olarak da Avustralya, Türkiye, Meksika gibi ülkeleri göstermiştir (Kumru, 2018: s. 606).

Dünyada büyük yankı uyandıran tezinde Huntington, iki kutuplu dünya düzeninin tersine Sovyetler Birliği’nin dağılması neticesinde yeniden ortaya çıkan dünya düzeninin kimlik ve medeniyet eksenli olduğunu, ülkeler arası ikili ve çoklu ilişkilerde, kurulan birliktelikler ve anlaşmaların da kimlik ve medeniyet eksenine göre şekillendiğini ileri sürmüştür. Bu noktada, her ülkenin içinde bulunduğu medeniyet ile olan ilişkisi ve ülkenin bağlı bulunduğu medeniyet içerisindeki yeri son derece önemlidir. Huntington, savunduğu bu düşüncelerden hareketle, medeniyet kimliğinin ilerleyen zamanda giderek değerleneceğini ve dünya üzerinde büyük ölçekte yedi ya da sekiz medeniyet yer alacağını ileri sürmüş, dünyanın geleceğinin de bu bahse konu medeniyetlerin aralarındaki iletişim, etkileşim, hoşgörü vb. etmenlere göre biçimleneceğini iddia etmiştir. Tezde bahsedilen bu medeniyetler şu şekilde sıralanmıştır: Batı medeniyeti, Konfüçyüs medeniyeti, Japon medeniyeti, İslâm medeniyeti, Hint medeniyeti, Slav-Ortodoks medeniyeti, Latin Amerika medeniyeti ve bir olasılık Afrika medeniyeti (Kumru, 2018: s. 606).

Batı medeniyetinin kendi medeniyeti dışındaki alanlarda yapılan tüm faaliyet ve çalışmaları kendileri için tehdit olarak kabul ettiği herkesçe kabul gören bir durumdur. Bu alanlarda ortaya çıkan çatışmaların, karışıklıkların yönlendirilmesine destek olan Huntington tezinde, “bireyler arasında mevcut olan dini farklar medeniyetler arasında oluşabilecek çatışmaların başlıca aktörleri arasında yer alır” ifadelerini kullanmıştır. Buradan hareketle, dünyanın toplam nüfusunun dörtte birini bünyesinde bulunduran Çin medeniyeti ile yaklaşık dünya toplam nüfusunun diğer bir dörtte birini oluşturan ve jeopolitik açıdan son derece kırılgan ve kritik bir bölgeye yerleşmiş İslâm medeniyetini kendisine tehdit oluşturan medeniyetler olarak görüp dünya düzeninin şekillenmesi sürecinde bu tehditlere göre hazırlığını yapan Batı medeniyetinin gerçekleştireceği eylem ve faaliyetlerin son derece tehlikeli neticeler vereceği aşikârdır (Davutoğlu, 2004: s. 542). Huntington’ın tezinden çıkarılacak en

önemli sonuçlardan birisinin “Batı medeniyetini öne çıkartıp diğer medeniyetleri tehdit olarak göstermek” olduğu görülmektedir. Huntington, aydınlanmanın, bilimin ve teknolojinin merkezini Batı olarak göstermekte, diğer medeniyetlerde bu alanlara yönelik gerçekleştirilen faaliyetleri ise tehdit olarak lanse etmektedir (Aktaş, 2014: s. 49).

Huntington’ın “Medeniyetler Çatışması” tezi, temelde iki evreden ibarettir. İlk evre tüm medeniyetlerin birbirinden bağımsız olduğu ve kendi kendine yetebilecek, tutarlı politik aktörler olarak varlığını sürdürebileceği varsayımına dayanmaktadır. Aslında bu evre tezin en kritik ve önemli yeri olarak görülür. Tez içerisinde ele alınan bu varsayım kabul edilirse ikinci evrede belirtilen ve öne sürülen iddiaların çürütülmesi neredeyse imkânsızlaşır. Bir diğer ifadeyle, birbiri ile bağı olmayan, menfaatleri arasında gerek çok fazla gerekse hiç ilişki olmayan, milyarlarca bireyden oluşmuş birbirleri arasında kültürel düzeyde hiçbir benzerlik ve birliktelik bulunmayan toplumların uluslararası ilişkiler kapsamında politik aktörler, politika yapıcılar olarak etkin olduğu kabul edildiğinde, dini inanışlar ya da dini farklılıklar temelinde ayrışan medeniyetler arasında kalıcı ittifakların olacağını düşünmek optimist bir düşüncenin ürünü olabilir. Kaldı ki dünya tarihi incelendiğinde, Batı medeniyeti ile İslâm medeniyetinin pek de iyi anlaşığı söylenemez. Haçlı seferleri, Güneydoğu Avrupa’ya yönelik yapılan yayılım ve işgal bu durumun en iyi örneklerindedir. Özetle, din ile medeniyet arasında oluşan farklılıklardan hareketle kurulacak herhangi bir ittifakın ömrünün uzun olmayacağı açıktır. Huntington’ın “Medeniyetler çatışması” tezi kısaca, zamanla Haçlı seferleri gibi medeniyet ve dine bağlı mücadelelerin, savaşların tekrarlayacağını ileri sürmektedir (Qumaş, 2015: s. 78-79).

Huntington’ın tezine en iyi örneklerden birisi zamanımıza en yakın yaşanmış Yugoslavya gerçeğidir. Dünya genelinin yıkılmadan önce Sovyetler Birliği’ne destek vermiş olan Yugoslavya’ya, Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından sonraki yaklaşımı son derece önemlidir. Özellikle Ortodoks Rusların Sırpçılara, Katolik Almanların ise Hırvatçılara gerek ekonomik gerek lojistik anlamda destek vermesi dikkat çekicidir. Buradan da anlaşılacağı üzere uluslararası ilişkiler temelinde din/mezhep anlayışının başta siyaset olmak üzere birçok alanda çok önemli bir husus olduğu kabul edilmelidir (Kumru, 2018: s. 608).

3.2 Medeniyetler atışması Ve İslâmiyet

15. ve 16. yüzyılda Avrupa merkezli gerçekleşen Rönesans ve Reform hareketleri neticesinde Batı medeniyetinin Doğu kültürüne ve toplumlarına hemen hemen her alanda önemli farklar yarattığı bilinen bir gerçektir. Bunun sonucu olarak, Batı toplumları gerek sosyal gerek kültürel gerekse ekonomik alanlarda önemli gelişmeler kat etmiştir. Bu durum Batı toplumlarında “kibrin doğması ve büyümesine” sebep olmuş ve kendisini diğer medeniyetlerden yüksekte görmeye başlamıştır. Bahsedilen dönemden başlayarak her geçen gün kendisini geliştiren ve son yüzyılla birlikte büyük bir teknolojik değişim/gelişim geçiren Batı toplumları, zaman içerisinde kendi değerlerini diğer toplum ve medeniyetlere kabul ettirmek istemiştir. Bunun sonucunda Batı toplumu, bir yandan günden güne kendini geliştirirken diğer yandan da öteki medeniyetlere sahip olduğu değerleri özümseterek bir bakıma “hâkim medeniyet” olmayı amaçlamıştır. İlk başlarda çatışmaların Batı toplumu içerisinde değişime kapalı olanlar ile değişimi destekleyenler arasında yaşandığı görülmüştür. Bu süreç yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Bu noktada Batı toplumu kendi içerisinde çatışmalar yaşamış ve Doğu toplumlarının bu çatışmalara görünürde bir etkisi olmamıştır. Zamanla gelişen ve zenginleşen Batı toplumlarının aksine Doğu toplumları günden güne fakirleşmiş ve bir bakıma Batı toplumunun hâkimiyetini “kabul etmiştir”. Bunun devamında ise Doğu toplumları varlıklarını devam ettirebilmek için Batı toplumlarının benimsetmek istediği değerleri anlamaya çalışmıştır (Acar, 2003: s. 39-40).

Din, medeniyet kavramı ile ilişkilendirilen en önemli olgulardandır. Her din, zamanla kendine inanan bireylerden bir medeniyet oluşturmuştur. Bunlara Budizm, İslâmiyet ve Hıristiyanlık örnek olarak gösterilebilir (Aktürk, 2007: s. 153). Huntington’a göre ise medeniyet, bireyin aidiyeti dışında, bireylerin içinde bulunabileceği en büyük sosyal ve kültürel kimliktir. “Medeniyetler çatışması” tezinde Huntington çoğunlukla Batı ve İslâm medeniyetleri üzerinde durmuştur. Huntington, bu iki medeniyetin en fazla çatışma olasılığına sahip medeniyetler olduğunu savunmuştur. Huntington İslâm medeniyetinin kanlarla sahip olunan sınırlara ve topraklara hükmettiğini ifade etmiş ve İslâm medeniyeti için “saldırgan” ifadesini kullanmıştır. Buna karşın tez içerisinde Huntington’ın bu bahsettiği konular ile ilgili inandırıcı sayılabilecek kanıtlarına

rastlanmamaktadır. Huntington İslâm medeniyetine mensup ülkeler arasında birlik ve beraberlik olmadığını, aralarında lider olarak ifade edilebilecek bir gücün ortaya çıkmadığını belirtmiş, bu sebeplerle Hıristiyan ve İslâm toplumlarının birbirlerine karşı düşman gözle bakmalarına katkıda bulunmuştur (Kumru, 2018: s. 609).

Tezin ilerleyen bölümlerinde Huntington İslâm toplumlarının son zamanlarda güç kazandığı, buna karşın Batı toplumlarının da görece güç kaybettiği belirtmiştir. Bu noktada, Batı toplumlarının İslâm toplumlarını “düşman” olarak görmesinde İslâm ülkelerinde artan nüfusun, silahlanmanın etkisi olduğu görülmektedir. Oysa Batı toplumlarının uzun süredir kolonileşme ile Doğu toplumlarını istediği şekilde yönlendirdiği bilinen bir durumdur. Buradan Huntington’ın “Medeniyetler çatışması” tezi ile amacının, Batı toplumlarının Doğu toplumlarına ve özellikle İslâm medeniyetine karşı takındığı katı davranışları yasal zemine oturtmak olduğu sonucuna ulaşmak zor değildir. Konuyla ilgili İbrahim Kiras’ın (2001: s. 405) İslâmiyet’in mevcut dünya düzeni için bir diğer alternatif olup olamayacağı konusunda söylediği şu ifadeler son derece dikkat çekicidir:

“İslâmiyet’in hâlihazırda süregelen dünya düzeni için alternatif olabileceği herkesçe bilinen bir durum. Son dönemde Batı toplumlarının özellikle medyasında ifade edilmeye başlayan İslâm karşıtı ifadelerin temelinde de İslâmiyet’in yükselişi yatıyor. Batı toplumlarının dünya genelindeki tekeline karşı Müslüman ülkelerin birlik olmaları muhtemel dâhilinde olsa bile gerçekleşmesi “hayal” kabul ediliyor. Yine de yüzyıllardır süregelen Batı medeniyetinin baskılarına karşı alternatif olabilecek tek seçeneğin İslâm olduğu herkesçe biliniyor. Bu sebeptendir ki herkes İslâm toplumlarını takip ediyor.”

Batı toplumları zamanla medeniyet ifadesinin anlamını genişletmiş ve teknik anlamdaki gelişmişliği bilimsel çalışmaları ve kurumsal dinamikleri de medeniyet kavramının içerisine yerleştirmiştir. Buna göre, bu medeniyet anlayışı dışında kalan her düşünce, değer, fikir ve anlayış uygarlığın gerisinde, bir bakıma “yobaz”, kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, Batı medeniyeti kendisini “değerleri belirleyen/yöneten” olarak kabul etmektedir. Bunun neticesi olarak da Batı medeniyeti, kendisi dışında olan her medeniyet ve medeniyete mensup bireylerin düşünce, inanç ve ifadelerini manipüle etme

gücüne sahip olduğuna inanmaktadır. Huntington bu noktada “Batı medeniyeti dışında başka bir medeniyete mensup olanların batılılaşma çabaları boşunadır” ifadelerini kullanmıştır. Çünkü Huntington’a göre Batı medeniyeti tektir, taklit edilemez. Burada ilginç olan nokta, Huntington’ın kendisine göre ayrıntılandırılmış olmasına karşın önemli tutarsızlıklar içeren iddialarda bulunmuş olmasıdır. Örneğin Huntington medeniyetleri belirli bir kültürel kıstasa göre sınıflandırmamış, ayrıca İslâm medeniyeti altında aynı dine mensup ama kültürel açıdan önemli farklılıklara sahip ülkeleri bir arada değerlendirmiştir. Libya, İran ve Türkiye’nin bir arada değerlendirilmesi, konuyla ilgili çarpıcı bir örnek sayılabilir. Bununla birlikte Huntington, kültürel yönden birbirine benzer ülkelerin işbirliği içerisinde önemli çalışmalar gerçekleştireceğini savunmasına karşın uluslararası ilişkiler açısından son derece önemli bir hususu, “çıkar ilişkisini” atlamıştır. Bu, “Medeniyetler çatışması” tezinin en önemli eksiklerinden kabul edilmektedir (Kumru, 2018: s. 610).

3.3 İslamofobi’nin Doğuşu Ve Tarihsel Süreci

İslamofobi’nin tarihsel süreci incelendiğinde, bu sürecin başlama zamanını siyasi düşmanlık zamanına indirgemek pek de doğru olmayacaktır. Tarihte, ülkelerin konumlandıkları topraklarda yayılma siyaseti izleyen bir tehlike ile karşılaşıldığında bu tehlikenin ortadan kaldırılması için en kesin yol olarak savaş tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Hâlbuki İslamofobi’nin, İslâm medeniyeti ile Batı medeniyetinin ya da İslâm coğrafyası dışında kalan bölgelerin iç içe yaşamaya başlaması ile oluşmaya ve gelişmeye başladığını söylemek yanlış olmaz. Tarih boyunca da yaşanan birçok vaka ile bu birlikte yaşama sürecinin ne denli riskli olduğu anlaşılmış ve “içimizdeki düşman” imajı oluşmuştur. Bu nedenle İslamofobi’nin doğuşunu incelemek için bu birlikteliğin ilk başladığı dönemi incelemek yerinde olacaktır (Yılmaz, 2019: s. 13).

3.3.1 Endülüs’ün fethi

İslâm medeniyeti ile Batı medeniyeti arasındaki tarihi sürecin ilk karşılaşması, 8. asırda Müslümanlarca İspanya’nın Endülüs bölgesini fethetmesi ile başlamıştır. Hıristiyan toplumu, İber Yarımadası üzerinde hâkimiyet kuran

Müslüman medeniyetini kendilerine karşı bir tehdit/gözdağı olarak kabul etmiştir (Özdemir, 1995: s. 223). Bahsedilen dönem, Hıristiyan toplumların dinin emirleri altında kendisini geliştirmekten uzak, karanlık bir dönemi yaşadığını göstermektedir. İslâm medeniyetinin ise bahsedilen dönemde bilimsel ve fen alanında yaptığı çalışmalar ses getirmektedir. O döneme kadar bu gelişmelere sadece “seyirci” kalan Batı medeniyeti, Endülüs’e gerçekleştirdiği seferler neticesinde bu durum hakkında yakından incelemeler yaparak farkındalığını arttırmıştır. İslâm medeniyetine mensup bilim insanları tarafından hazırlanan bilimsel eserlerin Arapçadan Latinceye aktarılması bu dönemde gerçekleştirilmiştir. 1100’lü yılların ilk çeyreğinden itibaren Endülüs politik açıdan gücünü kaybetmiş olsa da bahsedilen çeviri faaliyetlerinin devam ettiği bilinmektedir. Bu sayede, Batı medeniyeti gerek bilim gerek edebiyat gerekse sanatsal faaliyet ve eserlere yönelik Endülüs ile etkileşime girerek, düşmanı sayesinde, bir bakıma “aydınlanmaya” başlamıştır. Bu noktada eserlerin çeviri işlemlerinin, Müslümanların “Hıristiyanlaştırılması” çalışmaları yapılırken bile devam ettiği bilinmektedir (Özdemir, 1995: s. 223).

Lakin sekiz yüzyıl boyunca Endülüs’te birlikte yaşayan bu iki medeniyetin edindiği tecrübeler ve ortaya çıkan “parlak dönem”, sonrasında gerçekleşen bir dizi siyasi ve dini faaliyet neticesinde parlaklığını yitirmiştir. Kur’an-ı Kerim ile bilim insanların hazırladığı Arapça eserlerin toplanması, Müslümanların cebren Hıristiyanlaştırılması çalışmaları, kütüphanelerin yasaklanması, geleneksel kültürü yansıtan faaliyet ve kıyafetlerin engellenmesi, ibadethanelerin dönüştürülmesi bunlardan bazıları olmuştur. Bunun devamında ise Müslümanlar ve buna bağlı İslâm medeniyeti Endülüs’ten uzaklaştırılmıştır (Özdemir, 1995: s. 216).

Batı medeniyeti, yukarıda da anlatıldığı üzere, sekiz yüzyıl boyunca iç içe yaşadığı, kendisine aydınlanmanın kapılarını açan İslâm medeniyeti ile bir arada olmayı başaramamıştır. Kendisinden olmayanları düşman, öteki olarak gören Batı medeniyeti, sekiz yüzyıl boyunca paylaştıklarını, öğrendiklerini, kendilerine katkıda bulunanlara karşı tutumunu da yapmış olduğu eylemler ile belli etmiştir. 1071 tarihinde Malazgirt’te kazanılan zafer ile Müslümanlar ve İslâm medeniyeti Batı medeniyetinin topraklarına, Anadolu’ya girmiştir. Bu gelişme sonucu Hıristiyan toplumu, başta Kudüs olmak üzere kendilerince

kutsal sayılabilecek yerlerin tehlikeye girdiğini, İslâm medeniyetinin kendilerine gözdağı verdiğini düşünmüştür. Bunun neticesinde, tarihteki en önemli dini ayrılıklardan olan Roma Katolik Kilisesi ile Doğu Hıristiyanlarının “düşmana karşı bir olma” ve “düşmana karşı bir bütün olarak savaş açma” kararı aldığı görülmüştür. Bu düşünceden hareketle 1095-1291 tarihleri arasında Kudüs ve çevresine hâkim olabilmek adına seferler düzenlenmiştir (Yılmaz, 2019: s. 14). Medeniyetler arsındaki çatışmalar incelendiğinde, Endülüs sonrası Müslümanların Anadolu’ya girmesi, 12. ve 13. asırlarda gerçekleştirilen haclı seferleri, 1453 yılında İstanbul’un fethedilmesi, 1538 Preveze ile 1571 İnebahtı deniz savaşları hatta Osmanlı İmparatorluğu’nun 1529 ile 1683 tarihlerinde iki kez Avrupa’da Viyana kapılarına kadar ilerlemesi en dikkat çeken mücadeleler olarak görülmektedir (Kirman, 2010: s. 26).

3.3.2 1960’lı yıllarda batıya yönelik Müslüman göçü

Bölümün başında da anlatıldığı üzere, İslamofobi’nin başlangıcı Endülüs’ün fethedilmesine kadar dayanmaktadır. Devam eden dönemlerde sayısız kez bu medeniyetlerin çatıştığı görülmüş olsa da Batı medeniyeti ile İslâm medeniyetinin çatışmasında en kritik zaman diliminin 1960’lı yıllarda Avrupa’ya gerçekleşen göç sonunda olduğu düşünülmektedir (Yılmaz, 2019: s. 15). II. Dünya Savaşı sonrası dönem ile özellikle 1960’lı senelerin başında başlayıp 1980’li yıllara kadar devam eden sürede gerçekleşen Avrupa’ya işçi göçleri neticesinde, Avrupa’ya yani Batı medeniyetinin merkezine çok sayıda Müslüman toplumlarına yani İslâm medeniyetine mensup bireyler gitmiş ve her iki medeniyet yeniden iç içe yaşamaya başlamıştır. Bu sürecin başlarında Avrupa toplumunda Müslümanlara karşı önemli bir önyargı, nefret ve düşmanlık duygusu gözlenmemiştir. Bilakis, “konuk işçilik” olarak adlandırılan bu dönemde Avrupa’ya gelen Müslümanların çok zor ve kötü şartlarda çalıştığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Yine de zaman içerisinde kültürel, ananevi ve etnik farklılıklardan hareketle Batı toplumunun dışlayan bir üslup ile hareket ettiği görülmüştür (Kepenek, 2017: s. 130).

Zaman içerisinde bu dışlama tavrının davranışa dönüştüğü görülmüştür. Şiddet içeren ırkçı faaliyetler gerçekleştiren Avrupa toplumu, gerçekleştirdiği bu eylemlerini “İslamofobi” ye dayandırmaya çalışmış ve esas zor durumda kalanın

kendileri olduğunu yaptıkları algı operasyonları ile kabul ettirme yolunu seçmiştir. Müslümanların, bu dönemde Batı toplumlarına adapte olmada problem yaşadığı açıktır. Bunun başlıca sebeplerinden birisi, Müslümanların Avrupa'ya uyum sağlamaya çalışırken en önemli iki değerini, dillerini ve dinlerini, korumak istemesidir. Bu noktada, Batıda uyum içerisinde kendine yer bulmaya çalışan Müslümanların içerisinde yer alan bir kısmın yeniliğe, gelişime kapalı hareket etmesi de “İslamofobi” düşüncesini savunanların tezine destek olmaktadır. Her birey aynı tutum, davranış ve düşünceye sahip olmasa da “algı operasyonu” açısından bu Müslüman grubun radikal tavır ve hareketleri sonucu “İslamofobi” beklenenin üzerinde etki yaratmış ve tüm Müslümanlar için “düşman” yaftası oluşturulmuştur (Yılmaz, 2019: s. 15).

Buna karşın, bahse konu uyum probleminin sebeplerini araştıran Batı medeniyetine mensup araştırmacıların bazıları problemin sebebini İslâm dini ve inanisında ararken bazıları ise Müslümanların bizatihi kendilerinde aramaktadır. Bu noktada karşılaşılan problemin kaynağını İslâm dini ve inanisında gören araştırmacılar, İslâmiyet'in hoşgörü, kadın-erkek eşitliği, adalet, demokrasi gibi değerler ile uyuşma sorunu olduğunu iddia etmişlerdir. Müslüman ülkelerinde zaman içerisinde gerçekleşen birçok olumsuz gelişme de bu iddiayı destekler niteliktedir. Sorun, “uyum sorunu” üzerinden değerlendirildiğinde, farklı dine inanan bireyler ile iç içe yaşamak Müslümanlara önemli bir tecrübe ve katkı sağlamayacaktır. Çünkü zamanında bu konuda çok önemli yollar kat eden Müslümanlar iç içe yaşama tecrübesini atalarından almıştır. Karşılaşılan uyum probleminin kaynağını bizatihi Müslümanların kendisinde gören araştırmacılar ise tarihte İslâmiyet'in özgürlük, bilimsel ve ekonomik özgürlüğe kılavuzluk ettiğini, lakin içinde yaşanan dönemde kılavuzluk edilen bu üç değeri de savunmadığını hatta engel olduğunu iddia etmişlerdir. Çünkü İslâmiyet'in bu bahsedilen üç değer ile ilgili kılavuzluk edebilecek kadar önemli tecrübelerle sahip olduğu dönemin, Müslümanların günümüze göre dinine, inançlarına çok daha bağlı olduğu dönemde gösterdiğini vurgulamışlardır. Özetle bu iddiaya göre sorun İslâmiyet'in Müslümanlara ne denli etki ettiğinden çok Müslümanların İslâmiyet'e ne denli etki ettiği ile ilgilidir (Köylü, 2010: s. 11).

Açıkçası bu perspektiften bakıldığında, düşüncenin pek de yanlış olmadığı düşünülebilir. Batı medeniyeti içerisinde uyum problemi yaşayan

Müslümanların bir kısmının gerçekleştirdikleri akla hayale gelmeyecek eylemlerin bu problemin ortaya çıkmasında önemli bir rolü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yani asıl mesele, İslâm medeniyetinin sahip olduğu değerlerin Batı medeniyetleri ile ne denli uyuşup uyuşmadığı değil, Müslüman olan bireylerin hayatlarını ne derece İslâmi koşullara göre yaşadığı ile ilgilidir. İslâmiyet, Müslümanları diğerlerinden farklı yapan öğelerden yalnızca bir tanesidir. Fakat Batı medeniyetince gerçekleştirilen dışlamanın temelinde Müslümanların dini inanç ve davranışlarından çok, siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel sebeplere bakmak gerekmektedir. Lakin sorunu bizatihi Müslümanların bir kısmının davranışlarına bağlayarak büyük çerçevede gerçekleştirilenleri görmezden gelmek daha büyük bir yanılğı sebebidir (Köylü, 2010: s. 12).

3.3.3 İran İslâm Devrimi

1960'lı yıllardan 1970'lerin sonuna hatta 1980'lerin başına kadar devam eden Avrupa'ya işçi göçü sonrası İslamofobi'ye yönelik dikkat çeken önemli bir gelişme de 1970'lerin sonunda İran'da gerçekleştirilen İslâm devrimi olmuştur. 1979 senesinde gerçekleştirilen İran İslâm Devrimi ile birlikte İslâmiyet'e ve İslâm toplumlarına karşı duyulan korku yeniden filizlenmiş, zamanla da yoğunlaşmıştır (Göknel, 2015: s. 11). Gerçekleşen bu durum ile birlikte politika ve İslâmiyet birlikte telaffuz edilmeye başlanmış ve bahse konu devrimden sonra gerçekleştirilen bütün Batı kaynaklı yayınlarda İslâm bir "tehdit" olarak sunulmuştur. Devamında "İslâmi köktendincilik" ile ilgili hazırlanan kitaplarda ve eserlerde sayıca artış gözlenmektedir (Kepenek, 2017: s. 132). 1979 İran İslâm Devrimi süreci içerisinde yaşanan rehine bunalımı, sefaretlere (özellikle Amerika Birleşik Devletleri sefaretine) yönelik gerçekleştirilen eylemler ve terör eylemlerine verilen destek Batı medeniyeti gözüyle çok önemli bir güvenlik problemi olarak sunulmuş ve İslâm korkusunun yayılması için kaynak gösterilmiştir (Akdemir, 2009: s. 12).

3.3.4 Soğuk Savaş sonrası dönem

Yukarıda aktarılan bir dizi tarihi olay neticesinde Batı toplumunda oluşmaya başlayan İslamofobi, 1980'li yılların başından itibaren daha yüksek sesle ifade edilmeye başlanmıştır. 09 Kasım 1989 tarihinde Berlin Duvarı'nın yıkılması, Sovyetler Birliği ve ona bağlı Komünist/Doğu bloğunun dağılması ile birlikte

Komünist/Sol görüş bir düşman olmaktan çıkmış, yerini her geçen gün artan bir hızla İslâmiyet ve İslamofobi almıştır (Canatan, 2007: s. 48). II. Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dünya düzeninde Avrupa, “anti-komünist” olarak adlandırılmış ve “komünist” olarak adlandırılan doğu bloğu ülkelerine göre daha eşitlikçi, daha demokratik olarak lanse edilmiştir. İki kutuplu dünya düzeni olarak kabul edilen bu düzenin sona ermesi ile birlikte Batı medeniyetinde kendisinden olmayan, diğeri, öteki şeklinde ifade edilecek yeni bir düşman arayışı ortaya çıkmış ve bu ihtiyaç için en uygun düşmanın İslâm medeniyeti olduğuna karar verilmiştir. Nitekim Alman medyasında İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren dile getirilen “Komünizm Tehlikesi” ifadesi yerini “İslâm Tehlikesi” ifadelerine bırakmıştır (Akdemir, 2009: s. 3). “Soğuk Savaş” ifadesi ilk önce Akdeniz’deki Müslümanlar ile İspanyolların ikili ilişkilerine yönelik kullanılmış olsa da 1992 senesinde bu ifade için şu cümlelere yer verilmiş olması dikkat çekicidir: “Gerçek soğuk savaş, soğuk savaş bittiği zaman başlayacaktır. Gerçek soğuk savaş, tarihteki eski düşmana karşı verilecektir” (Buehler, 2014: s. 129).

3.3.5 11 Eylül saldırıları ve sonrası dönem

Batı medeniyetinin İslâm medeniyetini düşmanca görmesi, Müslümanları şiddet uygulayan, sadist, terörist olarak dile getirmelerini en çok destekleyen olay, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen terör eylemleridir. El Kaide terör örgütüne üye teröristlerce 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nin New York ve Washington şehirlerinde siyasal ve güvenlik açısından üst düzey kurumların bulunduğu binalara yönelik gerçekleştirilen terör saldırıları sonucu binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Bu saldırılar sonrası Soğuk Savaşın ardından Batı medeniyetinin düşman olarak belirlediği İslâm medeniyetine yönelik korkular artmış, Batı’nın düşünceleri bir bakıma “meşrulaştırılmıştır”. Gerçekleştirilen bu eylemler neticesinde binlerce insanın hayatını kaybetmesi ile dünya üzerindeki insanların büyük bir çoğunluğu kendilerini güvende hissedememiş, korku çığ gibi büyümüştür. Artan korku neticesinde de İslamofobi’nin kullanıldığı alanlar her geçen gün artmıştır. İlk başlarda kişiye özgü kullanılan ifade, yaşanan olaylar ve medyanın da desteği sonucu küresel çapta gündeme oturmuş ve yankı uyandırmıştır (Kirman, 2010: s. 24)

Avrupa merkezli İslamofobi'nin temelleri ise siyasi ve ırksal bir rekabetin sonucunda oluşmuştur. Batı, medeniyetin Roma, Atina ve Paris temelinde oluştuğunu ve bireylerin toplumsal ve kültürel özelliklerinin Avrupa fikri ile var olabileceğini savunmaktadır. Hatta Batı, “günümüzün en önemli problemlerinin Avrupa'nın taklit edilerek çözüleceği” düşüncesini özümsemiş, İslâmiyet ve İslâm medeniyetinin sadece “sorun çıkarıcı” olarak tanınmasını özümsemiştir. Bu açıdan bakıldığında, İslamofobi'nin bir grup insanın hedef olarak belirlenmesi ve bu insanların inançları, ananeleri ve tarihsel geçmişlerine yönelik bir önyargı ile düşman olarak nitelenip bu şekilde tutum ve davranışlar gösterilmesi, kısaca bir çeşit “ırkçılık” olarak görülmesi yanlış olmaz. (Göknel, 2015: s. 27). Geleneksel ırkçılığın biyolojik olarak hor görme temeline göre geliştirildiği görülmekte iken, İslamofobi'ye yönelik ırkçılık incelendiğinde, kültürel, etnik hatta dini ırkçılık temellerine dayandırıldığı görülmektedir (Göknel, 2015: s. 56).

Batı medeniyetinin, İslâm medeniyetinin aksine, kendisinden farklı olan medeniyetler ve insanlar ile birlikte yaşama konusundaki tecrübeleri oldukça kötüdür. Günümüzde İslamofobi adı altında Müslümanlara yönelik uygulanan yaklaşım, tarihte Yahudilere yönelik uygulanmış olan anti-Semitizm gibi dini ve etnik bir ayrımcılıktır. İslamofobi'nin iyi anlaşılabilmesi için bu bölüm içerisinde detaylı açıklanan tarihsel olayların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir. Gerek Müslümanların Endülü's'e yerleşmesi gerek Türklerin Anadolu topraklarına girmesi gerek soğuk savaş döneminin sona ermesi neticesinde yeni bir düşman bulma çabası gerekse 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör eylemleri bir başına İslamofobi'nin doğması için yeterli olmamıştır. Tarihsel süreçte yaşanan bütün bu hadiseler medeniyetler çatışmasının ekseninde İslamofobi'nin doğup gelişmesi için koşulları oluşturmuştur (Yılmaz, 2019: s. 19).

3.4 Batıda İslamofobi'yi Oluşturan Temel Etkenler

İslamofobi'nin oluşumuna yönelik siyasi süreç yukarıda anlatılmıştır. Buna karşın İslamofobi sadece siyasi değil, sosyal, kültürel, ekonomik vb. birçok farklı kaynaktan yararlanmıştır. Bilhassa İslâmiyet ve Müslümanlık konularında bilgisi yok denecek kadar az olan veya hiç bilgisi olmayan toplumlarda

İslamofobi'nin gelişmesi çok daha hızlı olmuştur. Çünkü insan bilinmeyene karşı daha kolay kin besleyip onu düşman olarak görebilir. Bununla birlikte Batı medeniyetinde İslamofobi'nin gelişip yayılmasında ailelerin, çocuklara verilen eğitimlerin ve özellikle medyanın çok önemli etkileri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu etmenler vasıtasıyla insanlara verilen bilgiler hatta yeniden yazılan tarihsel ve kültürel sürecin, bireylerin konuya yaklaşımlarına çok ciddi etkisi olduğu açıktır. Bu durumdan faydalanan bazı ideolojik, etnik ve politik grupların, insanlarda İslamofobi'ye karşı önyargı oluşmasına katkıları olduğu söylenebilir. Bunun yanında İslamofobi'den doğal yollarla korkanlar ve sanal yollarla korkanlar olmak üzere iki tür korkan insan mevcuttur. Bu noktada iki tür korkunun açıklanması gerekir. İlk tür korku insanların karanlıktan, yılandan korkmasına benzetilebilir. İkinci tür korku ise Müslümanların Batı medeniyetini yozlaştıracağına, gerçekleştirecekleri terör faaliyetleri ile Avrupa'da çok fazla insanın hayatını kaybedeceğine benzetilebilir. Bu noktada, ilk tür korku incelendiğinde, insanların bu tip korkuların üzerine giderek, okuyup araştırarak korkularını yenebilecek güçte oldukları söylenebilir. Lakin ikinci tür korku insanın sabit fikirli, saplantılı olması, gerçeği yansıtmasa bile inanması sonucu olur (Okumuş, 2007: s. 125). Gerek Batı medeniyetine gerekse İslâm medeniyetine mensup bireylerde geçmişten bugüne kadar devam eden politik düşmanlıkların yoğun izlerine rastlanmaktadır. Geçmişte yaşananları es geçip yokmuş gibi davranarak günümüzde İslamofobi'yi anlayabilmek mümkün değildir (Göknel, 2015: s. 27).

İslamofobi'nin oluşması ve yayılmasında İslâmiyet'e ve Müslümanlara yönelik yapılan politik hareketlerin kuşkusuz önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu noktada ne yazık ki birçok politika analisti, yorumcusu ve uzmanının Batı medeniyetini İslamofobi'ye karşı kışkırttığını söylemek yanlış olmaz. 20. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa ülkelerine yönelik gerçekleştirilen işçi göçü dalgasını önlemek ve Müslümanların kendi ülkelerinden ayrılmalarını sağlamak amacıyla Batı medyasında İslamofobi'nin yoğun bir şekilde kullanıldığını görmek mümkündür (Göknel, 2015: s. 29). Bahse konu bu algı operasyonlarının başarılı olmasında da kültürlerarası kopuklukların olduğu gözlenmektedir. İslamofobi'nin empoze edildiği kitle içerisinde büyük bir çoğunluğun Müslümanlık ve İslâmiyet ile ilgili en temel

düzyeyde bile bilgi birikimine sahip olmadığı anlaşılmaktadır (Esposito, 2015: s. 60). Halen İslâmiyet, Müslümanlık, Hz. Muhammed değerleri ile ilgili Batı medyasının yapmış olduğu paylaşımların çok ciddi etki yarattığı bilinen bir gerçektir. Özetle İslamofobi, yukarıda da anlatıldığı üzere, köklü bir tarihi olan ve her seferinde yeniden alevlendirilen bir korku olarak günümüzde de önemini korumaktadır (Kirman, 2010: s. 32).

Tüm bu bahsedilenlerin sonucu olarak Batı medeniyetine mensup bireylerin büyük bir çoğunluğunun İslâmiyet'e karşı önyargılı olduğu söylenebilir. Bu olumsuz düşüncelerinin temelinde yatan nedenlerden birisi de hiç kuşkusuz dindir. Hıristiyanlığın İslâmiyet'i kendisine rakip hatta düşman olarak görmesi, İslâmiyet'in doğuşundan beri var olan bir durumdur. Bununla birlikte, Batı medeniyetinin beşiği olan Avrupa Birliği içerisinde inanç bazında en büyük ikinci dinin İslâmiyet olduğu bilinmektedir (Yel, 2012: s. 13). Bu durum da Avrupa'nın İslâmiyet'e ve Müslümanlığa karşı beslediği tüm olumsuz davranışları tetiklemektedir (Kirman, 2010: s. 26).

Bahsedilen durumun diğer yüzüne bakıldığında ise Müslümanların da İslamofobi'nin Batı medeniyetinde gelişmesi ve yayılmasına katkıları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada Müslümanların en önemli eksikliğini iletişimsizlik olduğu söylenebilir. Avrupa'ya göç ile başlayan bu iç içe yaşama durumunda Batı medeniyeti ile İslâm medeniyetine mensup bireylerin arasında çok ciddi iletişim sorunları yaşandığı görülmüş, bu da beraberinde uyum sorunlarının çıkmasına hatta Müslümanların "diğer/öteki" olarak benimsenmesine yardımcı olmuştur. Bu noktada her iki medeniyetin gerek dini gerekse kültürel farklılıklarına paralel olarak düşünce yapıları arasında da önemli farklılıklara sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Toplumsal bazda yaşanan çıkar çatışmaları ile birlikte kendi toplumlarına uyum sağlayamamış hatta bunun için çaba göstermeyen bir grubun dışlanmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir (Göknel, 2015: s. 31).

Konu, Türkler örneklemini üzerinden açıklanmak istendiğinde de benzer bir durum ile karşılaşılmaktadır. Avrupa'ya işçi statüsünde göç eden Türklerin içinde buldukları toplumda kendi kimlik ve kültürlerini öne çıkartarak hiçbir şekilde adapte olma çabasında bulunmadıkları, sadece kendisi gibi Türkiye'den gelen ya da Müslüman olanlar ile iletişim ve paylaşım içerisinde bulunuyor

olmaları uyum açısından çok önemli negatif gelişmeler yaratmıştır. Bu da İslamofobi'ye yönelik tutum ve davranışların kalıplaşmasına imkân sağlamıştır. Bu durum, aslında Türkler örneğinde anlatıldığı gibi, içinde yaşanan toplumda azınlık olarak bulunan tüm insanların genel davranışlarını da yansıtmaktadır (Kirman, 2010: s. 33).

Konu irdelendiğinde, Avrupa ülkelerinde yoğun bir şekilde fark edilen İslamofobi'nin ortaya çıkmasındaki nedenlerin tek taraflı değerlendirildiği ve Müslüman toplumunun sorumluluklarının çok da sorgulanmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. İslamofobi'nin ortaya çıkma nedenlerini, diğer tüm toplumsal vakalar ve olgularda olduğu üzere, yalnız bir nedene bağlamak hatadır. Konunun derinlemesine anlaşılması için gerek Batı medeniyetinin gerekse İslâm medeniyetinin konuya yaklaşımlarına, tutumlarına, hareket ve davranışlarına bakmak gerekir. Buna göre, Batı medeniyeti İslâm medeniyetine mensup bireyleri “bağnaz, müsamaha göstermeyen hatta şiddete yatkın” olarak betimlerken, Müslümanlar ise Batı medeniyetine mensup bireyleri “egoist, ahlak yoksunu, doyumsuz ve şiddete yatkın” olarak betimlemektedir. Buradan hareketle ilk bahsedilen durum, Batı medeniyeti menşeli, İslâmiyet'in bizatihi kendisinden olmayıp algılanma şeklinden doğan, kısaca İslâmiyet'ten ve Müslümanlıktan bağımsız gelişmiş “Batılı” veya “dışsal”; ikinci bahsedilen durum ise Müslüman toplumunun bizatihi kendisinden doğan “Doğulu” veya “içsel” nedenleri tanımlar (Kirman, 2010: s. 25).

Müslüman toplumunun genel manada “öteki/diğeri” olarak ifade edilmeye başlandığı dönem 18. yüzyılın sonlarında, 1795 senesinde Fransa'nın başkenti Paris'te Sylvestre de Sacy'nin önderliğinde başlatılan “bilimsel doğu bilimi çalışmaları” dönemidir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalarda kullanılan analitik materyaller içerisinde bulunan kavramlar, teoremler ve tanımlar vasıtasıyla İslâmiyet'in akıl ve mantık dışı, rasyonellikten ve bilimden uzak bir din olduğu benimsetilmeye çalışılmıştır. Bu sayede İslâmiyet ve Hz. Muhammed özelinde savaşa, şiddete, şehvete ve cinselliğe dayandırılarak kurgulanan ideolojik temelli bir görüş ortaya çıkartılmıştır (Kirman, 2010: s. 30).

3.4.1 Batıda milliyetçilik ve aşırı sağ düşüncenin yükselişi ile İslamofobi'nin siyasallaştırılması

Batı, kendi içerisinde barındırıp çalıştırdığı göçmenlerin gün geçtikte nüfusunun artmasından rahatsız olmuş ve zamanla konu politik mecralarda dillendirilmeye başlanmıştır. Gelişen süreç, Avrupa'nın genelinde milliyetçilik, hatta ırkçılık düşüncelerinin kabarmasına, devamında da siyasi ortamlarda daha çok konuşulmaya sebep olmuştur. Bu sayede Avrupa'da yaşayan halk, konu hakkında fazla fikri olmasa bile, milliyetçilik konusunu özümsemiştir. Bu özümseme devamında “benden değilsen buradan git” sloganlarına ve dışlamalara yol açmıştır. Konuyla ilgili örnek verilmesi gerekirse, bahsedilen dönemde Katolik İtalya'nın Müslümanlar ile ilgili “onlardan iyi insan, iyi vatandaş olmaz!” söylemleri son derece dikkat çekicidir (Esposito, 2015: s. 77). Politikacıların göçmenlere yönelik halka milliyetçilik üzerinden konuşmalar yaptıkları ve bu konuşmalarda da başarılı oldukları bir döneme geçilmiştir. Bilhassa göçmen meselesi ile ilgili, bir de Müslümanların terör ve terörizm ile olan ilişkileri eklenince, halkta Avrupalılık kimliğinin tehlikeye girdiği fikri oluşmuş ve bu durum, başta İtalya ve Fransa olmak üzere, birçok Avrupa ülkesinde geniş yankı uyandırmıştır (Esposito, 2015: s. 78).

Bu noktada politikacıların en büyük destekçilerinin medya olduğu söylenebilir. Medyanın halkı ne denli yönlendirme gücü olduğu düşünüldüğünde siyasilere, özellikle milliyetçilik mevzusunda, verdikleri destek ve oluşturduğu etki çok büyük olmuştur. Bu bağlamda, Batı'da birçok lider ve siyasetçi, medya vasıtasıyla, Avrupalılık kimliğinin temellerini Hıristiyanlık dinine dayandırarak, Avrupa Birliği'nin temelde bir “Hıristiyan Kulübü” olduğunu vurgulamıştır (Göknel, 2015: s. 83).

Batı medeniyetine mensup ülkelerde İslâmiyet ile ilgili negatif düşüncenin ve peşin hükmün yaygınlaştırılması meselesinde milliyetçi düşünceye sahip siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşlarının vb. kuruluşların da önemli rolleri olduğunu söylemek gerekir (Kirman, 2010: s. 31). İslâmiyet'in ve Müslümanların varlığı Batı toplumlarında Avrupalılık kimliğine yönelik bir gözdağı olarak yorumlanmış, bu durum Batı medeniyetinde ötekileştirme, İslâmiyet'i ve Müslümanları düşman/terörist görmeye yönelik eğitime sebep olmuş bu eğilime kaynak olarak da İslâmi Radikalizm gösterilmiştir. Duruma

örnek olarak Belçika ve Danimarka’da yapılan uygulamalar gösterilebilir. Bu ülkelerde aşırı milliyetçi siyasi partilerin Müslümanları zaman kaybetmeden ülke dışına gönderme, bu kişilerin ülkeleri için çok ciddi tehdit kaynağı olduğunu vurgulama çabaları, bahse konu ülkelerde yaşayan halkta İslâmiyet ve Müslümanlara karşı önyargıların benimsenmesine ciddi katkı sağlamıştır (Akdemir, 2009: s. 12).

Amerika Birleşik Devletleri’nde de İslamofobi ile ilgili gelişmeler 11 Eylül 2001 terör eylemlerinden sonra iyice kendisini göstermeye başlamıştır. Ülkenin Cumhuriyetçi kanadından Devlet Başkanı olarak seçilen George Bush döneminde Amerikan halkının büyük çoğunluğunda, Müslüman ve Arap asıllı bireyleri küçümsemek, aşağılamak, dışlamak hayatın içinde normal bir davranış olarak görülmeye başlanmıştır. Politikada çokça ifade edilen “Müslümanların ülkelerini ele geçirmeli, başlarında bulunan sorumluyu/lideri ortadan kaldırmalı ve tüm Müslümanları Hıristiyanlaştırmalıyız” tarzı söylemler sonucu Amerikan halkının düşünce yapısı şekillendirilmeye çalışılmıştır. Bu noktada, Amerikan toplumunda İslamofobik düşüncenin gelişmesinin nedenlerinin başında yer alan korkunun bilhassa George Bush’un Başkanlık döneminde politik mecralarda son derece başarılı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir (Göknel, 2015: s. 20).

İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dönem sona erdiğinde, düşman olmaktan çıkan komünist Rusya’nın yerine, belirlenen “yeni düşman” İslâmiyet’e yönelik, 11 Eylül 2001 terör eylemleri, Batı’da arzu edilen imkânları oluşturmuştur. Devletin önde gelenleri, halkı bu konuda istedikleri şekilde yönlendirmek, “yeni düşmana” karşı savunma gelirlerine istenilen düzeyde maddi kaynak bulmak amacıyla İslâmiyet’i ve İslamofobik düşüncüyü siyasi kanattan, medyayı da kullanarak, benimsetme yolunu seçmişlerdir (Volkan, 1985: s. 221). Uluslararası ilişkilerde en çok karşılaşılan noktalardan birisi de birçok devletin, birebir sorun yaşadığı bir diğer devlete yönelik stratejik siyaset uygulayarak, o ülkede bir iç savaş çıkartmak amacıyla terör örgütleri ile birlik olup onlara gerek maddi gerek lojistik destek vermesidir. Buna örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri ile PYD terör örgütü (2016), Ermeniler ile PKK terör örgütü (1980-1995), Suriye ile yine PKK terör örgütü (1980-1990) ve Pakistan ile El-Kaide terör örgütü arasındaki ilişki verilebilir (Abdurrahmanlı, 2018: s. 595).

George Bush, Devlet Başkanlığı döneminde “iyi” ve “kötü” olmak üzere iki çeşit Müslüman olduğunu dile getirmiştir. Ona göre “kötü” Müslümanlar tüm bu yaşanan terör eylemlerinin sorumlusu olanlardır ve masum oldukları ispat edilene kadar kötü olmaya devam edilecektir. Bu noktada Müslümanların “iyi” ve “kötü” olma durumları onların dini ya da kültürel özelliklerine göre olmayıp sadece siyasi hareketlerine göre belirlenmiştir (Göknel, 2015: s. 29).

Avrupa Birliği’ne bağlı ülkelerde Müslümanlara yönelik negatif düşüncelerin bir diğer sebebi ise zamanında göç ile gelen Müslüman ailelerin gün geçtikçe sayılarının artması ve gelecekte siyasi açıdan çok ciddi bir konuma gelebilme durumlarıdır (Köylü, 2014: s. 14). Bu durum aslında geçmişte uzun yıllar boyunca İslâmi yönetimlerin hâkimiyetine bağlı yaşamış olmanın yarattığı bir korkunun ortaya çıkması şeklinde de yorumlanabilir. Batı medeniyeti, bu korkudan da faydalanmış ve siyasi açıdan bu durumu da kullanarak halkı İslamofobik düşünmeye dayatmıştır. Batı medeniyetine mensup bireyleri birlikte, iç içe yaşadığı insanların düşman/terörist/şiddet yanlısı olduğuna inandırmak, gelecekte yaşanabilecek şiddetlerin, terör eylemlerinin, katliam ve ölümlerin müsebbibi olarak göstermek hâlihazırda en rasyonel siyasi hareket olarak görülmektedir. Bu duruma, Avusturya’daki aşırı milliyetçi siyasi partilerin yaklaşımı örnek olarak gösterilebilir. Bahse konu siyasi partilerin mensuplarının “İslâmi tsunami”, “İslâm göçü” tarzı ifadelerle propaganda yaparak İslâmiyet’e ve Müslümanlara yönelik düşmanlığa yönelik halkın dikkatini çekme çabasında oldukları görülmektedir (Göknel, 2015: s. 241).

3.4.2 Çok kültürlü bir ortamda birlikte yaşama durumu

Batı medeniyetine ve İslâm medeniyetine mensup bireylerin bir arada yaşamaları noktasında İslâmiyet’in çok ciddi bir hızla yayılması önemli bir etki yaratmıştır. İslâmiyet, Mekke’nin fethedilmesinin sonrasında zamanla Arap yarımadasına, Suriye’ye, Kudüs’e ve Kuzey Afrika’ya kadar geniş bir sahaya yayılmıştır. Bu bölgelerde yaşayan bireylerin dini inanç ve özgürlüklerine karşı hoşgörülü olunması, zorla Müslümanlaştırılmaması sonucu İslâmiyet’in hızla yayılıyor olması Batı medeniyetinde “Hıristiyanlık elden gidiyor” düşüncesine yol açmış ve İslâmiyet son derece önemli bir tehdit olarak görülmüştür. Batı medeniyetine mensup bireylerde, hızla yayılan İslâmiyet için tam anlamıyla bir

belirsizlik oluşmuştur. Bu noktada İslâmiyet'in bu denli hızla yayılması iki temel nedene bağlanmıştır. Bunlardan ilki İslâmiyet'in savaşlar ile yayılan bir din olması, ikincisi ise “çok eşli olma”, “cariye” tarzı şehvet ve arzuya dönük bir din olmasıdır. Her iki neden de İslâmiyet'in düşünülenden çok daha kısa sürede ve hızla yayılmasında etkili olmuştur. Bu noktada, literatürde de bahsedildiği üzere, İslâmiyet ile ilgili kulaktan dolma bilgilere sahip Avrupalılarda gerçeği yansıtmayan, son derece yanlış bilgilerin doğması ve bu bilgilerin yorumlanması önemli olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bunun en önemli sonucu da tartışmasız İslamofobik düşüncenin oluşmasıdır (Göknel, 2015: s. 84).

Günümüzde, Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfusa bakıldığında, Avrupa'nın toplam nüfusunun yaklaşık %5'ine denk geldiği görülmektedir. Buna örnek olarak; Fransa'da 4,5 milyon, Almanya'da 4,3 milyon, Britanya Adası'nda 1,6 milyon Müslüman nüfus yaşamaktadır (Göknel, 2015: s. 85). Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfusun büyük bir kısmının göçmen oluşu, bunun yanında sosyal, kültürel ve etnik açılardan Avrupa'da “sıra dışı” grup olarak görülmesi Avrupa toplumunda İslamofobi'nin yayılmasına, göçmenlere karşı siyasetin gelişmesine katkı sağlamıştır (Yılmaz, 2019: s. 30).

Ortaçağ'da İslâmiyet'e yönelik var olan önyargılar şu şekilde sıralanabilir (Canatan, 2007: s. 9):

- 1) İslâmiyet batıl bir dindir, gerçekten uzaktır,
- 2) İslâmiyet, şiddet ile kılıç kullanılarak yayılmış bir dindir,
- 3) İslâmiyet, şehvete, cinselliğe düşkünlüğü, nefsin körelmesini öğreten bir dindir,
- 4) Hz. Muhammed, Hz. İsa'nın fikir, düşünce ve inanç sistemine zıt, O'na muhalif bir kişidir.

Yukarıda da görüleceği üzere Batı medeniyetinin Soğuk Savaş sonrası kendisine seçtiği “düşman” da toplumca Ortaçağdan günümüze kalıplaşmış ve doğruluk payı olmayan çok fazla düşünce bulunmaktadır. Batı için işin en zor tarafı ise bu düşünce yapısına sahip bir “düşman” ile iç içe yaşamak zorunda kalmış olmasıdır. “Öteki” olarak kabul edilen bu “düşman”a karşı her daim hazır olmaları ve “düşman”ı yıpratarak üstünlüğü yeniden ele geçirmenin yolları

aranmalıdır (Yılmaz, 2019: s. 30). “Düşman” olarak belirlenmiş olan Müslümanların iktisadi, siyasi ve kültürel açılardan toplumda “alt/düşük” sınıfta yer alıyor olması, yukarıda da açıklandığı gibi, önemli uyum problemlerini de beraberinde getirmiştir. Bu uyum sorunu da dikkate alındığında iki kültür arasında yaşanan çatışma, İslâmiyet’e ve Müslümanlara yönelik geçmişten gelen negatif düşüncenin daha da bir olgunlaşmasına ve İslamofobik tutum, hal ve hareketlere yol açmaktadır (Kirman, 2010: s. 29).

Batı medeniyeti, tüm bu anlatılanlardan hareketle, geçmişten günümüze yaptığı ve yaşadığı her olumsuz durumu İslâmiyet’e ve Müslümanlara yorarak, günümüzde Müslümanların neden bir düşman olarak görülmesi gerektiğini kendisince göstermeye çalışmıştır. Bu noktada “düşman” olan Müslümanların İslâmiyet’i yaymak için kullandığı sebeplerden birinin savaş olduğu çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtilmiştir. Bu sebebe göre Batı, Ortaçağ süresince defalarca savaş ve şiddeti ön plana çıkartan bir dine sahip olmasına rağmen, bunu İslâmiyet’e ve Müslüman toplumuna yansıtmış, bu sayede Hıristiyanlığı “sevgi” dini, İslâmiyet’i ise “şiddet ve nefret” dini olarak lanse etmiştir (Canatan, 2007: s. 9).

Katoliklere yönelik tarihte Antisemist ifadeleri desteklemek adına Talmud’dan pasajlar alınmış ise benzer şekilde İslamofobik söylemleri desteklemek adına da Kur’an-ı Kerim’den ayet örnekleri gösterilmiştir. Her iki dine yönelik de benzer şekilde eleştirilerde bulunulmuş ve bu dinler için “kötü, şiddet yanlısı, hoşgörüsüz” iddialarında bulunulmuştur. Bu noktada Yahudiler için kendilerini “seçilmiş” olarak görmeleri nedeniyle dinlerinin, kendilerinden olmayanlara karşı şiddet içeren, düşmanca davranışlar sergilemelerine izin verdiği belirtilir. Benzer bir durum “cihad” kavramının yanlış yorumlanması neticesinde İslâmiyet için de söylenmektedir (Göknel, 2015: s. 60). Hıristiyanlık tarihi incelendiğinde, haçlı seferleri boyunca hayatını kaybeden yüz binin üzerinde insanın olması, kendilerinden olmayanları Hıristiyanlaştırma gayesi ile başlayan ve bu gayeyi yerine getirmek için iki yüz binden insanın hayatını kaybetmesine neden olan engizisyon mahkemelerinin varlığı, Amerika Kıtasının işgal edilmesi sürecinde yerli halktan yine yüz binlercesinin katledilmiş olması ve benzeri birçok savaş, katliam ve ölümlerin ne derece şiddet içerdiği manidardır. Bu denli kanlı ve şiddet dolu bir geçmişe sahip olmalarına rağmen halen

günümüzde bile İslâmiyet'e şiddet yanlısı, terörist, düşman yaftalarını yükleme gayesi içerisinde bulunmaktadır (Buehler, 2014: s. 137).

Batı medeniyetinin yukarıda bahsedilen karanlık geçmişini İslâm medeniyetine atmaya çalışmasına yönelik araştırmacıların bir kısmı psikanaliz biliminin kurucusu olarak gösterilen Alman Nörolog Sigmund Freud'un modern psikolojiye kattığı ilkelerden "yansıtma ilkesi" ile cevap aramıştır. Yansıtma ilkesi kısaca; topluluk, din veya millet olarak adlandırılan insan gruplarının kendilerine has karanlık mazilerini diğer gruplara yansıtması olarak açıklanabilir. Böylece Batı medeniyeti, geçmişten günümüze sahip olduğu karanlık, kanlı ve şiddet dolu mazisini, "ötekileştirdiği", "yeni düşman" olarak gördüğü İslâm medeniyetine yansıtma çalışmış, bu sayede şiddet yanlısı, zalim, gaddar, terörist gibi ifadeler için İslâm medeniyetini ve ona mensup halkları benimsetme gayretine girmiştir (Buehler, 2014: s. 135).

Yansıtma ilkesine göre birey, sahip olduğu olumsuz özelliklerini farkında olmadan, bilinçsizce yansıtarak kötüyü somutlaştırır. Başka bir deyişle, bireyin kendisinde kabul edemediği olumsuz düşünce ve fikirlerini yansıtırken tüm bunlara imgeler sayesinde temel oluşturulur. Örnek vermek gerekirse Hıristiyan bir çocuk annesinin din, Hz. İsa ve kilise konularında anlattıklarından etkilendiğinde, ibadet etmek için ailecek düzenli olarak gittikleri kilise dışındaki diğer kiliselerin de iyiyi öğreten, huzurlu yerler olduğunu öğrenmeye başlar ve yakınlarında bu tarz yerlerin olması onda güven duygusunu arttırmaktadır. Aynı annenin bahsettiği değerlere paralel olarak İslâm, Müslüman, cami gibi değerler için olumsuz ifadeler kullanması sonucu çocuk yakın bir arkadaşı Müslüman bile olsa ona karşı mesafesini, dost ve arkadaşlığını yeniden sorgulamaya başlar, onu ötekileştirir, bu sayede de durum somut, elle tutulur bir imgeyle yansıtılmış olur (Yılmaz, 2019: s. 32).

Batı medeniyetine mensup bir okur terörizmi hiçbir şekilde Hıristiyanlığa bağlamaz. Çünkü içinde yaşadığı dini, onun anlattıklarını her şekliyle biliyor kabul edilir. Lakin aynı medeniyet mensubu bireyler için İslâmiyet'e yönelik benzer bir durum yoktur. Bu noktada, konuya yönelik bilgi noksanlığının bir sonucu olarak, Müslümanları "ötekileştirmek", "Hıristiyanlaştırmak", dışlamak, korkutmak, şiddet uygulamak gibi eylemler İslâmi terör ve şiddete tepki olarak lanse edilmektedir. Buna benzer bahaneler Müslümanlara yönelik

gerçekleştirilen ve şiddet içeren söylem ve eylemlerin bir nedeni olduğu ve bu nedenle mazur görülmesi gerektiği imajı ile yaratılmaktadır. İslamofobi, aynı zamanda, ırkçı, aşırı milliyetçi politik ifadeleri oluşturmak, bunları meşru göstermek ve bu söylemleri devam ettirmek amacıyla “ben İslamofobiğim ve bu sebeple kendimle gurur duyuyorum” tarzı sloganlarla ideolojik açıdan bir motto haline gelmesi amacıyla şuurlu bir şekilde kullanılmaktadır (Esposito, 2015: s. 60).

3.4.3 Uyum problemi

1960’lardan itibaren Avrupa’ya çalışmak için gelen göçmenlerin “misafir” statüsünde olmaları sebebiyle içinde yaşadıkları topluma adapte olmaları öncelikli bir konu olmamıştır (Sayar, 2014: s. 33). Nitekim Almanya’ya işçi olarak giden birinci nesil Türkler, genel manada niteliksiz işlerde çalışmak zorunda kalmış, Alman toplumundan yalıtılarak senelerce ülkelerinden ve ailelerinden uzakta, son derece izbe, kötü odalarda konaklayarak hayatlarını idame etmeye çalışmışlardır. Bahse konu işçiler, belirtilen dönemlerde Almanya’da “misafir işçi” olarak kabul edildikleri için, Almanya’ya uyum, konaklama, sosyal haklar gibi konular devlet yöneticilerince uzunca bir müddet önemsenmemiştir. Bu konular ancak 1973 yılının sonlarından itibaren bahse konu işçilerin ailelerinin Almanya’ya gelmesi ile fark edilmeye başlanmıştır. Aileleri de yanına gelmeye başlayan işçiler, ilk başlarda yaşadıkları zor şartlar sebebiyle ilk fırsatta vatana dönme düşüncesini yavaş yavaş değiştirmeye ve içinde yaşadıkları toplumda kalıcı olmaya karar vermişlerdir (Çağlar, 1997: s. 21). Bu noktada, içinde buldukları toplumdaki hayat standardının Türkiye’deki şartlara göre kıyaslanamaz düzeyde iyi olması da bu kararda etkili olmuştur (Yalçın, 2004: s. 10).

Aslında yukarıda örnek verilen işçilerden hareketle belirtilen dönemdeki tüm göçmen işçiler için durum neredeyse aynıdır. Göçmen toplulukları ile yaşadıkları toplum arasındaki kültürel, etnik ve dini farklılıklardan çıkan çatışmalar ise göçmenlerin “misafir” statüsünden “kalıcı oturan” statüsüne geçmesi süreci ile başlamış, buna karşın göçmen işçilerin tam manada sosyal ve iktisadi açılardan alenen dışlanmaları, Avrupa’da doğmaya başlayan ikinci neslin büyümesi sonucu ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2004: s. 172). Birinci nesil

göçmenler, yerel halkın yapmak istemediği, kendilerince zor, sağlıksız ve kötü koşullar içeren işlerde çalışmış, kimseyle rekabet içerisinde olmamış bu nedenlerle de bir tehdit olarak görülmemişlerdir. Ayrıca birinci kuşağın yerel dile hâkim olmamaları, eğitim düzeylerinin son derece düşük olması da bu duruma katkı sağlamıştır. Bu sayede ilk kuşak ırkçılık ve düşmanlık tarzı durumlar ile karşı karşıya kalmamıştır (Özmen, 2013: s. 208). Bu noktada ırkçılığı ve yabancıları düşman olarak görme tutum ve davranışlarını gün yüzüne çıkartan faktör, ikinci ve daha sonraki nesillerin aldıkları eğitim ve kültür sayesinde yaşadıkları toplumdaki bireyler ile gerek iş hayatında gerekse sosyal hayatta son derece rahat ve doğal bir şekilde rekabet edebilir düzeyde olmaları ve ilk kuşağı oluşturan anne ve babalarının çalıştıkları işlerde çalışmayı reddetmeleri olmuştur (Yalçın, 2004: s. 172-173).

Avrupa toplumu, sayılarını tahmin edemedikleri göçmenlerin nüfusu ile birlikte yaşama becerisine ulaşma noktasında çok ciddi sorunlar yaşamaktadır. Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Avrupa'nın bireylere asimilasyon uygulama ve grup aidiyetleri ile değişik din ve kültürlerin müşterek haklarını tanıma becerilerini ölçmektedir. Avrupa halkının büyük bir kısmı, Müslümanları tek tip bir etnik topluluk olarak görmekte ve İslâmiyet'e radikal bir din yaftası yakıştırmaktadır. Bu noktada, Müslüman nüfusun çok olması, gerek İslâmiyet'in Avrupa'da kurumsal bazda uyum sorunu yaşaması gerekse Batı medeniyetinin bu tarz toplulukları kabul etme konusunda problemler yaşamasına neden olmuştur. Tüm bunlara, gerek Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da Kaddafi gibi kişilerin yönetsel erki ele geçirmesi, gerek yaşanan terör saldırıları gerekse Taliban'ın Afganistan'da egemenlik mücadelesi vermesi eklenmiş ve bu tarihi olaylar, Batı medeniyetinde Müslümanlara ve İslâm medeniyetine karşı olumsuz duygu, düşünce, tutum ve davranışların ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır (Lapidus, 2010: s. 526).

Müslüman işçi göçmenlerin, yaşamakta ve çalışmakta oldukları ülkelerde kendi gelenek ve göreneklerini yaşama ve yaşatma şekilleri, Avrupalılarda Müslümanlara dair bir tedirginliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Avrupa halkının adil, eşitlikçi, özgürlükçü, laik yaşam şekline karşı hayli farklı olan Müslümanlar, içinde yaşamaya başladıkları ülkelerde ilk olarak ibadet edecekleri yerleri inşa etmişlerdir. Bunu takiben, İslâmiyet için son derece

önemli olan helal gıda, Kurban Bayramı için kurban kesimi, kendi çocuklarına dinlerini öğretebilme gibi istekler ortaya çıkmaya başlamış, dini ilke ve yasaklardan hareketle geleneksel giyim ve kuşamın korunması konusu da Müslüman göçmen işçileri Batı medeniyetinden ayıran özellikler arasında yer almıştır. Özellikle ikinci ve üçüncü nesil göçmenlerin bir kısmının okudukları okullarda, çalıştıkları işyerlerinde ve diğer kamuya ait yerlerde dini kimliklerine uygun kıyafetler ile bulunma istekleri ise Avrupa toplumlarında asırlardır gelen yaşam tarzlarına bir tehdit olarak görülmüştür (Küçükcan, 2009). Ek olarak, Avrupa'ya gelen bütün göçmen işçilerin müşterek sorunu olan dil, etnik yapı ve kültürel farklılıklar ile göç edilen ülkenin toplumsal, sosyal, ekonomik ve siyasi sistemlerinin sunduğu lütuflardan yeteri kadar faydalanamamasına neden olması da temel problemlerden bir kaçını oluşturmaktadır (Bilici, 2007: s. 19).

Avrupa genelinde uyum sürecine dair en çok üzerinde konuşulan mevzu bütünleşme süreci olması vesilesiyle, bu hususta çok kültürlülük ve toplumların paralelliği ifadeleri öne çıkmıştır. Toplumların paralelliği; içinde yaşanılan toplumda sosyal ve iktisadi açılar ile mekânsal manada birbirlerinden farklılık gösteren yahut birbiri ile asgari düzeyde iletişim içerisinde olan homojen toplulukların meydana çıkması manasında kullanılmaktadır. Çok kültürlülük ifadesine örnek olarak ise Hollanda verilmektedir (Koçdemir, 2006: s. 68).

Avrupa geneline göçmen işçi olarak gelen çoğu Müslümanın, geldikleri ülkenin kültürü, dili ve toplumsal yapısı ile kendi gelenekleri uyuşmadığı için önemli uyum problemleri yaşadığı, gerçeği, doğal olarak, içinde yaşadıkları toplumlarda azınlık olarak kabul edilmelerine sebep olmuştur. Bu noktada Müslümanların yerli değil de azınlık göçmen statüsünde olmaları, yaşamlarını idame ettirmeye çalıştıkları yere olan bağlılıklarını da etkilemiştir. Çünkü göçmen azınlıkların psikolojileri incelendiğinde, çalışmak için geldikleri ülkelerden, vatanlarına her an dönebilecek psikolojiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Buradan hareketle, Batı medeniyetlerinde çalışan göçmen Müslümanların yaşadıkları uyum sorununun temelinde bu göçmen azınlık psikolojisinin yattığı söylenebilir. Ayrıca, Müslümanların çalışmak için geldikleri ülkelerde ana amaçlarının ekonomik açıdan refaha erişmek olduğu, bu sebeple amaçlarına ulaştıkları zaman hemen vatanlarına dönmek isteğine sahip olacaklarını söylemek gerekir. Bu da göçmen azınlık psikolojisini destekler bir

durumdur. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, Müslüman göçmenler yaşadıkları ülkelerde kalıcı işlerden ziyade geçici işlerde çalışmayı tercih etmiş, bu nedenle de en yüksek işsizlik oranına sahip azınlığı oluşturmuştur (Köse, 2009: s. 32). Bu tarz hayat şartlarında hayatta kalmak, her birey gibi, Müslümanları da çok zorlamış ve rahatsız etmiştir. Bu nedenlerdir ki Avrupa'ya gelen göçmenlerin ikinci ve üçüncü nesillerini oluşturan bireyler hem yaşamakta oldukları toprakların vatandaşı gibi hareket etmeyi arzulamakta hem de aldıkları eğitimler neticesinde kalıcı işlerde çalışmayı yeğleyerek yerli vatandaşlar ile rekabet edebilmeyi istemektedirler. Lakin bu istek ve arzuların, yaşadıkları toplumda günden güne artan ayrımcılık uygulamaları sebebiyle genel manada başarılı olduğunu söylemek doğru olmayacaktır (Köse, 2009: s. 34).

3.5 İslâmiyet'te Dinsel Amaçlı Teröre Bakış

Dinsel amaçlı terör, sadece İslâm ülkelerine has olmasa da, içinde bulunduğumuz zamanda genellikle İslâm ile birlikte anılmaktadır. Konuyla ilgili araştırma yapanların bir kısmına göre, Batı medeniyetine mensup bireyler İslâmiyet'i savaştı, şiddet yanlısı bir din olarak betimlerken Müslümanları da kendi dinlerini dünya geneline yaymak için silahı kullanan, zorba bireyler olarak lanse etmiştir. Araştırma yapanların bir diğer kısmı ise İslâmiyet ile terörizm ve terör eylemlerini ilişkilendirme konusunu birçok kişinin hayatını kaybetmesine sebep olan çok büyük terör eylemlerini gerçekleştirmiş uç düşüncelere sahip “radikallerin” gerçekleştirdikleri bu eylemleri Kur'an-ı Kerim'e dayandırmasıdır. Lakin her ne kadar yaptıklarını Kur'an-ı Kerim'e dayandırmış olsalar dahi bu kişilerin İslâm dinini ve O'nun hükümlerini doğru anlamadıkları açıktır. Bu durum beraberinde masumiyeti değil, birçok insanın hayatını etkileyen olumsuz olayları, şiddeti ve İslamofobi'yi tetiklemektedir. Kendilerini güdülemek için Kur'an-ı Kerim'i kullanan bu kişiler, bilerek ya da bilmeyerek, aslında en büyük zararı başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere İslâmiyet'e, İslâm medeniyetine ve bu medeniyete mensup bireylere vermektedir. Bu noktada, dinsel amaçlı teröre mensup kişilerin kafasında oluşan bir bakıma “kıyamet ideolojisi”, İslâmiyet'e ne saygı duymakta, ne de O'nun hüküm ve yasaklarından faydalanarak rasyonel çıkarımlar ile daha verimli

çalışmalar yapmaktadır. Tıpkı Hıristiyanların ötekileştirme politikasında uyguladıkları gibi “Biz” ve “Diğerleri” yaklaşımı ile hareket ederek plan ve eylemlerini buna göre belirlemekte, bu da tüm dünyada kuşkuyla izlenmektedir. Kısaca Hıristiyanların Müslümanlar için düşündüğü tüm olumsuz fikir, düşünce, tutum ve davranışa bu kişilerin de sahip olduğu ancak bu gruba mensup kişilerin davranışlarını terör eylemleri odağında gerçekleştirdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır (Altınışık, 2017: s. 166).

20. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan globalleşmenin en önemli etkileri arasında gösterilen sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizliklere yönelik Batı medeniyeti gerekli çözümler üretememiş, bunun sonucu olarak İslâm ülkelerinde “Tek yol/çözüm İslâm” sloganları ortaya çıkmaya başlamış, eşitlik, adalet, huzur ve refah için şeriatın bir düzen olarak gelmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Şeriat düzeninin kurulabilmesi için de cihadın mutlak gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu sayede İslâm medeniyetine bağlı ülkelerde devlet düzenini şeriata ve İslâm’a göre şekillendirmek arzusunda olan post-modern fikirler ortaya çıkmıştır. Fıkıh bilginlerinin ve ilahiyatçıların ortaya koydukları İslâm zihniyeti ile geleneksel İslâm arasında çok önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu noktada, günümüzde fundamental (köktendinci) olarak tanımlanan topluluklar ve hareketlerden hatta modern bir teşekkül olarak kabul edilen “Siyasi İslâm”dan söz edilmektedir. Bu durumun getirdiği en önemli sonuçlardan birisi de İslâmi Radikalizm olarak betimlenen bir İslâmi oluşum ile terör eylemleri arasındaki kuvvetli bağıdır (Altınışık, 2017: s. 167).

3.5.1 Ekonomik etkenler

20. yüzyılın başından itibaren yükselişe geçen milliyetçilik ve ırkçılığın bu gelişme ve yayılma sürecinde iktisadi sebepler de bulunmaktadır. Avrupa’da işsizliğin günden güne artmaya başlaması ile bireylerde başlayan geleceğe yönelik kaygılar, ülkelerde genel manada güvensizliğin artmasına neden olmuştur. Bu noktada, Avrupa Birliği’ne mensup vatandaşların küreselleşmenin iktisadi imkânlarından göçmen nüfusunda faydalanması ile ilgili egoist düşünceleri olduğu aşikârdır. Bu durumun yansıması olarak, göçmen nüfusun ülkelerine iktisadi manada ne denli katkı sunduğunu görenlerde oluşan kaygılar yerini dışlayıcı ve ayrımcı bir tutum ve davranışa bırakmaya başlamıştır (İnanç

ve Çetin, 2011: s. 8). Bu durum, Avrupa Birliği'nin genişlemesine paralel olarak ortaya çıkan sorunların kaynağını Müslüman göçmenler olarak gösterme maksadındaki aşırı sağ görüşlü topluluklarda İslamofobi'nin derinleşmesi için kullanılan bir araca dönüşmüştür (Aslan, Kayacı ve Ünal, 2016: s. 458).

2007 yılının başından itibaren tüm Avrupa'yı saran ekonomik bunalım, özellikle Yunanistan'ı iflasın eşiğine getirmiş, Avrupa genelini de iktisadi açıdan çok ciddi etkilemiştir. Bunun yanında, Aralık 2010 tarihinde başlayan Arap Baharı ile Avrupa'ya özellikle Afrika'nın kuzeyinden gelen göçmenler de büyük tedirginlik yaratmıştır. Bu gelişmeler neticesinde Almanya, Fransa ve Danimarka ülke sınırlarını kapatmıştır. Böylece, birlik ve beraberlik temeli üzerine kurulan "Hıristiyan Birliği" yerini ulusal tedirginliğe bırakmıştır. Yaşanan ekonomik buhran ve göçmen krizi ile önemli derecede sarsılan Avrupa, kaygı, korku ve tasayla korumacı bir siyaset izlemeye başlamış, bu durum milliyetçiliği ve beraberinde ırkçılığı da tetikleyerek Avrupa entegrasyonunun tehlikeye girmesine neden olmuştur. Özetle Avrupa, topluluk politikası yerine toplum politikası yürütmeye başlamıştır. Böylece Avrupa genelinde politik yönden aşırı sağ, ayrılıkçı ve göçmen karşıtı partiler öne çıkmıştır. Bütünleşmeye dair değerlerini eşitlik, özgürlük ve adalet üzerine kuran Avrupa'ya göre bu yönelim ve tutum beraberinde yeni tartışmaları getirmiştir. Zira yükselen siyasi yönelim sadece göçmenlerin geleceği açısından değil, aynı zamanda Avrupalı halk için de birlikte yaşam açısından önemli bir tehlike sebebi olmuştur (Elmas ve Kutlay, 2011: s. 3-5). Avrupa genelinde aşırı sağ ve ayrımcı siyaset yapan partilerin bu derece yükselmesinde merkezde bulunan siyasi partilerin ekonomik yönden başarısız olması ve problemleri çözmemesi de etkili olmuştur (Öner, 2014: s. 167-168).

3.6 "Dini Amaçlı Terör" Örgütlerine Örnek: El Kaide ve IŞİD

El Kaide ve IŞİD gibi terör örgütleri, global yapıyı ve bu yapıyı önemli derecede yönlendirebilen Batı medeniyetini hedefine alan, bu bağlamda değişik ülkelerde bağlantıları, ilişkileri bulunan, dünyanın birçok farklı bölgesinde birçok farklı eylem gerçekleştiren global çapta kabul görmüş terör örgütleridir. Bu örgütlerin en önemli besin kaynakları global çapta yaşanan istikrarsızlıklar, ülkelerin erk boşlukları ve çöken/çökertilen devlet yapılarıdır. Global çapta

yaşanan istikrarsızlıklar ve adaletsiz sistem değerlendirmeleri merkez-çevre, baskıcı-ezilen, sömüren-sömürülen ikilemi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu noktada, ikilem ile ilgili terazinin bir kefesine güçlü, baskın, sömüren devletler ki son zamanlarda Batı medeniyetine mensup devletlerin bu kefedeki olduğu yorumlanmaktadır, yer alırken, diğer kefesinde ise sömürülen, ezilen, güçsüz devletlerin ki son zamanlarda İslâm medeniyetine mensup devletlerin bu kefedeki daha çok yer aldığı yorumlanmaktadır, yer aldığını söylemek yanlış olmaz (Altınışik, 2017: s. 171).

Dini amaçlı terör olgusunun ortaya çıkışı Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi ile başlamıştır. Bu tarihi olayın devamında Sovyetler Birliği'nin ve ona bağlı olarak komünist düzenin yayılmasını önlemek amacıyla başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Batı medeniyetinin Afganistan'ın yerli halkına direniş için gerek maddi gerek lojistik konularında önemli destekler verdiği bilinen bir gerçektir. Verilen desteklerin yanında Amerika ve Batı, direnişi canlandırmak gayesiyle İslâmiyet'te yer alan "cihad" zihniyetini kullanmıştır. Bu bağlamda, Afgan Müslümanların direnişlerine katkıda bulunmak amacıyla çevre ülkelerden ciddi sayıda Müslümanın geldiği bilinmektedir. Gelen Müslümanlar ile birlikte yerel direnişçiler Batı medeniyeti tarafından silah kullanımı, mukavemet, patlayıcı eğitimleri ile muhabere taktikleri konularında eğitimler almışlardır (Altınışik, 2017: s. 172).

El Kaide, Usame Bin Ladin liderliğinde kurulduğu zaman diliminde ne Batı'nın ne de başka bir ülkenin ciddi manada dikkatini çekecek ölçüde büyük bir örgüt olmamıştır. El Kaide, "sistemlerin sistemi" olarak nitelendirilen "global çaptaki cihad" için dünyanın hemen hemen her bölgesinde özgür olarak kurulmuş, ilişkili örgütlerin çekirdeğini oluşturmuştur. Örgütün ana üssü Afganistan-Pakistan sınırında bulunmaktadır. Yıllarca Sudan'da ve Afganistan'da bulunan kamplarda binlerce kişi eğitimlere tabi tutulmuştur. Usame Bin Ladin ve Eymen El Zevahiri liderliğinde faaliyetlerini sürdüren El Kaide 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirdiği ve tüm dünyada büyük yankılar uyandıran terör saldırıları neticesinde zamanla liderlerini kaybetmiştir. El Kaide'nin örgütsel yapısı ve doktrini Hariciliğe, düşüncesi ise Selefilige ve Vehhabiliğe dayanmaktadır (Altınışik, 2017: s. 173). IŞİD (Irak Şam İslam Devleti), DEAŞ (Devlet'ül İslamiyye fil Irak ve Şam), ISIS (Iraq Sham

Islamic State) gibi farklı dillerde kısaltmaları bulunan örgütün isminde yıllar geçtikçe değişiklikler meydana gelmiştir. 2004 senesinde ilk kurulduğu Irak'ta "Irak'ın El-Kaidesi", 2006 senesinin Ekim ayında "Irak İslam Devleti", 2013 senesinin Nisan ayında "Irak ve Şam İslam Devleti" ve 2014 senesinin Temmuz ayında ise hilafeti ilan etmesi vesilesiyle "İslam Devleti" olarak kendisini lanse etmiştir (Bayraktar, 2015: s. 64). IŞİD'in fikriyatının temelini oluşturan Selefilik bir akım olmasının yanında Kur'an-ı açıklama veya yorumlama gibi çalışmaları kabul etmemiş, İslâmi alanda yapılan çalışmaları ve İslâmi kültürü "yok hükmünde" ilan etmiştir. IŞİD, örgüt olarak, rasyonel ve mantık çerçevesindeki yöntemleri kullanmayıp İslâmi temellerin yalnızca Kur'an ve Sünnet ile algılanabileceğini ileri sürmüştür (Özerkmen, 2004: s. 247-265).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör eylemleri neticesinde İslâmiyet'in "şiddet içeren", "terör menşeli" bir din olduğu benimsetilmeye çalışılmış, bu nedenle terör örgütleri kabuklarına çekilmeye başlamıştır. Bunun ardından vuku bulan "Arap Baharı" ve Suriye iç savaşı ile Selefilik akımına mensup radikal örgütlerin yeniden gün yüzüne çıkmaya başladıkları görülmüştür. Bunun devamında IŞİD, "Irak Şam İslam Devleti" ismiyle kendisini dünyaya duyurarak hilafeti ve kendi devletini kurmayı amaçladığını belirtmiştir. İktisadi kaynaklara son derece önem veren IŞİD, bu düşünce ile özellikle Ortadoğu'da petrol ve enerji kaynaklarının yoğun olduğu toprakları işgal etmiştir. Kişilerin kafalarını keserek, araçların arkasına bağlayıp sürükleyerek, kafeslerin içerisinde boğarak ve tüm bunları kayıt altına alarak İslâmiyet'in emir ve yasaklarına uyulmadığında nasıl cezalandırılacağını lanse eden örgüt, böylece politika yapıcılara, ülkelerin güvenlik birimlerine gözdağı vermiştir (Erdin, 2015: s. 124-129).

IŞİD terör örgütünün doğmasında hem global hem de yerel şartların etkili olduğu söylenebilir. Ülkelerde meydana gelen iç savaşlar ve beraberinde gelen işgaller, yerli halkın bir bölümünün düşüncelerini temsil etmeyen yapıdadır. Bunun neticesinde bazı terör örgütlerinin yerel halkı temsil etmek maksadıyla ortaya çıktığı görülmüştür. IŞİD, bu örgütlerden birisi ve en etkin olanıdır. Bu noktada yerel halkın fakir ve bilgisiz olması da örgütlerin kendilerini geliştirmelerine önemli fırsatlar sunmuştur. Tüm bu bahsedilenlerin dışında IŞİD'in doğması ve gelişmesine katkı sağlayan bir diğer etken "vekâlet

savaşları” olmuştur. Küresel çapta gücü elinde bulunduranların politik, maddi ve lojistik desteği olmadan terör örgütlerinin ayakta kalabilmesi mümkün değildir (Bozdoğan, 2016: s. 39).

Amerika Birleşik Devletleri, 2011 senesinde işgal ettiği Irak’tan çekilme kararı almış ve Irak’ın geleceğini yerel halkın tayin etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Lakin Amerika’nın, Irak’tan çekilmiş olsa bile, bölgedeki petrolü kullanma isteği sebebiyle bir şekilde yeniden bölgeye girmesi gerekmiş ve bu maksatla IŞİD’in kurulmasına vesile olmuştur (Özcan, 2017: s. 1-11). IŞİD, İslâmiyet’i dış mihraklardan korumak ve dini yaymak amacıyla, Müslümanların birliği (tevhid) için halifeliğin önemini vurgulamış ve hilafetin tekrar getirilmesi gerektiğini önemle belirtmiştir. Bu nedenle de kutsal olarak bilinen topraklara sahip olmayı hedeflemiştir. Zamanla IŞİD, Ortadoğu’nun tamamında çok önemli bir tehdit unsuruna dönüşmüş, Irak’taki politik gelişmelere doğrudan etkisi olmuştur (Duman, 2015: s. 5). IŞİD terör örgütüne mensup bireylerin çoğunlukla belirtilen bölgedeki yerel halktan oluşması, örgüte dış güçlerin nedenli katkı sağladığını göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nin de özellikle Suriye’de yaşanan iç savaşa zamanında müdahalede bulunmaması, beraberinde bölgede erk anlamında boşluk yaratmış ve IŞİD bu sayede daha hızlı bir şekilde genişlemiştir. Zamanla IŞİD’e farklı ülkelerden gelenlerin katılımı ile Suriye’deki iç savaş bambaşka bir yöne evrilmiştir. En büyük amaçları arasında zengin petrol ve enerji yataklarını ele geçirmek olan IŞİD, bu amacına ulaşmış ve dünyadaki en zengin terör örgütü unvanına ulaşmıştır. Bu durum, hem Irak’taki hem de Suriye’deki petrol ve enerji rezervlerini büyük ziyana uğratmıştır (Bayraktar, 2015: s. 65-69).

IŞİD’e göre İslâmiyet asla bir barış dini olmamış, bilakis savaş dini olmuştur. “Mürted”, IŞİD tarafından dininden çıkmış kişi, “tekfir” ise bu durumun ilan edilmesi için kullanılan tanımlardır. Kendi inançları dışında kalan tüm Müslümanlar IŞİD’e göre kâfirdir. Bu sebeple Müslümanlara İslâmiyet’in özüne dönmek tavsiye edilmiştir. Bunun gerçekleşmesi içinse IŞİD tek yolun Şiileri ortadan kaldırmak olduğunu iddia etmektedir (Karakuş, 2018: s. 21).

3.7 Müslümanlarca Gerçekleştirilen Terör Eylemlerinin “Dinsel Amaçlı Terör” Olarak Adlandırılmasının Geçerliliği

Terörün birçok türü bulunmaktadır. Bu türlerden “dinsel amaçlı terör” günümüzde Türkiye’de dâhil olmak üzere birçok ülkede gündem yaratan bir meseledir. Din ile terör arasında bir bağ bulunup bulunmadığı, tarih boyunca en çok tartışılan mevzuların başında gelmiştir. Bu bağlamda iki kavram arasında pozitif yönde bir bağ olduğu yönünde yaklaşımlar ön plana çıkarken, bu yaklaşımların yayılması sonucu bireylerde nefret, dışlama, kin tutma duyguları alevlenmiş ve “dinsel amaçlı terör” kavramı ortaya çıkmıştır. Her ülkede terör olgusunun doğuşu, ülkelerin bizatihi politik şartlarına bağlıdır. İslâmi terör olarak ifade edilen terörün ortaya çıkmasında ve gelişmesinde sadece politik şartların etkisinin olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Buna, politik şartlara dini inançlar da katkı sağlamıştır. Bir diğer ifadeyle dinin politikada malzeme konusu olması neticesinde terör ortaya çıkmıştır. Bu noktada, Batı medeniyetlerinden ithal edilen sistem ve modellerin ekonomik ve politik açılardan ihtiyaca istenildiği düzeyde cevap vermemesi, bahse konu örgütlere önemli bir imkân tanımıştır. Buna göre, örgütler ihtiyaçlara cevabın yalnız ve ancak İslâm ile verilebileceğini savunmuşlar, savunurken de örgüt mensupları, yerel halkın fakirlik ve cahillikten usandığını ve savundukları mevzuların halk üzerinde etki yaratacağının bilincinde olmuşlardır. Özetle ihtiyaçların karşılanması için tek yol İslâm Devleti kurmak, bu düzenin kurulabilmesi için de en önemli anlayışın cihat anlayışı olduğunu vurgulamışlardır (Altınışik, 2017: s. 169-170).

Dinsel amaçlı terörün: güçsüz, cahil, ezilen İslâm ülkelerinin, kendilerini ezen, güçlü, sömüren ülkelere karşı direniş göstermeleri sürecinde doğduğu, çalışmanın daha önceki bölümlerinde aktarılmıştır. Bu noktada, bahsedilen Müslüman ülkelerdeki bu politik, kültürel, sosyal ve ekonomik meseleler halkın İslâmi hareketlere yönelmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca, İslâm ülkelerinde yönetimde bulunan erkin başarısız, egoist ve anti demokratik tutum ve davranışları da halkın ihtiyaçlarını karşılamak adına farklı yaklaşımlara yönelmesine sebep olmuştur (Altınışik, 2017: s. 171). Bölüm genelinde de aktarıldığı üzere, yükselen İslam medeniyetinin önüne geçebilmek adına bir strateji belirleme ihtiyacı duyan Batı medeniyetinin

medyayı da yanına alarak ortaya çıkardığı İslamofobi'nin, dini kullanarak terör eylemleri gerçekleştiren Müslüman gruplar ile ilişkilendirilmesi sonucu bu fobi, küresel çapta yayılmış ve tüm dünyada kabul edilir çok önemli bir sorun olarak görülmüştür. Bu noktada, özellikle medeniyetler çatışması ekseninde, medeniyetleri kutuplaştıranların, gelinen bu küresel çaplı sorun karşısında mutlu olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

4. DİNSEL AMAÇLI TERÖR VE İSLAMOFOBİ’NİN DİNSEL AMAÇLI TERÖRE ETKİLERİ

Bu bölümde, dinsel amaçlı terör örgütlerinin eylemlerinin İslâmiyet ile ilişkilendirilmesi, İslamofobi’nin İslâmiyet’e ve dinsel amaçlı teröre etkisi incelenmiş, dünyadaki köktenci dini ideolojilere kaynaklık eden İslâmi ideolog ve âlimlerin konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

4.1 Terör Olaylarının İslâmiyet İle İlişkilendirilmesi Sorunu ve İslamofobi

Son zamanlarda bilhassa Batı medeniyetine bağlı toplumlarda yaygın bir şekilde dile getirilen “İslâmi terör tehdidi” yaklaşımının gün geçtikçe artan biçimde gerek merkez sağ gerekse merkez sol partilerin ifadelerinde ve politikalarında kullandıkları, tedirgin eden bir hale gelmiştir. Merkezde görünen bu siyasi partilerin akliselim ve politik rasyonelliğe göre söylemlerini biçimlendirerek toplumun her kesimine ulaşabilen, onları kapsayan ve geleceğin umudu gözüyle bakılan partiler olması beklenir. Lakin tüm bu ilke ve amaçları gerçekleştirmede sorunlar yaşayan ve kendisini bu vizyon bağlamında geliştiremeyen partiler buna karşın “kolay oy alma” yoluna giderek ırkçı söylemlere yönelmiştir. Yaklaşık olarak bir milyarın üzerindeki Katolik bireyin “ruhani lideri” olarak kabul gören Papa Franciscus, 2014 senesinde ilk kez ifade ettiği “Biz, parça parça üçüncü dünya savaşındayız” söylemini, 2015 yılının sonlarında Fransa’nın başkenti Paris’te düzenlenen terör eylemleri sonrasında da gündeme getirmiştir. Dünya genelinde bu denli çok birey tarafından “sözü dinlenen” bir kişiliğin içerisinde “savaş” kelimesini kullanan ifadelere yer vermesi başta Müslümanlar olmak üzere tüm dünyada ciddi tedirginliklere yol açmıştır. Avrupa, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve politik bunalımlara bir yenisini, “güvenlik sorununu” eklemiş ve henüz bu bunalımdan doğru çıkış yolunu bulamamıştır (Altınışik, 2017: s. 152-153).

Samuel Hungtington’ın “Medeniyetler Çatışması” tezinde soğuk savaş sonrası oluşacak dünya düzeninin farklı olacağından, bu farka göre medeniyetler

arasında çatışmalar yaşanacağından ve en büyük çatışmaların da Batı medeniyeti ile İslâm medeniyeti arasında vuku bulacağından çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilmiştir. Bu görüşe paralel olarak yazar, Batı medeniyetine gözdağı verebilecek tek gücün İslâm medeniyeti olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşım Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yeni muhafazakârlar olarak bilinen “neo-con” topluluğunun politik emellerini bir bakıma yasallaştırmıştır. Global çaptaki sermaye ise İslâmiyet'in kapital düzen ile olan anlaşmazlıklarını yok ederek, piyasa ekonomisine entegre olmasını amaçlamıştır. İki kutuplu dünya düzeninin ardından ortaya çıkan bu iki gücün İslam'a ve Müslümanlara bakışları farklı olmuştur. Bu bakış açıları da problemlerin başlangıcını oluşturmuştur. Tüm bunlara El Kaide tarafından 11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen terör eylemleri de eklenince İslâmiyet'e ve Müslümanlara dışarıdan sadece “terörist” olarak bakıldığını söylemek yanlış olmayacaktır (Altınışik, 2017: s. 153).

İslâmiyet ile terör/terörizm kavramları arasında bir bağ kurulmasının bir başka sebebi ise İslâmiyet'teki cihat anlayışı olmuştur. Sözde din adına terör faaliyetleri gerçekleştiren grupların yaptıkları faaliyetleri yasal bir zemine oturtmak ve kendisi gibi düşünen bireyleri harekete geçirmek amacıyla cihat anlayışını ön plana çıkarttıkları bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte, Batı medeniyetinin, medya aracılığıyla, İslâm medeniyeti ve bu medeniyete mensup bireylere yönelik benimsetmeye çalıştığı olumsuz tutum ve davranışlarında “terör” ifadesinde oluşan kavram kalabalığından yararlandığı ve dünya genelini konuyla ilgili hatalı şekilde bilgilendirdiği ortadadır (Altınışik, 2017: s. 154).

4.2 İslamofobi'nin Dinsel Amaçlı Teröre Etkisi

İçinde yaşadığımız dönemde pek çok aydın ve akademisyen, Batı medeniyetine mensup ülkelerde İslâmiyet'e ve Müslümanlara karşı duyulan korkunun ve tedirginliğin temelinde Müslüman toplumunun inandığı İslâmiyet'i tutum ve davranışları ile yeteri kadar yansıtamadığını düşünmektedir. Buna karşın, İslâm medeniyetine mensup akademisyen ve düşünürler İslâmiyet'in, iddia edilen aksine, barış ve sağduyu dini olduğunu, İslâmiyet'in temsilindeki var olan çeşitliliğin ve değerlendirmelerin negatif imaj oluşturmada etkili olduğunu

savunmuşlardır (Gökmen, 2010: s. 41). Çalışmada, İslamofobi kavramı merkezinde, bahsedilen bu iki görüş değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2002 yılının Mayıs ayında Hollandalı bir aktivist tarafından öldürülen Pim Fortuyn, gerek ölmeden önce gerekse ölümünden sonra milliyetçi ve ırkçı siyaset izleyen politikacıları derinden etkileyen bir kişi olmuştur. Fortuyn, İslâmiyet’i “ana problem” olarak görmüş, ifadelerinde Avrupa’ya gelen işçi göçmenleri, bilhassa Müslüman göçmenleri odağına almıştır. Fortuyn; “İslâmiyet, dünyada barış ve huzur için en büyük sorun, tehdittir. İslâmiyet’te yapılan her faaliyet ya da eylem, gerek ülke içi gerek ülkeler arası çatışma ile gerçekleştirilir. Soğuk Savaş’ın bitmesi ise komünizm tehdidi ortadan kalkmış, onun yerini İslâmiyet ve İslamofobi almıştır. Özgür Batı medeniyetinde komünizm temelli siyasi partiler, topluluklar ve örgütler seyrek de olsa yasaklanmıştır. Bu durum, Batı’nın ne denli güçlü olduğunun bir göstergesidir. Lakin o dönemde bahse konu siyasi partilerin, topluluk ve örgütlerin takibi mümkün olmuş ve bu davranışın doğru olduğu zaman için ispatlanmıştır. Şimdi benzer yasaklamaları ve takibi ülkemizde bulunan ibadethane ve İslâmiyet’e bağlı örgütler için de yapmamız gerekir” (Canatan, 2007: s. 445).

Avrupa’da faaliyet gösteren aşırı milliyetçi siyasetçilerin bu ifadeleri kendi söylemlerinde sıkça kullandığı görülmüştür. Fortuyn’nın söylemlerinin Hollanda genelinde küçümsenmeyecek düzeyde desteklendiği de bilinmektedir. Fortuyn gibi, Geert Wilders da ifadelerinde benzer temalar üzerinde durmuş ve halkı yönlendirmiştir. “Ben Müslümanlardan çok İslâmiyet’ten korkuyorum” ifadelerini kullanan Wilders, konuyla ilgili düşüncelerini açıkça beyan etmiştir (www.tumgazeteler.com). Benzer görüş ve düşüncelere sahip bu politikacılar, “İslâmiyet, uyum sürecinde, sürece destek olmaktan çok ket vurmaktadır. Dinsel farklılıkları nedeniyle günümüze değin çok ciddi bir çatışmaları olmamasına karşın İslâmiyet, eğitimsel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik açılardan geride kalan yerlerde halkın nabzını tutmaktadır” ifadeleri ile düşüncelerini son derece açık ve net bir şekilde belirtmişlerdir (Canatan, 2007: s. 441). 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör eylemleri ve devamında da Avrupa genelinde meydana gelen terörist eylemler bu tarz eleştirilerin dozunun artmasını ve bu görüşün daha geniş kitlelerce kabul edilmesini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte Filistin-İsrail savaşı sürecinde Filistinli Müslümanların bir kısmınca

gerçekleştirilen “canlı bomba” faaliyetleri sonucu İslâmiyet’e yönelik bakış Batı medeniyetinde “terörist”, “şiddet yanlısı” olarak karşımıza çıkmış, İslamofobi temelinde dini amaçlı terör örgütlerinin tamamı Müslümanlarca oluşturulmuş örgütlerdir” düşüncesine sahip büyük bir destek kitlesi oluşmuştur. (Gökmen, 2010: s. 41).

Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen İslâmiyet’i savunan akademisyen, düşünür, din adamı ve Avrupalı Müslümanların İslâmiyet’in barış, huzur ve sağduyu dini olduğunu dile getirdikleri görülmüştür. “İslâm sözcüğü, etimolojik olarak “slm” kökünden gelen bir sözcüktür. “Slm” ise barışı betimlemektedir. Dolayısıyla İslâmiyet’te suçu olmayan, kendisini savunamayan bir kişiye zarar vermenin yeri yoktur, bu haramdır” ifadeleri ile İslâmiyet’i savunmuşlardır. “Bir kişiye zarar vermek hatta ortadan kaldırmak, tüm âleme zarar vermek hatta ortadan kaldırmak gibidir” düşüncesi ile İslâmiyet’e yönelik yapılan “şiddet ve barbar” ithamlarını kabul etmemişlerdir. Batı medeniyetince dile getirilen “İslâm dini savaş dinidir, savaşlarla elde edilmiş ve genişlemiştir” iddiasına karşın âlimler, İslâmiyet’in “asr-ı saadet” dönemi ve “Medine Vesikası” bağlamındaki “toplumsal bir olma (tevhid)” örnekleri verilerek yapılan tüm savaşların savunma amacıyla gerçekleştirildiği ileri sürülmüştür. Son olarak 11 Eylül 2001 ve sonrasında Avrupa genelinde gerçekleştirilen terör eylemlerinin sorumlularının İsrail siyasetiyle Ortadoğu’da menfaat elde etmek isteyen erkleri oluşturan Batı medeniyetine mensup ülkeler olduğunu belirtmişlerdir (Gökay, 2006: s. 216).

4.3 Batı Medeniyeti Tarafından Kabul Edilen İslamofobi İle Dinsel Amaçlı Terör Örgütleri Arasındaki Bağın Suriyeli Göçmen Krizi Örneğinde İrdelenmesi

“Arap Baharı” içerisinde değerlendirilmekte olsa da, Suriye’de meydana gelen olaylar ilerleyen zamandaki gelişmeler neticesinde “Sui Generis” bir duruma dönüşmüştür. Dünya genelinde “Arap Baharı” şeklinde betimlenen hadiselerin başlangıcının, 2010 senesinin Aralık ayında Tunus’ta Muhammed Buaziz’in kendisini yakma eylemi olduğu kabul edilmektedir (Dinçer ve Kutlay, 2012: 2). Tunus genelinde bahsedilen bu eylem ile başlayan ve otoriter-kısıtlayıcı yönetimlere ve insan haklarının ihlal edilmesine yönelik eylemler zamanla

Bahreyn, Mısır, Yemen ve Libya gibi Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine de yayılmıştır. Bu yayılmanın neticesinde de “Arap Baharı” olarak betimlenen hadiseler, Ortadoğu’nun genelinde hatta Kuzey Afrika’nın bile içinde yer alacağı geniş bir coğrafyadaki mühim gelişmeleri ve değişimlerin tetikleyicisi olmuştur.

2011 senesinin Ocak ayında Tunus lideri Zeynel Abidin bin Ali yönetimi devrilmiş, bu gelişme neticesinde kendisi Tunus’tan kaçmıştır. 2011 senesinin Şubat ayında benzer bir son ile Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek de karşı karşıya kalmıştır. 2011 senesinin Ekim ayında ise çok uzun süredir Libya’yı yöneten lider Muammer Kaddafi öldürülmüştür. Aynı yılın Kasım ayında da Yemen lideri Ali Abdullah Salih görevini bırakmıştır. Özgürlük ve hak isteyen bireylerce başlatılan ayaklanmalar sonucu yukarıda bahsedilen ülkelerin dışında Cezayir, Ürdün, İran, Irak, Fas ve birçok Arap ülkesinde vukuu bulmuştur (Kanat ve Zenginoğlu, 2017: 21-22).

Tüm bu olaylar çevre tüm ülkelere sıçradığı gibi Suriye’ye de sıçramıştır. Suriye’de 2011 senesinin Mart ayında, ülkenin güneyinde yer alan Daraa bölgesindeki bir okulun duvarlarına “demokrasi istiyoruz, hürriyet istiyoruz” yazılması sonucu yazıyı yazan çocuklar tutuklanmış, bunu protesto etmek isteyenlerin gerçekleştirdikleri gösteriler ile de olaylar başlamıştır (Suriye Acil Yardım Raporu, 2012: 1). Bununla birlikte, Suriye’de meydana gelen olayların zamanla “Arap Baharı” havasından çıktığı ve bir krize hatta bir iç savaşa dönüşmeye başladığı söylenebilir (Sandıklı ve Semin, 2012: 20). Bu noktada krizin derinleşme nedenleri incelendiğinde, muhalifler ile Suriye yönetiminin yaşadığı çatışmaların ön plana çıktığı görülse de bilhassa IŞİD etmeniyle mevcut durum, global bir duruma dönüşmüştür. Suriye’deki bu kaos ortamı içerisinde kendisi için bir yaşam alanı oluşturan IŞİD terör örgütünün dünya genelinde çok önemli bir tehdit oluşturduğu ve yaptıkları eylemler neticesinde birçok masum bireyin hayatını kaybetmesine sebep olduğu görülmüştür. Bu sebeplerden yola çıkıldığında da Suriye özelinde yaşanan iç savaş/kaos ortamı, yarattığı çok ciddi tehditler nedeniyle, dünya gündeminde uzunca bir süre kalmıştır (Kanat ve Zenginoğlu, 2017: 23).

Suriye genelinde Türkmen gruplar, PYD, IŞİD ve hükümet askeri güçlerinin çatışmaları ülkenin geleceği ile ilgili muğlaklığı arttırmış, bu belirsizlik,

yaşanan çatışma ortamı ve sivil halkın bu çatışmalardan ciddi zarar görmesi sebepleri de eklendiğinde, Suriye’yi yaşanamayacak bir duruma sürüklemiştir. İşte bu sebeplerle Suriye, diğer Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan “Arap Baharı” esintisinden çok “kendine özgü” bir süreç yaşamıştır. Suriye halkı, yukarıda bahsedilen sebeplerle zaman içerisinde hayatta kalabilmek adına ülkelerini terk etmeye başlamışlardır. Bu mültecilerin göç etmek adına ilk seçenekleri de Türkiye olmuştur. Yine de Suriyeli mülteciler, Türkiye’ye göre daha rahat bir yaşam sürme düşüncesi ve hayat standartlarının daha yüksekte olduğu inancı ile göçlerine Avrupa Birliği ülkelerine doğru devam etmek istemişlerdir. Bu nedenle, Türkiye’nin üzerinden Avrupa Birliği’ne mensup ülkelere doğru çok yoğun bir mülteci geçişi meydana gelmiştir (Kanat ve Zenginoğlu, 2017: 24).

Bu noktada Avrupa Birliği’nin özel manada Suriyeli mülteciler, genel manada ise Suriye’deki kriz (hatta bir iç savaş) konularında yaptıkları girişimlerin diplomatik gayretlerin ötesine geçmediği görülmüştür. Konuyla ilgili Avrupa Birliği’ne mensup ülkeler kapsamında verilen ilk reaksiyonlardan birisinin, 2012 senesinin Mayıs ayında Hula’da 108 masum bireyin (32 tanesi çocuk) öldürülmesi neticesi on üç AB üyesi ülkenin kendi ülkelerinde bulunan Suriye büyükelçiliklerini “persona non grata” (istenmeyen adam) ilan etmesi olduğu söylenebilir (Çemrek, 2012: 59).

Devamında da Avrupa Birliği ülkelerinin mülteciler ve Suriye hususundaki tutum ve davranışları benzer şekilde sürmüştür. AB genelinde Suriyeli mültecilere yönelik üretilen siyasetin kapsayıcı, kucaklayıcı olması beklenirken, tam tersine ötekileştirici ve dışlayıcı olduğu anlaşılmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa’ya göç eden başta işçilere sonra Müslüman göçmenlere yönelik takınılan ötekileştirici davranış ve tutumlardan zamanla Suriyeli mültecilerin de nasibini aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Konuyla ilgili, 2015 senesinin Mayıs ayında Macaristan-Sırbistan sınırına mültecilerin girmemesi için tel çekilmesi işlemi esnasında bir mültecinin bu sınırı kucağındaki çocuğu ile aşmaya çalışması ve bu mücadelesi sırasında bir Macar kameramanın çelmesi ile yere düşmesi hadisesi halen akıllarda kalan davranışlar arasındadır (www.tr.sputniknews.com). Yine 2015 senesinin Eylül

ayında cansız bedeni denizin kıyısına vuran Aylan bebek de yaşanan bu mülteci krizinin trajik simgeleri arasında hafızalarda yer etmiştir (Tharoor, 2015).

AB üyesi ülkelerin Suriyeli mülteciler konusunda ötekileştirici ve dışlayıcı tavrı Türkiye ile imzaladıkları “Geri Kabul Antlaşması” ile de gözlenebilmektedir. Antlaşmaya göre, düzensiz bir şekilde gelen göçün önüne geçmek maksadıyla “1’e 1” kuralının geçerliliği öngörülmüştür. Buna göre, Türkiye üzerinden AB ülkelerine gitmek adına illegal yollar ile Yunanistan’a geçen ve Yunan adalarına sığınan mültecilerin Türkiye’ye geri gönderilmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bu kişileri “mülteci” olarak tekrar kabul etmesi karara bağlanmıştır. Buna karşılık, AB üyesi ülkeler de benzer biçimde Türkiye’de kabul edilmiş olan her bir Suriyeli mülteci karşılığında bir başka Suriyeli mülteciyi topraklarına kabul edeceklerdir (www.businessht.com.tr, 2016; www.bbc.com, 2016). Bununla birlikte bu antlaşmanın uygulanması karşılığında Türkiye’ye 3+3 Milyar Euro’luk yardımda bulunulacağı belirtilmiştir (www.milliyet.com.tr, 2016; www.mfa.gov.tr, 2016).

Bu noktada Avrupa Birliği’ne mensup üye devletlerin her ortamda ifade ettiği, hatta AB’ye üyelik ön koşulları arasında göstermiş olduğu “insan haklarına saygı” konusunu Suriyeli mülteciler örneğinde ne düzeyde gerçekleştirdiği aşikârdır. Bu tutum ve davranışların arkasında ise “medeniyetler çatışması” sürecinden beri süregelen İslam medeniyetine karşı duyulan düşmanlık, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu konuda oluşturulan algılar neticesinde küresel boyutlara taşınan İslamofobi gelmektedir.

4.4 Gençlerin Terör Örgütlerine Katılımı İçin Örgüt Tarafından Uygulanan Metotlar

Terör örgütlerinin gençleri örgüte kazandırma metotları incelenirken; terör faaliyetlerini ve bu faaliyetleri gerçekleştiren terörist kişilerin hayatlarını sürdürmüş oldukları çevreyi, aile yapılarını, dünyaya baktıkları genel mantıksal çerçeveyi, psikolojik olarak belirgin bir sorunu olup olmadığı, ortak yanlarını ve bu kişileri bahsedilen bu terör faaliyetlerini gerçekleştirmeye sürükleyen etmenler açısından bakıldığında sosyal ve psikolojik metotlar olmak üzere iki ana kategoride incelemenin daha doğru olduğu görülmüştür.

4.4.1 Sosyal metotlar

Bireyin üzerinde akranlarının ve arkadaş çevresinin tesirleri, kişinin psikolojik ve sosyal açıdan gelişim gösterdiği zamanlara göre değişiklik göstermektedir. Ergenlik öncesi dönemde her ne kadar akranlarının da etkisinde kalsa da bireyin büyük çoğunlukla ebeveynlerinden etkilendiği söylenebilir. Yaşı ilerleyen birey, politika gibi bazı spesifik konularda akranları ile konuşmaya, tartışmaya başlamaktadır (Kışlalı, 2002: 19).

Özellikle ergenlik döneminden başlamak kaydıyla birey, içinde bulunduğu arkadaş gruplarında geçirdiği zaman sayesinde kendisini geliştirebilecekken, bazı durumlarda bunun tam tersi meydana gelmiş ve birey kötü alışkanlıklara alışmıştır. Bazı ergen bireylerin ailelerinin baskıcı ve sert tutumlarından çekinmeleri neticesinde, arkadaş gruplarında edindikleri kötü alışkanlıkları ebeveynleri ile paylaşmadıkları, bunu gizledikleri görülmektedir. Arkadaşlarının da olumsuz yönde tesirinin artması neticesinde birey zamanla ailesinden ve eğitim aldığı ortamdan kopmaya, uzaklaşmaya başlayarak kötü alışkanlıklar noktasında bağımlı bile olabilir. Bu tarz ailesinden ve okulundan uzaklaşan her bir genç, terör örgütlerinin kendilerine katmak istedikleri profil açısından bulunmaz bir fırsat oluşturur (Tuncay, 2000: 244).

Bunun dışında terör örgütlerinin, dini değerler açısından da bireyleri tesiri altına alma potansiyeli bulunmaktadır. Zira dinin en önemli misyonlarından birisi, ahlaki ve etik değerlerin tüm inananlar tarafından benimsenmesine liderlik etmek ve bunu yaymaktır. Bireylerin kendi içlerinde oluşturdukları değerler, her birey için farklılık göstermektedir. Bir kişi için kusursuz olan bir başkası için kusurlu olabilir. Bu noktada bireyler arası çatışmaların asgari düzeye indirilmesi mümkün olmadıkça grup içinde sorunlar kendisini göstermektedir (Özkalp, 2005: 232).

Dinin toplumsallaşma adına çok önemli bir unsur olduğu küresel çapta kabul gören bir durumdur. Bilhassa, ahlak-etik eğitiminde, kişiler arası ilişkilerde, iyinin, kötünün, doğrunun ve yanlışın öğretilmesinde çok kritik bir rolü bulunmaktadır. Bireyler, içinde yaşadıkları toplumda çok düzenli bir din eğitimi alamamış olsalar dahi, yaşadıkları aile çevresinde toplumca kabul edilen dinin ana kalıplarını öğrenirler ve yaşamlarında bunu uygulamaya gayret ederler.

Karakterin oluşması sürecinde, kişinin kendisini tanıması ve tanımlamasında bu sebeplerle din önemli bir görev üstlenir. Değerlerden yoksun kalan bir toplumun en sağlam toplumsal kontrol mekanizmasından mahrum kaldığı söylenebilir (Özkalp, 2008: 85).

Yukarıda bahsedilen değerler örneğinden hareketle, bireylerin din konusundaki bakış açıları arasında da önemli farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılıkların zamanla gruplar arasında çatışmalara, grupların birbirlerini “hedef” olarak görmelerine bile sebep olduğu söylenebilir. Bu durum, radikal grup ve örgütler için bulunmaz bir fırsat yaratmaktadır. Terör örgütlerinin bir kısmı hareket planlarında, bir kısmı ise düşünce planlarında bu çatışan gruplar bağlamında eylemlerini sürdürmekte ve bu çatışmalardan faydalanarak örgütlerine kişiler kazandırmaktadır. Özetle bireylerin dini duygularını, dini algılama şekillerini bir araç olarak kullandıkları söylenebilir. Oysaki bilim insanlarının, din adamlarının ve düşünürlerin vardıkları ortak nokta, dinin kesinlikle politik güç, terör ya da şiddet ile bağdaşmadığıdır (Atar, 2005: 66).

4.4.2 Psikolojik metotlar

Yapılan incelemede terör örgütlerinin, militan/terörist olarak yetiştirdikleri kişileri psikolojik açıdan bazı süreçlerden geçirerek silahlı çatışmaya soktukları tespit edilmiştir. Bu psikolojik metotların tesiri en fazla olanları şunlardır (Çimencan, 2009);

Güdüleme

Güdüleme, terör örgütlerinin psikolojik açıdan en çok kullandıkları metotların başında gelmektedir. Güdü, tanımsal açıdan, bireyi düzenli ve belirli bir davranışa yönlendirmek amacıyla kullanılan uyarı şeklinde açıklanabilir. Güdüler, sosyal ihtiyaçlardan (sosyal güdü) ya da fizyolojik ihtiyaçlardan (doğal güdü) kaynaklanmış olabilir (Göksu, 2003: 34).

Genelinde toplumlar, özelinde ise gruplar hatta bireyler, başkalarının davranışlarını, faaliyetlerini, hislerini, fikirlerini ve bilincini kendi menfaatleri çerçevesinde etkileyebilmek adına doğru olan bilgiyi saptırabilirler ve bunu yapmak için farklı araçlar kullanabilirler. Bu araçlar, yaygın şekilde kullanılmakta olan kitap, gazete, dergi gibi basılı, televizyon, sinema ve radyo gibi sesli ve görüntülü iletişim araçları, bireylere ilettikleri bilgi ile sebep

oldukları davranış değişikliği ile ortak emellerin, değerlerin, beklentilerin, fikirlerin, hislerin ve inançların oluşmasında kritik bir rol oynamaktadırlar. Bununla birlikte güdülemenin en etkin yollarından birisi de dildir. Terör örgütleri de “potansiyel militan/terörist” olarak belirledikleri bireyleri çoğunlukla konuşarak etkileme ve güdüleme yolunu seçmektedir (Akbulut ve Balcı, 2001).

Grup içi dinamikler

Terör örgütlerinin grup içi dinamikleri gençlerin; zihinlerini yıkama, tutum ve davranışlarını örgütlerin ideolojik düşünceleri bağlamında değiştirme, kendi karakteristik özelliklerini sıfırlayarak militan/terörist kişilik özelliklerini kazandırmak için bir araç olarak kullandıkları görülür (Alkan, 2002: 166).

Grup psikolojisi ile terör örgütüne kazandırılmak istenen kişi, planlanan veya gerçekleştirilen faaliyetlerin hatalı olduğunu bilse dahi itiraz edecek cesareti kendisinde bulamamaktadır. Çünkü içinde bulunduğu grubun dinamikleri; kâğıda dökülmemiş kuralların, ortak değer yargılarının tutum, davranış ve tavırların oluşmasını sağlamıştır. Bu oluşum neticesinde kişi, yanlış dahi olsa, üzerinde sorumluluk duymaya başlamaktadır (Güngör, 2010: 48).

Algı Metodu

Örgüt içerisinde ideolojik açıdan kendisini bulmuş kişilerin kendi ideolojileri dışındaki her düşüncüyü, ideolojiyi, fikri “düşman” olarak kabul etme, bu şekilde algılama eğilimi bulunmaktadır. Bireylerin algı dünyaları içinde buldukları örgütlerce biçimlendirilir. Bunun neticesinde ideolojik bir perspektif edinen kişilerde tüm olayların, edinilen ideoloji kapsamında yorumlanma ve algılanma durumu söz konusudur (Çimencan, 2009).

Militan Karakterini Edindirme Metodu

Terör örgütlerinin, bir bireyin psikolojik açıdan zihnini yıkayarak, kendi ideolojileri bağlamında koşullandırmalarının en mühim sebebi, “katî inanç kişisi” durumuna getirmektir. Bunun için örgüte katılması planlanan bireyin öncelikle ailesi ve arkadaşları ile geçirdiği yaşamdaki kişilik ve karakterinin ortadan kaldırılarak hedeflenen kişilik ve karakterin kazandırılmasına çalışılmaktadır. Bu durum çoğunlukla “militan karakteri edindirme” olarak ifade edilmektedir. Bir terör örgütünün militan/terörist olarak belirlediği bireyleri

bahsedilen bu süreçten geçirmesindeki temel gaye ise, bu bireylere yaptıracağı terör eylemlerinin meşruiyet dayanağının o bireyin manevi dünyasına yerleştirebilmektir. Bunun gerçekleşmesi sonrası birey, yaptığı ya da yapacağı hiçbir eylemden dolayı manevi olarak problem hissetmeyecektir (<http://www.kirikkale.pol.tr/sayfalar.php?sayfaid=27>).

4.5 Gençlerin Terör Örgütlerine Dâhil Olma Sebepleri

Bu başlık, sosyal ve psikolojik sebepler alt başlıklarında irdelenmiştir.

4.5.1 Sosyal sebepler

Terör örgütleri, ekiplerine katmak için belirledikleri bireylerin; gelir durumları, zayıflıkları, arkadaş çevreleri, aile yapıları hakkında bilgi edinmekte, devamında bireylerin yaşamakta oldukları ekonomik, sosyolojik ve psikolojik problemleri sömürerek bu bireyleri kazanma çabasına girmektedirler. Ayrıca terörist öğelerin propagandaları arasında, devletlerarası gelişmişlik farklılıkları probleminin bireye aktarılması da bulunmaktadır. Teröristler; eğitim, sağlık, refah vb. açılardan tam manada doymuş olan toplumları, fakir, imkânı ölçüsünde beslenebilen, sağlık problemleri ile karşı karşıya olan, düşük refah seviyesindeki eğitimsiz halka hedef göstermektedir (Keskin, 2007: 17).

4.5.2 Psikolojik sebepler

Gençlerin terör örgütlerine katılmaları noktasında aktif rol oynayan psikolojik nedenlerin başında bu gençlerin ailelerinin ilgisiz kalması yer almaktadır. İçinde yaşamakta olduğu zor günlerde ne yapması gerektiğini, nasıl davranması gerektiğini bilemeyen gençlerin, bu dönemin yaşattığı şaşkınlık ve biçareliği ile yalnız başına çabalamak zorunda kalmasına ve içinde yaşadığı ortam pek çok zaman bu gencin hatalı kararlar almasına sebep olacaktır. Bu noktada terör örgütleri gençlerin içinde buldukları bu çaresizlik, ilgisizlik ve sevgi yoksunluğundan yararlanarak onlara alaka gösteriyormuş gibi görünüp psikolojik açıdan tesirleri altına almaktadır. Buna verilecek örneklerin başında PKK ve Hizbullah terör örgütlerine katılmış olan bireylerin çoğunluğunun çok çocuklu ailelerden gelmesi ve psikolojik açıdan durumlarının iyi olmaması gelmektedir (Alkan, 2002: 128).

Toplumda kendisine bir yer edinememiş, gelecek ile ilgili karamsar olan gençler zamanla içinde yaşadıkları topluma zıt düşmeye başlayarak çocukluğunda yaşadığı kötü/yanlış örneklerle dönerler. İçinde yetiştiği toplumun bütün değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, ülkesini, dinini, sınıfını hatta uyruğunu bile inkâr edebilir. Bunun yanında aynı psikolojik durumda olan bazı bireyler ise toplumla zıt düşmek yerine toplumu karşısına alarak olumsuz karakterini ispatlamaya çalışabilmektedir. Teröristler, bunlara verilebilecek en güzel örnektir (Atar, 2005).

Bireylerin gençlik yılları içerisinde, manevi boyuttaki dengelenmeyle paralel olacak biçimde, dini davranış ve tutumlarda da gözle görülür bir yapılanma süreci meydana gelir. Birey, dinsel gelişimi bakımından başlıca üç değişik seçenekten bir tanesini seçmek zorundadır. Buna göre, ya çocukluğundaki geleneksel inançlara tekrar döner, ya bu inançlarını kendi bünyesinde yeniden tertipleyerek bilinçli ve yeni bir dini inanış ve bu inanışa göre yaşayışa geçer, ya da dini konularla ilgili her şeye kafasını çevirerek agnostik veya ateist bir karakter oluşturur (Bahadır, 2002: 309-310). Bu durumlarda gençlerin alacağı kararlarda, yaşadıkları olumsuz psikolojik faktörlerin etkisi oldukça yüksektir ve bu olumsuz kararlar neticesinde birey kendisini bir anda dini motifli terör örgütlerinin içerisinde bulabilmektedir (Güngör, 2010: 55).

4.6 Terör Örgütlerinin Ortaya Çıkma Sebepleri

Bir terör örgütünün kurulma sebebi, beş temel başlık altında incelenebilir. Bu başlık altında bu beş temel alt başlık incelenmiştir.

4.6.1 Sosyal ve ekonomik sebepler

Terörizmin, gelişmişlik seviyesine bakmaksızın her ülke içerisinde ortaya çıktığı söylenebilir. Yine de gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde terörizmin daha ön planda yer olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde, hızlı çağdaşlaşma süreci görülürken, politik açıdan da bireylere hakları verilmektedir. Buna karşın gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde bu durum farklıdır. Bu ülkelerdeki bireylere siyasi çerçevede hakları yeterli seviyede verilmezken, devlet geleceğe yönelik bireylere çok da fazla bir tercih sunamamaktadır (Fenstermacher, 2011: 13-2).

İktisadi ve sosyal alanlardaki hızlı değişimler zamanla sosyal açıdan kaosları da beraberinde getirir ve toplum içerisinde istikrarsızlıklar boy göstermeye başlar. Bu durumdaki bir toplumda, sosyal kalıplara göre belirlenmiş davranışlar ve geleneksel normlar eski önemini ve tesirini kaybetmeye başlamaktadır. Büyüme ve çağdaşlaşma hızı fazla olan ülkelerdeki bireyler, hızlı iktisadi ve kültürel alanlardaki kalkınmaya ayak uydurmakta ciddi sorunlar yaşayabilmektedir. Eğer bu tarz bir ülkede bir grubun kazancı, diğer bir gruba göre daha fazla olursa, bu durum, politik açıdan şiddetin hatta terörizmin oluşma potansiyelini arttıracaktır (Efegil, 2017: 33). Toplumda, bireyler arası eşitsizliğin fark edilmesi, fakirlik, iktisadi ve sosyal yönlerden karşılaşılan adaletsizlik, işsizliğin fazla olması gibi sebeplerin de terörizmin ortaya çıkmasına katkıda bulunduğu söylenebilir (Efegil, 2017: 34).

4.6.2 Politik-yönetimsel sebepler

Yerel çaptaki idarelerin, halklarına yeterince politik haklar (siyasi hoşgörü, basın özgürlüğü ve siyasi çoğulculuk) tanımamış olması, yerel idarecilerin halka karşı baskıcı siyaset yürütmesi hatta yabancı güçler tarafından işgal edilen bir toplum gibi politik sebeplerin, toplum tarafından aşağılanma ve devamında idareye karşı oluşmaya başlayan intikam alma hissiyatı, ülke yönetiminin meşruiyetinin sorgulanmasına, zayıflamasına sebep olacağı açıktır (Moghadam, 2005: 60).

Yukarıda açıklandığı üzere, terörizm, bir ülkenin ana meşruiyet problemleri ile direkt ilişkilidir. Politik sistemin sürdürülebilirliği ile politik kurum ve kuruluşların bir bütün olma problemleri ideolojik açıdan terörizmi desteklemektedir (Bokhari, 2009: 23).

Dini açıdan dürtülerin, milliyetçi ve etnik kimliklerle ilişkisi olabilmektedir. Bu da, taraflar arası problemleri tanımlarken, hem etnik hem de dini ifadelerle yoğunlaşmalarına sebep olabilmektedir. Keşmir’de yaşayan Müslümanların, Hintlilerin idaresinde yaşamak istememesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bu kapsamda, Müslümanların, etnik durum olarak, “İslamiyet’in Hinduizm ile mücadelesi” olarak yansıttıkları görülmüştür (Efegil, 2017: 36).

Tarihsek açıdan yaşanan memnuniyetsizliklerin de terörizmin doğmasına katkısı olmuştur. Terörist örgütler, kendilerine düşman olarak gördükleri idareleri,

örgütleri ya da grupları tarihsel süreçte yaşanmış olan adaletsizliklerin baş sorumlusu olarak göstermektedir. Çeçenler, gerçekleştirdikleri terör faaliyetlerinin nedenleri olarak, Rusların, uzun süreden beri egemenlikleri ile ilgili isteklerini geri çevirmesini ve XVII. çağdan bugüne Çeçenistan'ı işgal etmesini göstermeleri, konuyla ilgili dikkat çekici bir örnektir (Efegil, 2017: 37).

4.6.3 Kültürel sebepler

Eğitimsizlik, bozuk aile yapıları, dinen yaşanan fanatizm, kültürel boyuttaki globalleşme ile bilhassa doğu medeniyetlerinde mevcut olan kan davası, intikam, aşiret temelli çatışmalar gibi kültürel sebeplerin de terör örgütlerinin ortaya çıkmasına katkısı olduğu söylenebilir. Kültürün terörizmi anlamadaki etkilerinin mutlaka incelenmesi gerekmektedir. Şöyle ki, bireyin ailesindeki bir üyeyi kaybetmesi ve yaşadığı yerden ayrılmaya zorlanması, bir bakıma ailesinin dağılması sonucu yaşanan bireysel memnuniyetsizliklerin terörizmin doğmasına tesiri olduğu tespit edilmiştir. Kültürün terörizme bir diğer etkisine bakıldığında; kültür, bir terör örgütünün ana itikatlarını, buna bağlı tutum ve davranışlarını kavramada etkili olabilir. Terör örgütlerinin, planladıkları ya da gerçekleştirdikleri eylemler ile ilgili yaptıkları açıklamalarda belirttikleri simgesel ve tarihsel kaynaklar incelenerek örgütlerin fikir yapısı hakkında bilgi edinilebilir (Moghadam, 2005: 94).

4.6.4 Psikolojik sebepler

Teröristlerin içinde buldukları psikolojik hallerin de, terörizmin doğmasına tesiri olabilir. Bazı uzmanlara göre terörizm, kişisel çapta bireylerin psikolojik hatalarının neticesinde meydana çıkmıştır (Mohammad, 2005: 105).

Kruglanski ve Fishman (2009: 7), teröristlerin tamamının komplo teorilerine inandığını ifade etmiştir. Zira teröristler, kuruntu sahibi bireylerdir. Bu sebeplerle de etraflarındaki herkesi kendilerine “düşman” kabul etmektedirler. Gerekli müdahaleler yapılmaz ise bu durum devamında kötüleşebilir, hastalık yerini “delilik” boyutuna taşıyabilir (Kruglanski ve Fishman, 2009: 7).

Acı yaşanan bireysel kayba reaksiyon olacak şekilde hissedilen intikam duygusu, bireyin kendisini çaresiz ve yetersiz hissetmesi, utanma duygusu,

suçluluk hissiyatı gibi duyguların da terör örgütlerinin oluşumuna faydası olabileceği düşünülmektedir (Gupta, 2005: 17). Bununla birlikte psikolojik yönden hayal kırıklığı yaşayan kişiler de başka bireyleri suçlamaya yatkındırlar. Bu durum, bahsedilen bireylerin radikalleşmesine katkıda bulunur (Post, 2005: 55-56).

Tüm bunların dışında heyecan arayışında olan bireyler de vardır. Bilhassa terör örgütüne katılarak aldığı risk, beraberinde yoğun heyecanlar yaşamasına etki etmektedir. Terör örgütü içinde bu bireylerin asi bir hayatın heyecanını yaşama ve şiddet kullanımı ile kendisini güçlü/ulaşılmaz hissetme istekleri bulunmaktadır. Narsistik yöndeki eğilimlerin de, bireyleri terörist gruplara, terör örgütlerine yakınlaştırdıkları söylenebilir. Bu çeşit bireyler, yaşadıkları yetersizlik hissiyatı neticesinde, çevresinde var olan insanları ya da kurum/kuruluşları suçlamaya meyillidirler (Efegil, 2017: 40).

4.6.5 Diğer sebepler

Bir ülke içerisinde etkin bir duruma gelen terör örgütlerinin farklı ülkelerde yaşayan bireyleri de tesiri altına aldığı söylenebilir (Bokhari, 2009: 27).

Mevcut global iktisadi düzene karşı hissedilen nefret ve uluslararası hukukun, bilhassa insan haklarının ihlal edilmesi gibi öğeler de terörizmin ortaya çıkma nedenleri arasında gösterilebilmektedir (Efegil, 2017: 41).

Globalleşme neticesinde ortaya çıkan eşitsizlikler, toplum içerisinde bazı grupların radikalleşmesine neden olabilir. Bilhassa iktisadi ve sosyal açılardan daha alt seviyede bulunan kişiler, global dünya düzeninde eşit paylara sahip olmadıklarını ve isteklerinin, “bu devrin güçlüleri” tarafından önemsenmediğini ifade ederek, var olan düzene reaksiyon gösterebilir. Bunun devamında da bahse konu bireyler, terör gruplarına yönelebilirler (Kingsley, 2010: 570-571).

Globalleşme sürecinde, Batı kültürünün dünya çapına genişlemesi, yerel çaptaki dini kültürlerin zamanla baskı altında kalmalarına, hatta yok olmalarına sebep olmaktadır. Bununla birlikte, toplum genelindeki geleneksel değerler ve yapılar da, bir dejenerasyon sürecinden geçmiş olacaktır (Kingsley, 2010: 568). Bunun doğal neticesi olarak da Batı kültürü ve medeniyeti ile geleneksel değerler arasında çatışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum, Batı medeniyeti dışında kalan toplumlarda, Batı kültürüne, değerlerine, bireyelerine karşı kültürel ve

sosyal aıllardan hoşnutsuzluğu arttırmaktadır. Bu da, El-Kaide tarzı terör örgütlerinin, kendi fikri ideolojilerini yaymaları hususunda müsait bir ortam bulmalarına katkı sağlamaktadır (Moghadam, 2005: 80).

Son olarak, yaşanan sosyal ve teknolojik değişimler, terör örgütlerinin global dünyada rahatlıkla hareket etmelerine fırsat tanımaktadır. Bu örgütler, örgütlerine yeni eleman ekleyebilmek adına rahatlıkla yeni kişilere ulaşabilmekte, örgüt ideolojisini yansıtan mesajları geniş kitlelere yayabilmektedir. Bunun neticesinde de yerel düzeyde “doğan” bir terör örgütü, zamanla global çapta tanınarak kendisini geliştirebilmektedir (Borum ve Fein, 2017: 251).

5. SONUÇ

Medeniyetler çatışması ekseninde Batı medeniyeti ile İslâm medeniyeti arasında geçmişi çok eski tarihlere kadar dayanan çatışmalar bulunmaktadır. Özellikle Batı medeniyetinin, Müslümanların Endülüs'ü fethinden sonra sahip olduğu bilgi, birikim, akademik deneyim ve tecrübeleri fark etmesi sonucu karanlık çağdan çıkmaya başlaması ve zamanla kendini geliştirerek günümüzde dünyanın en gelişmiş ülkelerine sahip olması dikkat çekicidir. Yine de bu süreçte Batı, İslâm medeniyetini hep bir düşman olarak görmüş, ilerlemesi ve gelişmesinden hem tedirgin olmuştur. Nihayet Soğuk Savaş dönemi sonrası düşman olarak görülen komünizm ortadan kalkınca yeni, aslında en eski, düşman ile baş başa kalınmıştır.

İslamofobi'nin 20. Yüzyılın ikinci yarısında kendini göstermeye başladığı bilinmektedir. Bu süreçte başta medya olmak üzere halkı etkileyecek her kanalı kullanan Batı medeniyeti İslamofobi üzerinden İslâm medeniyetini kötü, düşman, terörist olarak betimlemiştir. Bu noktada, gelişen endüstri ve teknoloji sayesinde globalleşme artmış, buna paralel olarak da global çaptaki tehditler boy göstermeye başlamıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen terör eylemlerinin, terör konusunda zirve olduğu düşünülmüş, lakin 2015 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te gerçekleştirilen yeni terör eylemleri ile bu düşüncenin doğru olmadığı anlaşılmıştır. Bu eylemler neticesinde toplumlarda terörizmden tam anlamıyla kurtulmanın mümkün olmadığı düşüncesi oluşmuştur.

Hayli uzun senelere dayanan terörle ve terörizm ile savaşmak, sadece barışa dayalı ya da sadece çatışmaya dayalı kuramlar geliştirmenin pek de yeterli olmayacağı anlaşılmıştır. Zira gerçekleştirilen ve İslamofobi'nin yasallaşmasına katkı sağlayan tüm terör eylemleri de aynı biçimde barışa veya savaşa dayalı ideolojik düşüncelere dayandırılmakta ve global çaptaki büyük güç odakları ile sermayenin emellerine hizmet etmektedir. Bu nedenle global çapta etkisi

hissedilen terörizm ile uluslararası boyutta ülkeler, kurumlar ve kuruluşlar nezdinde ortak çalışmalar yürütülmesinin faydalı olacağı açıktır.

Terörizm, bugün bir ülkeyi, başka bir gün bambaşka bir ülkeyi hedefine alabilecek bir yapıdır. Terörizme yönelik birlik içerisinde bir tedbir alınması hususunda en başta düşüncelerde birlik olmak gerekmektedir. Ancak bu birlik ve beraberlik gerçekleştirilebilirse terörizme yönelik kapsamlı ve kararlı mücadeleler verilebilir. Bu noktada, devletlerin gerek ülke toprakları içerisinde gerekse ülke toprakları dışında verdikleri mücadeleler ne kadar bütüncül olursa, küresel çapta tehdit oluşturan her örgüt ya da eyleme yönelik gerçekleştirilecek çaba daha somut olacak ve daha hızlı sonuç verecektir.

Öte yandan, İslamofobi'nin son yüzyılda giderek artan bir şekilde gelişmesi küresel çapta tedirginlik yaratmaktadır. Buna, İslâmiyet'i temelinde oturttuğunu söyleyen, eylemlerini İslâm için gerçekleştirdiğini ifade eden kişi ve örgütlerin de katkısı çok olmuştur. Bu durum, İslâmiyet'e ve Müslümanlara iftira atmak için imkân arayanların ve bilhassa Batı medeniyetinin faydasına olmuştur, olmaktadır, olacaktır. Eline aldığı her tehdit unsuru öge ile Kelime-i Tevhid söyleyerek suçsuz, günahsız kişilere zarar verilmesi hatta canına kıyılması hadisesinin, fıkıh alanında değerlendirilmesi son derece önemli olacaktır.

Bilhassa barış ve huzur ortamında, düzeyi ne olursa olsun, gerçekleştirilen terör eylemlerinin aklen, ruhen ve dinin bir açıklaması olması mümkün değildir. Böyle bir durumda gerçekleştirilecek eylemleri İslâmiyet'e bağlamak hatta İslâmiyet'in kabul ettiği davranışlar olduğunu söylemlerinde kullanmak akıl dışıdır. Öldürülmesi tüm kutsal kitaplarca kesinkes yasaklanmış kadın, çocuk, yaşlı ve benzeri bireylere yönelik yapılan terör eylemlerini İslâmiyet'e ve tüm Müslümanlara genellenerek söylemlerde belirtilmesi ise asla kabul edilebilecek bir durum değildir.

Özetle, siyasi ve dini yönden İslâm medeniyetini aşağıya çekmek, yok etmek maksadıyla İslamofobi'den faydalanmak kimseye fayda getirmeyecektir. Dini amaçlı terör örgütleri ile mücadele edebilmek, onların eylemlerine “dur” diyebilmek için saygı ve hoşgörü çerçevesinde tüm dinlere mensup bireyler olarak bütüncül hareket etmek elzendir. Bunun gerçekleşmesi vesilesiyle medeniyetler çatışması yerine “medeniyetler birleşmesi”ne bırakacak, küresel

dünyanın barış ve huzur içerisinde yaşanacak bir yer olmasına büyük bir katkı sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahmanlı E.** (2018) “Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, s. 598.
- Acar M. S.** (2003) “Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 18/2, İzmir, s. 33-42.
- Akbulut N. ve Balcı T.** (2001) “Küreselleşme ve Dil”, **XV. Dilbilim Kurultayı Bildiriler Kitabı**, İstanbul, s. 177-186.
- Akdemir E.** (2009) “11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam’ın Avrupa’da Algılanışı”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, sayı 8, s. 12.
- Akgül M.** (2008) “Medya ve Din: Radyo İletişimi ve Gözyaşı FM Örneği”, **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, Konya, s. 40.
- Aktaş M.** (2014) “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”. **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:13, No:1, s. 31-54.
- Aktürk Ş.** (2007) “Braudel'den Elias'a ve Huntington'a "Medeniyet" Kavramının Kullanımları”, **Doğu-Batı Dergisi**, 41, Ankara, s. 147-175.
- Alkan N.** (2002) **Gençlik ve Terörizm**, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını.
- Altınışık, H.** (2017) **Küresel Terörizmin Yeni Yüzü: Canlı Bombalar**, Ankara, Detay Yayıncılık, 1. Baskı.
- Ar M.** (2019) “İslamofobinin Dini ve Kültürel Kökenleri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Araz B.** (2019), “11 Eylül sonrasında Avrupa’da yabancı düşmanlığı ve İslamofobi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Kocaeli, 2019.
- Aslan S., Kayacı M. ve Ünal R.R.** (2016) “İslamofobi ve Batı dünyasındaki yansımaları”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8 (16), s. 451-463.
- Atar O.** (2005) “Türkiye’de Yıkıcı ve Bölücü Terörizmin İdeolojik Kökenleri”, Polis Akademisi Güvenlik Birimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Atik M.K.** (2005) “Radikal Söylemlerde Kullanılan Dini Kavramlara Kur’an Açısından Yaklaşım”, **Küresel Bir Sorun Olarak Şiddet Ve Din Sempozyumu**, 146 s., KSÜ Rektörlüğü, K.Maraş, s.69-75.
- Aydınalp H.** (2008), “İntihar eylemleri ekseninde din ve terör ilişkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Bal İ.** (2004) **Terörizm, Liberal Devlet Ve Uluslararası İşbirliği**, Ankara, Nobel Yayınları.
- Baş T. ve Akturan U.** (2008) **Nitel Araştırma Yöntemleri-Nvivo 7.0 İle Nitel Veri Analizi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Bayraktar Ü.** (2005), “Arap baharı sonrası Ortadoğu’daki statüko karşıtı yapılanmaların Türkiye’nin güvenlik stratejilerine etkileri”,

- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.
- Bilici M.V.** (2007) “Bak Seni Müslümanlara Veririm”. **Gündem Analiz Siyasi ve Ekonomik Analiz Dergisi**, 2 (20).
- Bodur H.E.** (2017) “Batı’da İslam Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı sosyolojik perspektif)”, **İlahiyat Akademisi Dergisi**, 6: 69-86.
- Borum R. ve Fein R.** (2017) “The psychology of foreign fighters”, **Studies in Conflict & Terrorism**, 40(3), s. 248-266.
- Bozdoğan B.S.** (2016) **DAİŞ 3. Dünya savaşının şifresi**, 1.Baskı. Alper Özgen (Ed.) İstanbul Hay Yayıncılık.
- Buehler A.** (2014) “İslamofobi: Batı’nın Karanlık Tarafı’nın Bir Yansıması”, Tercüme. Mehmet Atalay, **Ankara üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**.
- Bulut Y.** (2007) “Oryantalizm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi** içinde, 33. Cilt. İstanbul, İSAM Yayınları.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, (1992) İstanbul, Milliyet Yayınları, Cilt: 9, 22, 23.
- Canatan K.** (2007) “İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım”, **Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm**, ed. Kadir Canatan, Özcan Hıdır, Eski Yeni Yayınları, Ankara.
- Çağlar A.** (1997) “Terör ve Örgütlenme”, **Amme İdaresi Dergisi**, 30 (3).
- Çakaş C.Ö.** (2018) “Avrupa’da İslam’ın ötekileştirilmesi ve yükselen İslamofobi’nin analizi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Avrupa Çalışmaları Programı, İzmir.
- Çakıcıoğlu A.** (2007) “Din-Terör İlişkisi Ve Dini Değiştirme”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Çalağan Ö.** (2020) “Terörizmin Bir Propaganda Aracı Olarak Medya Ve Terör Haberciliği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi, Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı, Karabük.
- Çemrek M.** (2012) “Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş”, Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler (Perspektifler, Sorunlar ve Çözüm, Önerileri), **SDE Analiz**.
- Çetinkaya B.A.** (2012) “Batı’da Hz. Muhammed (S) Üzerinden İslamofobi’nin Yansımaları-İslamofobi’nin Felsefi Kökenleri”, **İslamofobi: Kolektif Bir Korkunun Anatomisi Sempozyumu Tebliğler Kitabı**. Ankara, Ankamat Matbaacılık.
- Dadak E.** (2018) “Sosyal Kimlik Kuramı Bağlamında Bireylerin Kimlik ve Aidiyet Tanımlamaları: Kocaeli Kafkas Kültür Derneği Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Davutoğlu A.** (2001) “Fukuyama’dan Huntington’a Bir Bunalımı Örtme Çabası ve Siyasi Teorinin Pragmatik Kullanımı”, **Medeniyetlerin Çatışması**, Der. Murat Yılmaz, Vadi Yayınları, Ankara, s. 369-375.
- Davutoğlu A.** (2004) **Stratejik Derinlik**, İstanbul, Küre Yayınları.

- Delibaş K.** (2004) “İslamî Fundamentalizmden İslam Fobisine: Batı Dünyasında Gelişmekte Olan İslamophobia Yeni Bir Eşitsizlik Kaynağı Olarak Görülebilir mi?”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9, 2004. s. 9-12
- Demir Ö. ve Acar M.** (2002) **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ankara, Vadi Yayınları.
- Demirtaş A.** (2003) “Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar”, **İletişim Araştırmaları**, 1 (1), s. 123-144.
- Dilipak A.** (1989) **İnönü Dönemi**, İstanbul, Beyan Yayınları.
- Dinçer O.B. ve Kutlay M.** (2012) “Arap Baharı ve Suriye: Komplolar ve Propaganda Savaşları”, **USAK Analiz**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz No: 18.
- Duman B.** (2011) “Çokkültürlülükten Ricat Mı?”, **Sosyoloji Dergisi**, 3. Dizi, Sayı 23.
- Efegil E.** (2017) “Terörizm ve terörle mücadele yöntemleri”, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Elmas F.Y. ve Kutlay M.** (2011) “Avrupa’yı bekleyen tehlike: Aşırı sağın yükselişi”, **USAK Analiz**, (11).
- Emiroğlu İ.** (2009) **Klasik Mantığa Giriş**, Elis Yayınları, Ankara.
- Emiroğlu K. ve Aydın S.** (2009) **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Erdem Ç.** (2001) “Terör ve Terörizm Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi S.B.E., Ankara, 2001.
- Erdin, M.** (2015) “11 Eylül saldırıları ve İslamofobi: ABD ve Avrupa’da görülen İslam karşıtı eylem ve hareketlerin nedenleri ve sonuçları”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE., İstanbul.
- Esposito, John L.** (2015) **İslamofobi 21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu**, trc. İsmail Eriş, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Fenstermacher L.** (2011) “Chapter 13: A holistic view of radicalization: Implications for modeling”, Anne Speckhard (der.), *Psychosocial, Organizational and Cultural Aspects of Terrorism*, **Final Report of the NATO Human Factors and Medicine Research Task Group 140**.
- Franzoi S.** (1996) **Social Psychology**. Madison, Brovvn ve Benchmark.
- Gafuroğulları S.** (2019) “Avrupa’da İslamofobi: Almanya, Avusturya Ve Fransa Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı, İstanbul.
- Gökay B.** (2006) **Soviet Eastern Policy and Turkey, 1920–1991: Soviet Foreign Policy, Turkey and Communism**, New York and London, Routledge.
- Gökçe O.** (2002) **İletişim Bilimine Giriş: İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi**, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Gökmen H.** (2010) “Avrupa’da Müslümanlar ve İslamofobi (Hollanda Örneği),” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Göknel E.** (2015) **Öteki’den Düşman’a İslamofobi-I**, Kanak Yayınları, İstanbul.
- Göksu T.** (2003) **Toplumsal Psikoloji**, Ankara: TC. Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını.
- Green T.H.** (2014) “İslam, Immigration and Identity: An Introduction”, **Religions**, 5.

- Gupta D.** (2005) "Exploring roots of terrorism", London: Routledge.
- Güler H.** (1998) "Medyada İslam ve İmajı", **Gençlik ve Din Sempozyumu**, TDV Yayınları, Ankara.
- Güngör, U.T.** (2010) "Türkiye’de Gençlerin Terör Örgütlerine Katılma Nedenleri ve Sonuçları", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Konya.
- Hogg M.** (1996) "Social Identity Theory." **The Blackmell Encyclopedia Ofsocial Psychology.** (Der.) A. S. R. Manstead ve Hevstone, M. Oxford: Blackvvel.
- İnanç Z.S. ve Çetin S.** (2011) "Avrupa’nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık ve Ayrımcılık". **Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE) Analiz Raporu.**
- Juergensmeyer M.** (2000) "Understanding the New Terrorism", **Current History**, April.
- Kalın İ.** (2016) **Ben Öteki ve Ötesi**, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Kalın İ.** (2018) **Barbar-Modern-Medeni: Medeniyet Üzerine Notlar**, İstanbul, İnsan Yayınları.
- Kanat S. ve Zenginoğlu S.** (2017) "Avrupa Birliği’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Yaklaşım ve Politikaları", **Route Educational and Social Science Journal Volume**, 4(3), s. 20-32.
- Karakuş S.** (2018) "İŞİD/DAEŞ’in Tarihsel Arka Planı, Suriye ve Irak Siyasetine Etkisi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Bölümü.
- Karlsson I.** (2005) **Din, Terör ve Hoşgörü**, Çev: Turhan Kayaoğlu, İstanbul, Homer Kitabevi, 2005.
- Kepek B.** (2015) "Avrupa’da İslam Düşmanlığı ve İslamofobi", **Avrupa’da Göç ve İslamofobi**, Ed. Bünyamin Bezci, Soner Tauscher, Fikret Topal, Sakarya Üniversitesi Diaspora Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (DİAM), Ankara.
- Keskin A.** (1996) **Müslüman imajı – kutlu doğum haftası 1995**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Keskin A.** (2007) "Türkiye’de Terör Sorunu ve Sosyal Politika Stratejileri Açısından Çözümleri", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kirman M.A.** (2010) "İslamofobinin Kökenleri Batılı Mı, Doğulu Mu?", **İslami Araştırmalar Dergisi**, sayı 21.
- Kışlalı A.T.** (2002) **Siyaset Bilimi**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kızılkaya A.** (2012) "Geçmişten Günümüze İslamofobi: Kökeni", **Tarihsel Gelişimi ve Bugünü, Orta Asya’da İslam -Temsilden Fobiye**, C. I.
- Kingsley O.** (2010) "Religion and terrorism: A socio-historical re-consideration", **Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences**, 2(2), s. 550-576.
- Kiras İ.** (2001) "Tarihin Sonunu İslâm Geciktiriyor: Dünya Sisteminin Alternatifi İslâm", **Medeniyetlerin Çatışması**, Der. Murat Yılmaz, Vadi Yayınları, Ankara, s. 402-405.
- Koçdemir K.** (2006) "Yeni kolonileşme ve Avrupa’daki Türkler", **Türk Yurdu Dergisi**, (224), s. 68-71.
- Köse A.** (2009) **Avrupa ve İslam**, İstanbul, İz Yayıncılık.
- Köylü M.** (2010) "AB-Türkiye İlişkilerinde Din Faktörü: Tehdit Mi, Yoksa Fırsat Mı?", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 29, s.5-34.

- Kruglanski A. ve Fishman S.** (2009) "Psychological factors in terrorism and counterterrorism: Individual, group and organizational levels of analysis", **Social Issues and Policy Review**, 3(1).
- Kumru C.** (2018) "Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" Üzerine Değerlendirmeler", **Ulakbilge**, 6(24), s. 603-614.
- Lapidus I.M.** (2010) "İslâm Toplamları Tarihi", Cilt 2: **19. Yüzyıldan Günümüze**. Çev. Y Aktay ve M Ayyıldızoğlu-Aktay, İstanbul, İletişim.
- Lewis B.** (1990) "The Roots Of Muslim Rage: Why So Many Muslims Deeply Resent The West And Why Their Bitterness Will Not Be Easily Mollified", **Atlantic Monthly**, Vol. 266, No. 3, September, 47-60.
- Meşe G.** (1999) "Sosyal Kimlik ve Yaşam Stilleri", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.
- Mlicki P.P. ve Ellemers N.** (1996) "Being different or being better? National stereotypes and identifications of Polish and Dutch students." **European Journal of Social Psychology**, 26, 97-114.
- Mohammad A.Y.S.** (2005) "Roots of terrorism in the Middle-East: Internal pressures and international constraints", London: Routledge.
- Okumuş F.** (2007) "Avrupa'da İslamofobi ve Mâbâdı", **Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm**, ed. Kadir Canatan, Özcan Hıdır, Eski Yeni Yayınları, İstanbul.
- Öner S.** (2014) "Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni 'Öteki'ler ve Türkiye'nin AB Üyeliği". **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, 13 (1), s. 163-184.
- Özcan G.** (2017) "Rusya'nın Suriye Bunalımına Müdahalesi ve Türkiye", Gencer Özcan, Evren Balta, Burç Beşğül (Der.), **Türkiye Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler: Kuşku ile Komşuluk**, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 269-297.
- Özdemir M.** (1995) "Endülüs", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.11, İstanbul, s. 211-225.
- Özdemir N.** (2008) "Türk Hediyeleşme Geleneđi ve Medya", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 1, S. 4, s. 468-469.
- Özen Ö.** (2019) "*Türk medyasında İslamofobi: 1997-2017 yazılı basın örneği*", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Özerkmen N.** (2004) "Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**. 44 (2).
- Özkalp E.** (2005) **Sosyolojiye Giriş**, Bursa: Ekin Yayınları.
- Özkalp E.** (2008) **Davranış Bilimlerine Giriş**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkan B.** (2019) "Sosyal Kimlik Kuramı Çerçevesinden Moda Ürünlerindeki Taklit Kullanım Alışkanlıkları", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı, İzmir.
- Özmen N.** (2013) "Avrupa'daki Müslüman Göçmenlerin Mülk İle İmtihani: Uyum Ölçütü Yahut Çatışmanın Saklı Aktörü Ekonomi", **Toplum Bilimleri Dergisi**, 7 (14), s. 199-216.
- Qumaş B.** (2015) "*Samuel Huntington "Medeniyetler Çatışması"*", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Bakü.
- Post J.** (2005) "The socio-cultural underpinnings of terrorist psychology: 'when hatred is bred in the bone'", London: Routledge.

- Salur H.** (2006) “Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Sandıklı A. ve Semir A.** (2012) “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, Rapor No. 52.
- Sayar M.K.** (2014) “Avrupa Birliği Ülkelerinde İslamofobi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Trabzon.
- Sözer R.** (2018) “Sosyo-Kültürel, Tarihsel ve İdeolojik Bağlamda İslamofobi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Isparta.
- Şen O.** (2011) “Dini Terör Çerçevesinde El-Kaide’nin Yeri ve Uluslararası Eylemlerinin Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Ankara.
- Tuncay S.** (2000) “Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Güz Cilt:1 Sayı:1, s. 231-257.
- Turner J. ve Brown R.** (1978) "Social Status, Cognitive Alternatives and Intergroup Relations." **Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations.** (Der.) H. Tajfel. London, Academic Press, s. 201-300.
- Tutuş M.** (2006) “Yeni Dini Hareketler ve Şiddet İlişkisi”, (Bitirme Tezi), KSÜ İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Sosyolojisi ABD., K.Maraş.
- UHİM** (2005) **Avrupa’da Yükselen Ayrımcılık, Nefret, İslamofobi ve Irkçılık** (Haz. A. Temel, A. Küçük, H. Türkan, M. H. Alkan, M. Karaca, M. E. Altındış, M. Özkaya, Ö. Özçelik & V. Başar), İstanbul, Uluslar Arası Hak İhlalleri İzleme Merkezi Yayınları.
- US Department of Defence** (1988) “DOD-STD-2167A”. **Washington DC: US Department of Defence.**
- Volkan V.** (1985) “The Need to Have Enemies and Allies: A Developmental Approach”, **International Society of Political Psychology**, Sayı 2, Cilt 6, s. 221.
- Webman E.** (2012) “Discourses on the Antisemitism and Islamofobia in Arab Media”, **European Societies**, Cilt: 14, No: 2, s. 225.
- Yalçın, C.** (2004) **Göç Sosyolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yanmış M.** (2018) “Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt 8, Sayı, 2, s. 117-153.
- Yel A.M.** (2012) “Avrupa ve İslam”. **Diyanet Aylık Dergi**, (Ekim), (262).
- Yılmaz S.** (2019) “İslamofobinin Yükselmesinde Aşırı İslami Grupların Yeri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Konya.

İnternet Kaynakları

- Bokhari, L.** (2009) “Pathways to Jihad: Radicalisation and the Case of Pakistan”, A Way Forward? In: Thomas M. Pick; Anne Speckhard; Beatrice Jacuch

(Eds.), **Home-Grown Terrorism: Understanding and Addressing the Root Causes of Radicalisation among Groups with an Immigrant Heritage in Europe**. (NATO Science for Peace and Security Series – E: Human and Societal Dynamics, Vol. 60). Amsterdam: IOS Press, 18-31. DOI:, Alındığı tarih: 15.06.2020, <https://doi.org/10.3233/978-1-60750-075-9-18>.

- Çimencan E.** (2021) “Gençlik ve Terörizm Kitap Analizi”, Alındığı tarih: 09.01.2021, http://www.usgat.org/kitap_analizleri.php?eser=122
- European Commission Report**, (2004) Alındığı tarih: 16.08.2020, <https://rm.coe.int/16807037e1>
- European Monitoring Center on Racism and Xenophobia (EUMC) Islamofobia Report**, (2015) “What’s Islamofobia?”, **European Monitoring Center on Racism and Xenofobia**, Alındığı tarih: 15.08.2020, <http://www.islamophobiaeurope.com/reports/2015/en/INTRODUCTION.pdf>
- İnsani Yardım Vakfı**, (2012) “Suriye Acil Yardım Raporu (Mayıs 2011–Mayıs 2012)”, Alındığı Tarih: 03.11.2020 <http://www.ihh.org.tr/uploads/2012/suriye-raporu-tr.pdf>
- Küçükcan T.** (2009) “Avrupa İslamofobiye Teslim mi?” **SETA Açık Görüş**, Alındığı tarih: 21.07.2020, <http://www.setav.org>
- OIC-İslam Konferansı Örgütü, 41’inci Konsey 7’inci İzleme Raporu**, (2014) “Report of Islamofobia”, İslam Konferansı Örgütü, Alındığı tarih: 01.08.2020. http://www.oicoci.org/upload/islamophobia/2014/en/reports/islamophoba_7th_report_2014.pdf
- Tharoor I.** (2015) “A Dead Baby Becomes The Most Tragic Symbol Yet Of The Mediterranean Refugee Crisis”, Washington Post, Alındığı tarih: 05.01.2021, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/02/a-dead-baby-becomes-the-most-tragic-symbol-yet-of-the-mediterranean-refugee-crisis/>
- Türk Dil Kurumu (TDK)**, Alındığı tarih: 08.07.2020, <http://www.tdk.gov.tr/>
- United Nations Human Rights Council-UNHRC** (2017) “Report of the Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, Doudou Diène, on the Manifestations of Defamation of Religions and in Particular on the Serious Implications of Islamophobia on the Enjoyment of all Rights”, **United Nations General Assembly Human Rights Council Documental Archives**, Alındığı tarih: 16.08.2020 <http://www.oicun.org/uploads/files/articles/UNHRC-rep.pdf>
- URL-1** <https://sozluk.gov.tr/>, Alındığı tarih: 26.07.2020
- URL-2** <http://www.kirikkale.pol.tr/sayfalar.php?sayfaid=27> Alındığı tarih: 08.01.2021.
- URL-3** http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160308_ab_turkiye_bm, “BM: AB-Türkiye Anlaşmasında Yasal Sorunlar Var”, Yayın Tarihi: 08.03.2016, Alındığı tarih: 03.01.2021.
- URL-4** <http://www.businessht.com.tr/yorum/haber/1206453-ab-turkiye-toplantisinin-ardindan>, “AB-Türkiye Toplantısının Ardından”, Yayın Tarihi: 08.03.2016, Alındığı tarih: 07.01.2021

- URL-5** <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>, “Türkiye-AB İlişkileri”, Alındığı tarih: 07.01.2021
- URL-6** <http://www.milliyet.com.tr/ab-turkiye-ye-3-milyar-euro-gundem-2188929/>, “AB, Türkiye’ye 3 Milyar Euro Yardımı Onayladı”, Yayın Tarihi: 03.02.2016, Alındığı tarih: 07.01.2021
- URL-7** <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150909/1017634434.html>, “Macar Kameraman, Göçmenler Kaçmasını Diye ‘Ayağından Geleni’ Yaptı”, Yayın Tarihi: 09.09.2015, Alındığı tarih: 07.01.2021.
- URL-8** www.tumgazeteler.com, Alındığı tarih: 18.08.2020

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: JAVİD BABAYEV

Doğum Tarihi ve Yeri: 16.03.1996/Jalilabad, Azerbaycan

E-Posta: cavid_1696@mail.ru

Öğrenim Durumu: Üniversite

- **Lisans:** Hazar Üniversitesi/Sosyal Bilimler /Siyaset Bilimi 15.09.2013-13.04.2018

- **Yüksek Lisans:** İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı

Yabancı Dil Deneyimi:

İngilizce (B2 Düzeyi)